

त्यनिवन्वादेतांशानि रत्नान्युद्धरेयमिति मन्यमानो महत्य-
स्मिन्कर्मणि 'प्राशुलभ्ये फले लोभादुद्धाहुरिव वामन ' चिरा-
दिव प्रावर्तिषि ।

उद्धृतानि च बहूनि रत्नानि गद्यानि पद्यानि चानेकेभ्यो
नाटकेभ्यश्चम्पूग्रन्थेभ्य काव्येभ्य पुराणेभ्य इतिहासेभ्यश्च ।
यत 'अनुसरति खलूत्साहमभिलषितसिद्धि ।' आदिम
यत्त्वयमेतादृशस्य नाम प्रबन्धस्य गैर्वाण्यामवतार । न
किल वयमवगच्छाम , कथनु नाम भावुकानामिदप्रथमेऽ-
स्मिन्मनोबन्ध इति । 'सर्व कान्तमात्मीय पश्यति ।
'उत्सर्पिणी यलु जगतः प्रार्थना।' न खलु 'आत्मनो
हृदयानुमानेन' दर्शन साप्रतम् । 'नास्त्यगतिर्मनोरथानाम् ।
'आत्मकृत चापलमप्रतिहत दहति' 'अविमृश्यकारिता हि
पुम पर परिभवस्थानम् ।' इत्येव बहुधा विमृश्य परिमि-
तमव प्रकाशयन्त साप्रतम् । यथा वा—नाटकेषु विशतिरेव
प्रथितानि तानि, काव्येषु च पञ्चैव सुप्रसिद्धानि तानि,
परमेको मेघमदेश , गद्यकाव्यानि परमेतावता बहिरवती-
र्णानि सर्वाणि मया गृहीतानि ।

तत्रापि प्रबन्धम्यावयवोपचये महान्किल द्रव्यव्यय-
करणीयो भविष्यतीति भीष्मा मया पुनरुक्तप्रायाणि क्वचि-
दतथाविधान्यपि रत्नानि बुद्धिपूर्वकमुपेक्षितानि । 'न हि सर्व-
मर्थं जानाति ।' क्वचिच्च मृच्छकटिकादिष्वनवधानेन कतिचन
पद्यान्यविदितमनुद्धतानि । स्वं हि भावो मर्त्यधर्मेण प्रमादो
नाम । अनेन च पद्यामो वहिरवतीर्णन पुस्तकेन, कीदृशी
वा मन प्रवृत्तिरत्र भावुकानामिति । 'न खल्वखिलमपि
निष्ठायेते सुवर्णग्रण्ड वर्णनिरुपाय । यदि बध्नन्ति महत्या
अनुकूलमत्र भाववन्त्यम, यदि चात्र प्रवृत्ता नाहमनुभवेय
द्रव्यत द्वेषम, यदि च देवमेकान्ततो न विरोधि, तर्हि न
चिरादेव तानि च प्रकाशयेत्त, यानि पुनरेतैर्देवमै मन्ति
मचित्तानि, यानि चात्र पुस्तके बुद्धित प्रमादतो वा विमृष्टानि
रत्नानि ।

अस्मि मे दृढायांन्विश्राम, यद्रमिकैर्महाशयैरनैरुध्य-
मुत्साहमानोऽहं माप्रत मर्जीकृतानि श्रीरामायणरत्नानि
नातिचिरादिव प्रकाशयितु प्रभवेयमिति । यतो 'शाल्विणा
गल्लु महतामुपकृतय ।' 'नहि प्रतिकृतिमन्यपेक्षा प्रेक्षावता-

मुपकृतय ।’ ‘अक्षीण गलु दाक्षिण्यकोशो महताम् ।’
 ‘उचितकारित्वे श्रुतशिक्षितानि महाभागजनचरित्राणि ।’
 विनीतवेषप्रविष्टाना ‘केषा न स्यादभिमतफला प्रार्थनाभ्युन्न-
 तेषु’ अत्र च प्रयतमानेन कचित्क्वचिद्वाक्यमध्यात्तावानेव
 भाग स्वीकृतो मया यावता तदिदं सामान्य भविष्यति ।

यदा चास्य मुद्राप्यमाणम्यार्धमवसितम्, तदा कतिचन
 महाशया एतत्पश्यन्तो विषयविभागेन विनिवेशनमुचितमित्य
 भिप्रायमात्मीयमावेदयामासु । तथापि किं क्रियताम् । अन्य-
 था गल्वारभ्य सुदूरमामीडृतम् । इदं चापि मे मनसि वर्तते,
 यदिदानीं पृथक्पृथग्विन्यमनेन, एतत्पठनमात्रेणापि, कालि-
 दास केवल शब्दार्थयोर्दृष्टिमनाऽध्वन् रसभावतात्पर्येणैकान्त-
 तो मानसमुपयुञ्जान कश्चिन्महाकविरिति, व्यङ्ग्यसरणे क-
 चित्कचित्प्रन्युतापि भावपुष्टा तत्तद्रसानुगुणपदगुम्भनभासुरा
 भवभूतिभास्तीति, अनुभवमहोदरप्रत्ययोत्पादकमन्यादृशमप्र-
 तिहतप्रसरमरिलशब्दप्रपञ्चब्रह्मणो बाणभट्टस्य सुभाषित-
 मिति, अन्येषा च प्रायेण श्रीहर्षादीना नैषधादीनि काव्यानि-
 क्लिष्टाशयानि नात्पर्यावेदकपददरिद्राणि पुन पुनरुपयुक्तपद-

भावादिकलुपाणि केवलं कविपाण्डित्यशास्त्रसंस्कारमात्रप्रका-
शनाय हठान्निवृद्धानीति च यथा वा भावुकानां मनसि
स्फुरिष्यति; न तथा भविष्यति विषयविभेदेन विप्रकीर्णतया
तत्तत्कविगद्यपद्यानामेकत्र योजन इति । तदा हि तथा विनि-
वेशः सुकरश्चाशासनीयश्च, यदि प्रबन्धः, केवलमेकः, यदि
वा बहुनामपि प्रबन्धानामेक एव कवि । यदि च बहुभ्यो
रोचते सहृदयेभ्यस्तथैव विन्यसनफक्किा; नियतमयमहं
सज्जस्तथाकरणाय द्वितीयस्यां मुद्रणावृत्तौ । अत्र च विषये
साक्ष्यमाहितवते विशेषतः पाणिनीयं परिचेतुं मदन्तिकमाग-
ताय श्रीनारायणशास्त्रिणे सुबहु शर्यते मया ।

इति

श्रीवत्सचक्रवर्ती

अभिनवभट्टवाणः

कृष्णमाचार्यः ।

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

प्रथमो भागः ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूपा ॥

शाकुन्तलम् ।

विनीतवेषप्रवेश्यानि तपोवनानि नाम ।

अस्त्येतदन्यसमाधिर्भारुत्वं देवानाम् ।

अनियन्त्रणानुयोगस्तपम्विजनो नाम ।

अहे। चेष्टामतिरूपिका कामिजनमनोवृत्तिः ।

गण्डस्योपरि पिटका संवृत्ता ।

एवमात्माभिप्रायसंभावितेष्टजनचित्तवृत्तिः प्रार्थयिता जनो विड-
म्ब्यते ।

कुतः किल स्वयमक्षिणी आकुलीकृत्याश्रुकारणं पृच्छसि ।

सर्वः कान्तमात्मीयं पश्यति ।

पिण्डस्वर्जूरैरुद्वेजितस्य तिन्त्रिण्याममिलापो भवेत् ।

निशङ्कुरिवान्तराले तिष्ठ ।

विकार खलु परमार्थतोऽज्ञात्वानारम्भः प्रतीकारम्य ।
 स्निग्धजनसविभक्त खलु दुःख सख्यवेदन भवति ।
 सागरमुज्झित्वा कुत्र वा महानद्यवतरति ।
 क इदानीं सहकारमन्तरेण पल्लवितामतिमुक्तलतामर्हति ।
 को वा शरीरनिर्वापयित्री शारदीं ज्योत्स्ना पटान्तेन निवार
 यिष्यति ।

विवक्षितं ह्यनुक्तमनुताप जनयति ।
 अहो विघ्नवत्य प्रार्थितार्थसिद्धय ।
 न तादृशा आकृतिविशेषा गुणविरोधिना भवन्ति ।
 गुणवते कन्यका प्रतिपादनीया ।
 कोऽन्यो हुतवहाद्गधु प्रभविष्यति ।
 प्रकृतिवक्रः स कस्यानुनय गृह्णाति ।
 को नामोष्णोदकेन नवमालिका सिञ्चति ।
 दिष्ट्या धूमावरुद्धदृष्टेरपि यजमानस्य पावक एवाहुति पतिता ।
 सुशिष्यपरिदत्ता विद्येवाशोचनीयासि सवृत्ता ।
 ओदकान्तं स्निग्धो जनोऽनुग तव्य ।
 न खलु धीमता कश्चिदविषयो नाम ।
 अतिस्नेहः पापशङ्का ।
 अविश्रमोऽयं लोकतन्त्राधिकारः ।
 सर्वं प्रार्थितमर्थमधिगम्य सुखी सपद्यते जन्तु ।

अनिर्वर्णनीयं परकलत्रम् ।

म्याधीनकुशलाः सिद्धिमन्तः ।

प्रत्युत्पन्नमति खैणम् ।

मर्व. सगन्धेषु विश्वसिति ।

आत्मनो हृदयानुमानेन पश्यसि ।

क इदानीमन्यां धर्मकञ्चुकप्रवेशिनस्तृणच्छैत्रकूपोपमस्य तवा-
नुवृत्तिं प्रतिपत्स्यते ।

आत्मवृत्त चापलमप्रतिहतं दहति ।

नन्ववसरोपसर्पणीया राजानः ।

एष यमसदनं प्रविश्य प्रतिनिवृत्तः ।

एष नामानुगृहीतः, यः शूलादवतार्यं हस्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापितः ।

उत्सवप्रियाः खलु मानुषाः ।

अहो सर्वास्वस्थासु रमणीयत्वमाकृतिविशेषाणाम् ।

रन्ध्रोपनिपातिनोऽनर्थाः ।

भवितव्यता खलु बलवती ।

न कदापि सत्पुरुषाः शोकपात्रात्मानो भवन्ति ।

ननु प्रवातेऽपि निष्कम्पा गिरयः ।

कः पतिदेवतामन्यः परामर्ष्टुमुत्सहते ।

न लुख मातापितरौ भर्तृवियोगदुःखितां दुहितरं द्रष्टुं पारयतः ।

अवश्यंभाविनोऽचिन्तनीयः समागमो भवति ।

एषोऽत्रभवान्नदीमतिक्रम्य मृगतृष्णिक्काया सक्रान्त ।
 ननु गर्भं पिब्य रिक्थमर्हति ।
 सततिच्छेदनिरवलम्बाना कुलाना मूलपुरुषावसाने सपद पर
 मुपतिष्ठन्ति ।
 सति खलु दीपे व्यवधानदोषेणैषोऽन्धकारमनुभवति ।
 अनतिक्रमणीयानि श्रेयासि ।
 उत्सर्पिणी खलु महता प्रार्थना ।
 अन्याय्य परदाराणा व्यवहार ।
 किमीश्वराणा परोक्ष नाम ।

विक्रमोर्वशीयम् ।

अभिजात खल्वम्य वचनम् । अथवा चन्द्रादमृतमिति किमत्रा
 श्रयम् ।
 अनुत्सेक खलु विक्रमालङ्कार ।
 अहो नु खलु दुर्लभाभिनिवेशी मदन ।
 विरलतृणलग्नमवश्यायसलिलमिव चिर तस्मिन् रहस्य न
 तिष्ठति ।
 अतिम्नेह खलु कार्यदर्शी ।
 नास्त्यगतिर्मनोरथानाम् ।

ननु प्रथम मेघराजिर्दृश्यते, पश्चाद्विद्युलता ।

मर्वत्र प्रमादी वैधेय ।

लोप्त्रेण गृहीतम्य कुम्भीलकृम्यामि वा प्रतिवचनम् ।

न खल्वक्षिदु खितोऽभिमुखे दीपजिह्वा महते ।

भनितव्यतानुविधार्यानि बुद्धीन्द्रियाणि ।

सर्वत्रौदरिकस्याभ्यवहार्यमेव विषय ।

शम्यमाशानन्धेनात्मान धारयितुम् ।

अन्यसक्रान्तप्रेमाणो नागरका अधिक दक्षिणा भवन्ति ।

न युक्त सुभाषित प्रत्याचरितुम् ।

छिन्नग्रन्धे मत्स्ये पलायिते निर्विण्णो धीमते भणति, धर्मो मे
भविष्यतीति ।

दूरारूढ खलु प्रणयोऽसहन ।

नामि विधेरलङ्घनीयम् ।

तादृशा आकृतिविशेषाश्चिर दु स्वभागिनो न भवन्ति ।

अये परावृत्तभागधेयाना दु ख दु त्वानुबन्धि ।

अनिन्द्यप्राप्याणि श्रेयासि ।

परिभवाम्पद दशाविपर्यय ।

को देवतारहस्यानि तर्कयिष्यति ।

नार्हति तात पुण्यधारिताया धुमि दम्य

मालविकाग्निमित्रम् ।

नन्वाकृतिविशेषेष्वदरः पदं करोति ।
 काम खलु सर्वस्य कुलविद्या बहुमता ।
 अहो दुरासदो राजमहिमा ।
 पत्तने सति ग्रामे रत्नपरीक्षा ।
 अन्योन्यकलहितयोर्मत्तहस्तिनोरेकतरसिन्ननिर्जिते कुत उपशमः ।
 विनेतुरद्रव्यपरिग्रहोऽपि बुद्धिलाघवं प्रकाशयति ।
 अपरिनिष्ठितस्योपदेशम्याप्याय्यं प्रदर्शनम् ।
 सर्वज्ञस्याप्येकाकिनो निर्णयाभ्युपगमो दोषाय ।
 सुशिक्षितोऽपि न सर्व उपदेशदर्शने निपुणो भवति ।
 प्रभवस्याचार्यं शिष्यजनस्य ।
 उपस्थितं नयनमधु संनिहितमक्षिकं च ।
 अहो सर्वास्ववस्थाम्बनवद्यता रूपस्य ।
 अहो सर्वास्ववस्थासु चारुता शोभान्तरं पुप्यति ।
 मया नाम शुष्कघनगर्जितेऽन्तरिक्षे जलपानमिच्छता चातका
 यितम् ।
 पण्डितपरितोषप्रत्यया ननु मूढा जाति ।
 साधु । त्वं दरिद्र आतुर इव वैद्येनोपनीयमानमौषधमिच्छसि

उचितवेलातिक्रमे चिकित्सका दोषमुदाहरन्ति ।

भवानपि सूनोपरिचरो गृध्र इवामिषलोलुपो भीरुकश्च ।

निसर्गनिपुणाः स्त्रियः ।

ह्रीं ह्रीं इयं खलु शीघ्रुपानांद्वेजितस्य मत्स्यण्डिकोपनता ।

न हि कमलिनीं दृष्ट्वा ग्राहमेक्षते मतङ्गजः ।

मदः क्लिप्त स्त्रीजनस्य मन्त्रिणेषु मण्डनम् ।

चूताङ्कुरं त्रिचिन्वत्योरावयोः पिपीलिकाभिर्द्रष्टम् ।

अनुरागोऽनुरागेण पराश्रितव्यः ।

अमरसंवाध इति वमन्तावतारसर्वस्वभूतः किं न चूतप्रेतसंवा-
धतंसनीयः ।

अहो अविश्वसनीयाः पुरुषाः ।

कर्मगृहीतेन कुम्भीलकेन सन्धिच्छेदनं शिक्षितोऽस्मीति वक्तव्यं
भवति ।

न शोभते प्रणयिजने निरपेक्षता ।

अविषोऽपि कदाचिद्दंशो भवेत् ।

अहं कुम्भीलकैः कामुकैरपि परिहरणीया खलु चन्द्रिका ।

कुतूहलवानपि निमर्गाशालिनः स्त्रीजनः । -

रमणीयः खलु नवाङ्गनानां मदनविषयावतारः ।

विषणिगत इव वृषम आसीन एवार्थगौतमो निद्रायते ।

किं नु खलु दर्दुरा व्याहरन्तीति-देवः पृथिवीं वर्णितुं स्मरति ।

बन्धनस्थितो गृहकपोतको विडालिकालोके पतित ।
 कातरो बालभाव ।
 आगामि सुख वा दुःख वा हृदय समर्थीकरोति ।
 चन्दन खलु मया पादुकापग्निभोगेण दूषितम् ।
 अहो परिभवोपहारिणो विनिपाता ।
 सवोऽपि नववरो लज्जातुरो भवति ।

उत्तररामचरितम् ।

सत्तापकारिणो बन्धुजनविप्रयोगा भवन्ति ।
 एते हि हृदयमर्मच्छिद ससारभागा, येभ्यो बीभत्समाना
 सत्यज्य मर्घान्क्रामानरण्ये विश्राम्यन्ति मनीषिण ।
 दुर्जनोऽसुखमुत्पादयति ।
 न राजापचारमन्तरेण प्रजानामकालमृत्यु सचरति ।
 अनवस्थितो भूतसनिवंश ।
 उचितमेव दाक्षिण्य स्नेहस्य ।
 प्रसव खलु प्रकर्षपर्यन्त स्नेहस्य, पर चैतदन्योन्यसंश्लेषण
 पित्रो ।
 कर्तव्यानि खलु दुःखितैर्दुःखनिर्धारणानि ।
 कियच्चिर वा भेषान्तरेण पूर्णचन्द्रम्य दर्शनम् ।

अन्यतामिह्ना ह्यगूर्या नाम ते लोकाः प्रेत्य तेभ्यः प्रतिविधी-
यन्ते, य आत्मधातिनः ।

सुलभमौख्यमिदानीं बालत्वं भवति ।

मिद्यते वा सद्ब्रह्मविद्वत्स्य निर्माणम्यः ?

भूयसां जीविनामेव धर्म एषः, यत्स्वरसमया कस्य चित्कचि-
त्प्रीतिः ; यत्र लौकिकानामुपचारस्तारामैवकं चक्षुराग इति ।

क्रो विचार. स्वप्नपकरणेषु ।

सर्वमनिमात्रं दोषाय ।

म्लेहश्च निमित्तसव्यपेक्षश्चेति विप्रतिपिद्धमेतत् ।

मात्कात्कृतप्रमाणे महर्षयः, तेषामृतभराणि भगवतां परैरजा-
सि मजानानि न कचिद्याहन्यन्त इत्यनभिग्रहनीयानि ।

सर्वमाधारणो ह्येष मोहमन्यिरान्तरधेतनावतामनुपलब्धः संसार-
तन्तुः ।

अव्याहतान्त.प्रकाशा हि देवतास्तत्त्वेषु ।

आपातदु सहः म्लेहसवेगः ।

मकरुणा हि गुरवो गर्भरूपेषु ।

सानुषङ्गाणि कल्याणानि ।

मालतीमाधवम् ।

स्नेहश्च निमित्तसव्यपेक्षश्चेति विप्रतिषिद्धमेतत् ।

न खलु तादृश्यो महाभागधेयजन्मानोऽन्यत्तासक्तचेतसो भूत्वा
परत्र चक्षूराणिभ्यो भवन्ति ।

प्रत्यक्षसौख्यदायिन परोक्षदुःखदुःखसहा सज्जनसमागमा
भवन्ति ।

श्लाघनीय दुर्लभमनोरथफल जीवलोकस्य, यद्गुरुकानुरागसदृशो
महाभागवल्लभसमागम ।

इतरेतरानुरागो हि विवाहकर्मणि परार्थ्यं मङ्गलम् ।

यस्या मनश्चक्षुषोर्निबन्ध, तस्यामृद्धि ।

प्रभवति प्रायः कुमारिणा जनयिता दैव च ।

कुतो वा महोदधि वर्जयित्वा पारिजातस्योद्गम ।

वाक्प्रतिष्ठानि देहिना व्यवहारतन्त्राणि ।

वाचि पुण्यापुण्यहेतवो व्यवस्था सर्वथा जनानामायतन्ते ।

न खलु स उपरत, यस्य वल्लभ सरति ।

कल्याणावतसा कल्याणसपत् ।

सुलभानुकार खलु जगति वेधसो निर्माणसनिवेश ।

अहो आश्चर्यं पुनरुक्तदारुणम्य परिणामरमणीयत्व विधे ।

अन्यथा वस्तु प्रवृत्तमन्यथा वचनपर्यायः ।

जयन्ति खलु महतां (अ)विसंवादिन्यः प्रत्यायिन्यः कल्याण्यो
नीतयः ।

महावीरचरितम् ।

प्रकृष्टकल्याणोदकसंगमा ह्येते भवन्ति भगवन्तः सत्यसन्धाः
साक्षात्कृतमन्त्राणो महर्षयः ।

न केनचिदाश्रमाभ्यर्णमूमयोऽतिक्रमितव्याः ।

किं हि नामैतत्, यदम्युनि मज्जन्त्यलावृन्ति; आवाणः प्लवन्ते ।
नोत्सवाः परावधीरणावैरस्यमर्हन्ति ।

नृशंसता हि पुरुषदोषः ।

यतः प्रज्ञानमभिसंभवति, तद्ध्याचरितव्यं ब्राह्मणेन; तरति येना-
पमृत्युं पाप्मानम् ।

प्राकृतानि तेजांस्यप्राकृते ज्योतिषि शाम्यन्ति ।

लघ्वपि व्यसनपदमभियुक्तस्य कृच्छ्रसाध्यं भवति ।

प्रायश्चित्त इव राजदण्डोऽप्येनसो निष्क्रयमामनन्ति धर्माचार्याः ।

स्वगृहात्स्वगृहं गन्तुमागन्तुं च कामचारः ।

गुरुभिरेव शिषवो धर्मलोपात्पालयितव्याः ।

विषयबाहुल्यं कालविप्रकर्षश्च स्मृतिं प्रमुष्णाति ।

न खलु लोकोत्तरकर्माणस्त्वादृशा कृच्छ्रेषु मुह्यन्ति ।

अचिन्तनीयार्थास्तपसां विशेषाः ।

को हि पूज्यस्य गुरोर्वचनं न बहुमन्यते ।

महान्त एव हि तादृशानामगाधसत्त्वानामविनयपरिस्पन्दित
जानन्ति ।

शृद्धबुद्धिरनागत पश्यति ।

अहो जातिसुलभ चापलमप्रतीकार्यम् ।

मानुष्ये लोके वात्सल्यं नाम केवलमखिलेन्द्रियवशीकरणचूर्णमुष्टिः ।

रुध प्रत्यक्षानुमानाभ्यामुपलभ्यमानमेकमेव यस्तु विप्रकृष्टान्तर
तपयते ।

दुष्टप्रशान्तिं कस्य न मनः प्रीत्यै भवति ।

लोकयात्रानुवर्तनीयाः ।

नागानन्दम् ।

वन्धाः खलु देवताः ।

कन्यका हि निर्दोषदर्शना भवन्ति ।

चिरात्खलु युक्तकारी विधिः स्यात्, यदि युगलमेतदन्योन्यानु-
रूपं घटयेत् ।

किं स्वजनः प्रियं वर्जयित्वान्यद्गणितुं जानाति ।

न शक्यते चित्तमन्यत प्रवृत्तमन्यत प्रवर्तयितुम् ।
 रत्नाकरादृते कुतश्चन्द्रलेखाया प्रसूति ।
 विषधरवदनाद्विषमन्तरेण किमन्यन्त्रिक्रामति ।
 विचित्राणि विधिविलसितानि ।
 अये कथमनम्रा वृष्टि ।

रत्नावली ।

न कमलाकरं वर्जयित्वा राजहस्थन्यस्मिन्नभिरमते ।
 अचिन्त्यो हि मणिमन्त्रौषधीना प्रभाव ।
 सर्वमप्यौदारिकन्याभ्यवहार एव पर्यवस्यति ।
 अहो कोऽपि कामिजनस्य स्वगृहिणीसमागमपरिभाविनाऽभिन-
 यजन प्रति पक्षपात ।
 किं पुनरपर साहसिकाना पुरुषाणा न सभाव्यते ।
 इयमनम्रा वृष्टि ।
 दुरवगाहा गतिर्देवस्य ।
 अत्यन्तमाननीयेष्वपि निरनुरोधवृत्ति म्वामिभाक्तिव्रतम् ।

प्रियदर्शिका ।

गुणैरुपक्षपातिना रिपोरपि गुणा प्रीतिं जनयन्ति ।
 नास्ति खलु दुष्कर दैवम्य ।
 निर्दोषदर्शना कन्यया खलिययम् ।
 न खल्वविघ्नमभिलपितमधन्यै प्राप्यते ।
 पुत्तलिका भङ्गस्वेदानीं रोदिषि ।
 कमलिनीबद्धानुरागोऽपि मधुकरो मालती प्रेक्ष्याभिनवरसाम्बाद
 लम्पट कुतस्तामनासाद्य स्थितिं करोति ।
 सर्वस्य वल्लभो जामाता भवति ।
 अतिवुर्जन खलु लोक ।

मृच्छकटिकम् ।

न पुष्पमोषमर्हत्युद्यानलता ।
 गुण खल्वनुरागस्य कारण न बलात्कार ।
 सुष्ठु खल्विदमुच्यते रत्न रत्नेन सगच्छत इति ।
 स्वके गेहे कुक्कुरोऽपि तावच्चण्डो भवति ।
 दौर्गत्यपीडितस्य मन्ये द्विगुणतरा पीडा भविष्यति ।

न युक्तं परकलत्रदर्शनम् ।

पुरुषेषु न्यासा निक्षिप्यन्ते न पुनर्गेहेषु ।

दरिद्रपुरुषसंक्रान्तमनाः खलु गणिका लोकेऽवचनीया भवति ।

किं हीनकुसुमं सहकारपादपं मधुकर्ष्यः पुनः सेवन्ते ।

यस्यास्ति धनं स किं कोडे कृत्वा दर्शयति ।

दुर्लभा गुणा विभवाश्च ।

अपेयेषु तटाकेषु बहुतरमुदकं भवति ।

अनतिक्रमणीया भगवती गोकाम्या ब्राह्मणकाम्या च ।

नानापुरुषसङ्गेन वेश्याजनोऽलीकदक्षिणो भवति ।

सर्वाजनाचित्तानुवर्त्यवलाजनो भवति ।

माहसे श्रीः प्रतिवसति ।

स्त्रियो नाम चपला ।

न चन्द्रादातपो भवति ।

किं हीनकुसुमादपि सहकारपादपान्मकरन्दविन्दवो निपतन्ति ।

अकन्दसमुत्थिता पद्मिनी, अवञ्चको वणिकः, अचौरः सुवर्ण-

कारः, अकलहो ग्रामसमागमः, अलुब्धा गणिकेति दुष्करमे-

ते संभाव्यन्ते ।

गणिका नाम पादुकान्तग्रविष्टेव लोष्टिका दुःखेन पुनर्निराक्रियते ।

गणिका, हस्ती, कायस्थे, भिक्षुः, चाटः, रासमथ्येते यत्र निव-

सन्ति ; तत्र दुष्टा अपि न जायन्ते ।

न कालमपेक्षते स्नेह ।

दुष्कर विषमोषधीर्कुरुम् ।

अहो व्यवहारपरार्थानतया दुष्कर खलु परचित्तमहणमधिकर
णिकै ।

सूर्योदय उपरागो महापुरुषनिपातमेव कथयति ।

अहो धिग्वैषम्य लोके व्यवहारस्य ।

मूले च्छिन्ने कुत पादपस्य पालनम् ।

पुरुषभाग्यानामचिन्त्या खलु व्यापारा ।

ईदृशो दासभाव , यत्सत्य कमपि न प्रत्याययति ।

गगनतले प्रतिवसन्तौ चन्द्रसूर्यावपि विपत्ति लभेते ।

लोके कोऽप्युत्थित पतति, कोऽपि पतितोऽप्युत्तिष्ठते ।

सर्वत्रार्जव शोभते ।

मुद्राराक्षसम् ।

उपाध्यायसहभू शिष्यजने दुःशीलता ।

यत्स्वयमभियोगदुःस्वरसाधारणैरपाकृतम् , तदेव राज्यं सुखयति ।

श्रोत्रियाक्षराणि प्रयत्नलिखितान्यपि नियतमस्फुटानि भवन्ति ।

अनुचित उपचारो हृदयस्य परिमवादपि दुःखमुत्पादयति ।

अत्यादरं शङ्कनीयम् ।

प्रीताभ्य प्रकृतिभ्य प्रतिप्रियमिच्छन्ति राजान ।

शिरसि भयम्, अतिदूरे तत्प्रतीकार ।

अमन्त्रौषधिकुशलो व्यालप्राही, मत्तमतगजाधिरोही, लब्धाधि-
कारो जितकाशी राजसेवक इत्येते त्रयोऽप्यवश्य विनाश-
मनुभवन्ति ।

प्रारब्धमपरित्याज्यमेव ।

न निष्परिग्रहं स्थानमग्नौ पीडयिष्यति ।

नन्वयुक्ततरं सुहृद्दोहः ।

भज्य रक्षति भवितव्यता ।

राज्यं हि नाम राजधर्मानुवृत्तिपरस्य नृपतेर्महदप्रीतिस्थानम् ।

दुराराधा हि राजलक्ष्मीरात्मविद्विरपि राजामि ।

दैवमविद्वासं प्रमाणयन्ति ।

नोद्यमस्त्याज्यः ।

विजिगीषुमात्मगुणसपन्नं प्रियहितद्वारेणाश्रयणीयमाश्रयेत् ।

गहनं सचिववृत्तान्तः ।

काले भेदबीजमुत्तमवश्यं फलमुपदर्शयति ।

मुण्डितमुण्डो नक्षत्राणि पृच्छसि ।

अधिकारपदं नाम निर्दोषम्यापि पुरुषस्य महदाशङ्काम्थानम् ।

ताड्यमानं पुरुषं किमिव न ब्रूयात् ।

अयमपरो गण्डम्योपरि स्फोटः ।

अलक्षितनिपाता पुरुषाणां समविषमदशापरिणतयो भवन्ति ।
स्वर्गं गतानां तावदेवा दुःखितं जनमनुकम्पन्ते ।

वेणीसंहारम् ।

यन्द्या खलु गुरवः १
अप्रमत्तसचरणीयानि रिपुबलानि ।
स्वपन् जनं किं न खलु प्रलपति ।
अकुशलदर्शना अपि स्वप्ना प्रशसया कुशलपरिणामा भवन्ति ।
स इदानीं म्लिग्धो जनः, यः पृष्टः परुषमपि हितं भणति ।
अहो मुरधस्त्वमबलानां नाम ।
यावदयं ससारं, तावत्प्रसिद्धैवेयं लोकयात्रा, यत्पुत्रे पितरो लो-
कद्वयेऽप्यनुवर्तनीया ।
प्रकृतिर्दुस्त्वया ।
वस्तु सुकरमिदं दुष्करमध्यवसितुम् ।
न घटम्य कृपपतने रज्जुस्तत्र प्रक्षेप्तव्या ।
उपक्रियमाणाभावे किमुपकरणेन ।
यावत्प्राणितिः, तावदुपदेष्टव्यभूमिर्विजिगीषुः प्रज्ञावताम् ।
कालानुरूपं प्रतिविधातव्यम् ।
अनुलङ्घनीयः सदाचारः ।

अनुक्तहितकारिता हि प्रकाशयति मनोगता स्वामिमक्तिम् ।
 न युक्त चन्द्रव्यसन विस्तरणापेक्षितम् ।
 न युक्त वीरम्य क्षतिम्य प्रतिज्ञात शिथिलयितुम् ।
 न किञ्चिन्न ददाति भगवान्प्रसन्न ।

बालरामायणम् ।

सोऽयमातर्पाधिने पयोदाम्बुदय ।
 अनिर्वेदः सिद्धमूलम् ।
 अनुकूल हि देव सर्वम् स्वस्ति करोति ।
 ऋचित्कश्चित्प्रगल्भते. न हि सर्वं सर्वं जानाति ।
 चन्तवन्तरमतिशयानो हि प्रजाप्ररुष ।
 प्रभुचित्तानुवर्तन हि सेवरुजनसिद्धविद्या ।
 अयमपरो गण्डम्योपरि पिटकोद्भेद ।
 अनमात्यायत्तसिद्धोर्ध्वमन्तित्वम् ।
 भवद्विप्यदनर्थयोर्भवदनर्थं प्रतिकुर्वीत ।
 तादृश एव तादृशानामपसर्पं स्यात् ।
 साप्तपदीन सख्यम् ।
 सुप्तमत्तकुपिताना हि भावज्ञान द्रष्टव्यम् ।
 वटुस्तभावसुलभ चापलम् ।

तपम्यतामपि न निरत्यय सुखप्रत्यय ।

एकोऽपि गरीयान्दोष समग्रमपि गुणग्राम दूषयति ।

बहुष्वपि निजेषु कर्मसु विवेक्रे कर्त्रे किञ्चिदेव रोचते ।

न सर्वदा सर्वम्य सदृशो दशापाक ।

अविमृश्यकारिता हि पुस पर परिभवस्थानम् ।

एष हुतवह धर्षितुक्कामो मृगाङ्गमणि ।

अये विकृतरूपतापि कचिन्महतेऽभ्युदयाय ।

सत्य सत्यमिद गीयते दुस्त्यजा प्रकृतिरिति ।

यो यत्रानुरक्त , स तदन्यतिरम्कारेण तदेव बहुमन्यते ।

येन केनचिद्यसनिनो जनस्य तदसनिधाने तत्प्रतिनिधिरपि
विनोदाय ।

अनुलङ्घनीयो देवादेश ।

कार्य नार्यान्तरमन्तग्यति ।

प्रवृत्तिमुखरा हि ब्राह्मणजाति ।

न प्राणनिर्याणेऽप्यनुचितवाचो भवन्ति भृत्या ।

अनाकलितसत्त्वसारसभारभीषणरमणीयाकृतयो हि महात्मान ।

न च विन्दानम्य योगमार्गममुप्रतिपद परब्रह्मानन्द ।

अतिव्रान्ते वस्तुनि माक्षिप्रत्ययपरतन्त्रा व्यवहारा ।

आत्मवध प्रथम पातरेषु ।

किं पुनरैरमदे महासि न दारवीय ज्योतिरस्तमयते ।

आधारनिग्रन्थनो यदाधेयस्य गुणाभ्यारोप । मुक्ताशुक्तिसपुट

पीत हि पश्य पाथोऽग्रन्थीभवति ।

मलिलगर्भगतोऽपि गभस्तिमाली दुरालोक एव ।

असतामपि महापुरुषशुश्रूषा किमपि कामदुषा ।

आयुधनिषेध्या रिपवो न सामसाध्या ।

नाडनीय ज्योतिरप्यर्णवार्णं पानार्थमभ्यर्च्यते ।

आधेयविक्रमकर्माणो येन केनचिदपवदन्ते ।

किमनेद्यमम्भसाम्, किमदृष्य दुर्जनवचसाम् ।

इस्य पुन प्रत्यक्षपराद्मुखस्य मतिमत सतोऽनुमाने रहुमान ।

एकस्मिन्नपराधिनि सवऽपि महधर्मचारिणोऽपराद्वार ।

मुग्धबुद्धयो हि यथाश्रुतस्य ग्रहीतार, न पुनर्विवेक्तार ।

सोऽय दिधक्षोर्दावपावकस्य गरिमसार शीकरासार ।

न विना हिमानीमचण्डो मार्तण्ड ।

निरङ्कुशा रुचिवाच ।

म हि चन्द्रममोऽनुभाव, यदस्य आवाणोऽपि निप्यन्दन्ते ।

अतथाविधो न तथाविधरहस्यवेदी ।

अभिमानितामारम्भस्यानिर्वहणममन्दो दुर्यश कन्द ।

मेय रूवीना वचनकामघेनु यदसद्भूतमपि सृते ।

प्रज्ञावता हि चक्षुरभुद्रमतिविषयामु धिपणामु प्रतिवसति ।

अहो किमपि कन्दलितानुरागा ससारभोगा ।

मयुरस्य हि मानुषस्य प्रकृतिरेषा , यद्यथाऋथमपि रमयति ।
 गुणद्रोपयोर्युगपदापत्ततोर्गरीयसि प्रयतितव्यम् ।
 वहिरेव वहेर्भेषजम् ।
 तदसावस्यैवापराध , यदुत्फुल्लफण फणावन्त न पश्यति ।
 न शम्भग्रहणाधिकार मबन्धमनुरुध्यते ।
 न हि तरणिकिरणम्पर्शादन्यो न्याधिरिन्दीवरस्य ।
 दृढबुद्धिर्हि प्रथम पश्यति , चरम कार्यदुर्योगोऽवतरति ।
 फाललाभो हि नयाविदा प्रयोगग्राम वन्दलयति ।
 न कालहरणक्षमा प्रियजनसमागममहोत्सवा ।
 केतकसपकिं सिचयमपि किमप्यामोदाय ।
 ईर्ष्यायित हि स्त्रीणां प्रकाशक प्रेमभरस्य ।
 पुरुषविशेषपरिशक्नोत्कर्षिण्य एव पुरन्ध्रयो भवन्ति ।
 सकृद्विहितदोष दोषेभ्यो विनिवर्तमान साधुबद्धीक्षेत ।
 कथमद्यापर्वणि चन्द्रग्रहण वसुमतीवर्ति ।
 प्रसादरसेन्मुखमनसोऽपि विलासहेतो कामिन्य रुप्यन्ति ।
 किं हि दुष्कर म्वाभिभक्ते ।
 किमसाध्य वैदग्ध्यस्य ।
 किमपि द्विषतामप्युदात्तजनचरितमावर्जेरुम् ।
 क पुन सुधादीधितिरातपम्यन्दी ।
 अयमपर क्षते क्षारावसेक ।

कथं न नाम कुशलम्, येषां चरितानि जनानामाशिषो भवन्ति ।

अहह निष्करुणो विधिर्मालतीमुकुलैः कुकूलं कल्पयति ।

उचितकारित्वे श्रुतशिक्षितानि महाभागजनचरित्राणि ।

अप्रमत्तजनसचरणीयानि गिरिकान्ताराणि ।

हा हतदैव, केलिकदलीकन्दली मत्तकरिशुण्डावेष्टन साक्षते ।

क पुनर्मालतीकालिका दर्भगुणग्रथनारुदर्यया क्षमते ।

अमन्त्रशीलो महीपति, अनपरग्रन्थदर्शी रुवि, अपाठरुचिश्च

यन्दी न चिरं नन्दति ।

परपरितोषोपपाद्यफलं हि वैतालिकनतम् ।

सत्यप्रत्यक्षीकृतसारम्बर्तीपरिमलो ब्राह्मो मुहूर्तो वर्तते ।

किं नामापराधित्वम्, यदि तत्क्षणमनुवर्तनम् ।

न हि राकामृगाङ्गमण्डलमन्तरेण चन्द्रमणेरानन्दजलस्यन्द ।

प्रवृत्ते रणकर्मणि सेनयोः सारणापसरणानि गणशो भवन्ति,

क्रान्तं जयं पराजयो वा ।

क शक्तिमानपि मृगाङ्गमूर्तिं शिलापट्टके पिनाष्टि ।

को नाम धर्मविनयिनि जने न स्निह्यति ।

यो यत्र परमभिज्ञः, स तेन सुतरामावर्ज्यते ।

अवसरसतोपणीयं स्वाभिजनम् ।

मृगाङ्गमण्डलेन समं जातम्यं ततो न परिहीयन्ते गुणा

पीयूषमण्डलम्यम् ।

अप्रतीकारे कर्मणि ग्रहरणानि विडम्बनाय ।

तदिदं मृणालकाण्डेन गण्डशैलताडनम् ।

प्लुतिप्रधानैव वानरजाति ।

स खल्वयस्कान्तमणेरनुभाव , यदयो द्रवति ।

मति परिणमन्ती पुरुषमुदात्तयति, न वय ।

किमिदं नाम यदन्यः प्रतिपक्षोऽन्यस्मै कुप्यते ।

इह हि कामिनामनुरागपरिग्रहो गुणलवलाभलोभेन दोषप्रमो-
षमावहति ।

जल जलसंपृक्तं महाजलाय ऋपते ।

बद्धो वाससि ग्रन्थि ।

प्रतिकूलं हि दैव स्वारब्धमपि कार्यं निपर्यासयति ।

मा कश्चन नियतप्रतिबन्धो मायाविधि म्यात् ।

क्रियत्कालं जलदतिरम्करिणी मार्ताण्डमण्डलमन्तरयति ।

क्रियद्वा घर्णनमर्णवस्य, अयं मकरालय इति ।

परिपालना हि भृत्यान्स्वामिनः सारयति, न गुणग्राम ।

सर्वो गुणेषु रज्यते न शरीरेषु ।

पतिव्रतामयं ज्योतिरनभिभवनीयं ज्योतिरन्तरैः ।

प्रकृष्टं हि तपः किमपि कामदुग्धम् ।

आर्षं हि वचनं विभिन्नवक्तृकमपि न विसवदति ।

विद्धसालभञ्जिका ।

प्रज्ञाप्रकर्षं संवेष्टामुपरि वसति ।

न स्वस्वपीडित सहकारवृन्तप्रन्थिरपि रससर्वम्ब मुञ्चति ।

परिणामोत्पीडितमिव दाडिमफल स्फुटनभूषिष्ठ मे वर्तते हृदय
कौतूहलेन ।

मुहुत्सचारितरहस्य हि चेत सविभक्तचिन्ताभरमिव लघूभयति ।

एषोऽपरा गण्डम्योपरि पिण्डक सवृक्ष ।

क्रियच्चिर वा चन्द्रे प्रसारितकरेऽविकासितोत्पला नीलोत्पलिनी
तिष्ठति ।

एष त्वं स्वमलवर्धमोदकग्राममुपनिमन्त्रयसि ।

वर तत्कालोपगता तिचिरी, न तु दिवसान्तरिता मयूरी ।

को दुर्जनवचनानां कर्णं ददाति ।

यादृशश्चित्रनरस्तादृशी चित्रमूर्ध्वरेखा ।

यादृश कविस्तादृशी काव्यमन्वच्छाया ।

जायतिमनुगृह्णन्ति गुणा ।

न खलु व्यापारमन्तरेण कलितापि शुक्तिर्मुञ्चति मौक्तिकानि ।

तर्हि मालतीकुसुमैः कुकूलं कल्पयिष्यसि ।

न हि खेहो युक्तायुक्तमनुरन्ध्रे ।

रुधमिव महकारयष्ट्या कलकण्ठी कुण्ठितप्रणया ।

मन्त्रस्य रक्षण कार्यसिद्धेर्लक्षणम् ।

रुधमिव जीवत कृकलासाच्छिर म्वर्णं प्राप्यते ।

पण्डिता अलीकविकल्पैर्विस्मृतफला इव मर्कटा मूलमलभमाना
पल्लवग्राहिणो भवन्ति ।

न खलु भृगुलान्छन्मुञ्चिन्वा शशिकान्तपुत्तलिका बद्धनिर्क्षरा
प्रवहति ।

प्रथम सहकारमञ्जर्य उद्दिद्यन्ते, पश्चात्तच्चुम्बिनी कलकण्ठी
कण्ठमुद्रा शिथिलीकरोति ।

का वर्णना, वकुलावली सुरभिमन्धोद्गारेति ।

न खलु सोपानपङ्क्तिमन्तरेण बलभ्या समारोह ।

इम एव जलाहुग्धमुद्धरति ।

पुराणपत्रमपलपन्नवपल्लव समुल्लसति ।

न च तरुणग्रन्थिपर्णाङ्कुरकबलनलुब्धो गन्धहरिणो दमनरुके
दारिकायामभिरमते ।

केतकीकुसुमवासितम्य खदिरसारस्याप्यन्यो गन्धोद्गार ।

मूले वकुलयष्ट्या सुरागण्डूषसेक, कुसुमेषु मदिरागन्धोद्गार ।

चन्द्रमणिर्दुतवह निप्यन्दत इति को वा प्रतीकार ।

विरलो या परदु खदु खितो जन ।

विदूरवसुधैव रत्नमलाकाभू ।

किमुपेक्ष्यते केलिकदलीरन्दल्या करिगुण्डादण्डावेष्ट ।

किमेपोऽनग्नो वर्ष ।

न चित्तगिखण्डिधाम विना चक्राम्युदीची ।

न सुखसुप्त प्रतिरोधयितव्य ।

आत्मन श्रीरन्यम्य हस्तगता कर्तव्या न भवति ।

महारुलममृताना भर्तु प्रिय प्रियम् न त्वात्मन प्रिय प्रियम् ।

नवकौतूहली रामिजन ।

अनुगुण हि दैव सर्वस्मै स्वस्ति ररोति ।

किं गते मल्लि सेतुन-धेन ।

निं गते विषाहे नक्षत्रपरीक्षया ।

लेखमुखा एव लखवाहा भवन्ति ।

अनर्घराघवम् ।

ममानवृत्तेरपि वचिदेव स्वचित्तागमैत्रम् ।

उत्तरोत्तेषा महोत्सवाना कदाचिदपि न तृप्यन्ति पुमा हृद
यानि ।

दृष्ट वा नि शेषानन्दनिप्यन्निनीनामपीन्दुरन्दलीना रमल
वनीमीलन कटङ्कसानम् ।

ममकारो हि राजपुत्रेषु राजामुपलालनक्लेशाय केवलम्, उपयोग-
स्तु प्रजानाम् ।

दिवम्पृथिव्योस्तिमिरतिरम्करिणीं तरणिरणुतरोऽपि तेजसा तिर-
म्करोति ।

न खलु प्रकाशमन्तरेण तुहिनमानुरुज्जृम्भते ।

चक्षु प्रीतिमुद्भवन्तीमनूद्भवन्ति चापराणि कुसुमचापचापलानि ।
मायाविनी ग्वल्विय राक्षसजाति ।

प्राद्युणिकहस्तेन सर्पमारण खल्वेतत् ।

म्वय प्रयोगादन्तेवासिभिर्विहित प्रयोगो महिमानमाचार्याणा-
मुपचिनोति ।

इचित्साक्रामिकोऽपि विशेषो नैसर्गिकमतिशेते ।

अहह नामधेयमात्रमाधुर्यादपरमार्थदृश्वानो निप्रलभ्यन्ते ।

शोरुहर्षो नाम लोकरुयात्रेय भवत ।

कथमय ते माणिक्यपरिहाणेन गैरिरुपरिश्रह ।

पुरुषप्रकर्षाधाने हि विद्याउद्धसयोगाद्बहिरङ्गाणि वयासि ।

न हि मिहिरमरीचिनिचयपचेलिमम्य तुहिनरुविम्बसवादादप
राऽपि कश्चिदगदकार कैरवाक्रम्य ।

अहो सा तादृशी गुणाना प्रकृति , या विपक्षहस्तपतितापि
मुखयति ।

‘ आरण्योऽग्निरिव दु महदु स्वामर्षज तेजो विक्रमयति , मण्ड-

लभ्य चानुग्राहो भवति ।’

‘यो ह्युपनतम्य पुत्रदारानतिमन्यते, तम्योद्विग्न मण्डलमभावा
योत्तिष्ठते ।’

लोकोत्तर हि किमप्युन्मील्यन्तो जगति राज्योपभोगेभ्योऽपि
वीभत्सन्ते महानुभावा ।

निर्वाण हि सवितार तरणिमणिरप्यनुनिर्गति ।

अहो गरीयान्काल , यदश्रुतचरमपि श्रानयति , अदृष्टचरमपि
दर्शयति ।

अप्रशस्त खल्वारण्यकाना जनपठेषु चिरप्रचार ।

आचारस्तु दूरादपि कृत कृत स्यात् ।

जातिपातिके हि कार्ये राजा सद्य शुद्धि ।

महादोष खल्वयमतिप्रसज्यमानो मानस शोकाख्यो विकार ।

बहुच्छलानि रक्षासि ।

मन्त्रोत्साहसपन्नानामपि प्रभुशक्तिमपेक्षन्ते मिद्वय ।

आकारविशेषा एव गमयन्ति जातिविशेषान् ।

अहो दुर्निवारता भवितव्यताया ।

अर वा दुर्निहितमतीतमुपालभ्य ।

यावद्भव्यभावी गुणो हि विनिर्गीष्टणामुदात्तता ।

नालपेक्षी दण्डनीतिप्रयोग ।

आत्मद्रव्यप्रकृतिसपन्नो नयम्याधिष्ठान विजिगीषु ।

अनर्थशङ्कीनि बन्धुजनहृदयानि भवन्ति ।

देशकालव्यवहितस्यापि प्रमेयग्रामस्य यथामुखीनमादर्शतल हि
स्थविरबुद्धिः ।

विजिगीषोरदीर्घसूत्रता हि कार्यसिद्धेरवश्यंभावः ।

सत्योऽय 'अतिदुःखो निर्दुःखः' इति लोकप्रवादः ।

क्षुद्रैरपि संभूय भूयोभिरेको महान्मुकरः कदर्थयितुम् ।

यच्छीलः स्वामी, तच्छीलास्तस्य प्रकृतयः ।

प्रथमस्य हि प्रथमे पर्वणि शतकृत्वो विजयन्ते पराजीयन्ते च
वीराः ।

प्रतिकृतानां विद्विषामपि व्यसनमनिमात्रं हृदयमर्माणि च्छिनत्ति ।

न किञ्चिदनीषत्कर नाम कृतान्तस्य

यत्सत्यमुत्सर्पिणी धर्मोत्तराणां सिद्धिः

दुरवगाहगम्भीरस्यभावानि महतां चरितानि ।

निजदैवदुर्विलासविचारालसो लोको लक्ष्मीदेव्या दुर्यशोवच-
नानि गायति ।

परिपूर्णा गुणिनो यस्मिन्कस्मिन्नपि शोभन्ते, क्षीणा पुनः
शीर्षमारोहन्तीति हरजटाचन्द्र एव प्रथमं निदर्शनम् ।

चण्डकौशिकम् ।

अष्टावसरस्य स्वेदकारणं गमनम् ।

निद्रा हि नाम प्राणिना प्रथममिदं अरारधारणानिमित्तम् ।

न विचारमर्हन्ति गुरुशामनानि ।

बहुबलभा न्वल्ल राजान ।

मृगया हि नाम मृगमुपकारिणी राज्ञाम् ।

अतिश्रान्तान्यर्हणीयसमाजनानि किल श्रेयसा परिपन्थीनि
भवन्ति ।

अहो निर्ग्रन्थिरमणीयतया निरतिशयानि तपोवनवासिना
सुराणि ।

सर्वाभिभावि किमप्यनभिभवनीयं तेजसामुपरि तपोमय
ब्राह्म तेज ।

नूतनसमीक्ष्यकारिणा मयातेन्धनेनेव स्फुरच्छिखाकलापो उव-
लन एव पञ्चामाक्रान्तः ।

नादक्षिणं दानभाग्नन्ति ।

विचित्रं स्वल्पं जीवलोकम् ।

अनपराद्धं किल शैशवम् ।

प्रतिश्रुतमवश्यं देयम् ।

सुष्ठु खल्विदमुच्यते 'दु ख दु सैस्तिरोधीयते' इति ।
 अहो नि सारता शरीराणाम् ।
 न कस्यचिन्नाम न दुरतिक्रमा दैवपरिपाटी ।
 अधन दासभाव मन्यन्ते ।
 बलवती भवितव्यता ।

प्रबोधचन्द्रोदयम् ।

निसर्गसौम्यमेव ब्राह्म ज्योति कुतोऽपि कारणात्प्राप्तविकार
 नपि पुन स्वभाव एवावतिष्ठते ।
 कुलक्षयप्रवृत्ताना पापकारिणा कुत प्रत्यवायगणना ।
 किमात्मनो दोष लोको विजानाति ।
 न खल्वन्धकारलेखया सहस्ररश्मेस्तिरम्कार ।
 सेर्ष्य प्रायेण योषिता भवति हृदयम् ।
 अहो निरङ्कुशा जडधिय ।
 धूर्तप्रणीतागमप्रतारितानामाशामोदकेरिय तृप्तिमूर्खाणाम् ।
 चिरेण खलु प्रमाणवन्ति वचनानि कर्णमुखमुपजनयन्ति ।
 लघीयस्यपि रिपौ नानवहितेन जिगीषुणा भवितव्यम् ।
 न खलु भावानुबद्ध प्रेम कालेनापि विलायते ।
 किमु प्रतिकूले विधातरि न सभाव्यते ।

चित्तमलं हि तत्, यदीर्ष्या नाम ।

सद्य नष्ट परानपि नाशयितुमिच्छसि ।

अहिंसा परमो धर्मोऽस्ति ।

अमुच्येनापि स्वामिने प्रयोन्नमनुष्ठेयम् ।

“प्रायश्च सुकृतिना व्यवसिनेऽर्थे देवा यान्ति सहायताम् ।”

बहो दुर्वारो दारुण सोदरव्यसनजन्मा शोक्कानल ।

नित्यानित्यवस्तुदर्शनो न पश्यति शोकवेगम् ।

दुरच्छेदस्तु ममत्वग्रन्थि ।

मादानामनित्यताभावनमेव तावन्ममताच्छेदस्य प्रथमोऽभ्युपायः ।

एतदेव कुलम्ब्राणा नैसर्गिक श्रौतम्, यद्विषन्मग्नस्य स्वामिने

ममयप्रतीक्षणमिति ।

संकल्पसूर्योदयम् ।

इति कति न सन्त्यरूपारे शङ्का, किं ते परिष्कृतपुण्ये

तमपाणिपद्म पादजन्म ।

नूनमर्तकितोपनता अप्यचिरद्युतिवदाग्मनियतारताना मनी-

षिणामीष्यादयः ।

अवधारितपरमार्थानामप्यवगतमवादनार्थमुत्तरोत्तर परिप्रश्ना

प्रवर्तन्ते ।

न हि जगति भवति मशको मातङ्गस्य प्रतिस्पर्धी ।
प्रसिद्ध खलु प्रज्ञाबल मोक्षपर्यन्तानामतिदुष्कराणां सिद्धीनां
साधनमिति ।

अविचारितरमणीयमबलाजनस्वाभाव्यम् ।

न हि तरक्षुर्नृगराजस्य परिपन्थी ।

समरदुर्दशानिवारणसाधनं सधि ।

न खलु क्षुधितोऽपि शार्दूलः कदाचिदपि शाद्वलमति ।

अनुद्धाटनीयमिदं राजरहस्यं विशेषतः स्त्रीषु ।

दुष्परिहरं खल्वनिर्द्धारितकालो नियतिविपर्ययः ।

मूढचेतसश्चेत्ते मोक्षकर्मणो भविष्यन्ति ।

विरूपा खलु जनां निजमुन्वदोषं निर्मलेष्वपि दर्पणेषु समर्प-
यन्ति ।

किं दृष्टमपहोतव्यम्, आगमिकं वा न प्रत्येतव्यम् ।

अनादिं खल्वयमलङ्घनीयो रागजलधिः ।

अपि दृष्टं क्वचिदासागमस्य बाधः ।

न खलु सहस्रमप्यालेख्यदिवसकरा अन्धकारं प्रतिक्षिपन्ति ।

प्रसिद्धं खलु वेदविप्रकेशवानामैकराश्यम् ।

अद्य पुनः पिशाचविवाहे गर्दभगानं सवृत्तम् ।

यत्सत्यम्, तदेव नित्यं भवति । यत्पुनर्मिथ्या, तत्कालेनालीकं
भवति ।

ममानचित्तवृत्तित्व मन्त्रित्वम् ।

मन्त्रगुपमन्त्रस्य सच्चिदुप्यस्य ममये सति किं न श्रावयितव्यम् ।

वर्णाश्रमजातिगोत्रप्रवर्गकुलचरणदेशकालादिविषयभेदेन त्व

न्वितैर हि विविनियेधमर्थाद्वा ।

अतिवैरेण नूनमियमनिशङ्का ।

उपनिषदुपमन्त्रानि खलु भगवतो भाषितानि ।

न खल्वन्विन्मपि निधृष्यते मुवर्णस्वण्ड उर्णानिर्दृष्यते ।

अहो नु खल्वैगन्मय यष्टि प्रदीयते ।

पिशाचाना पिशाचभाषयन्तोत्तर देयम् ।

भक्तजनवमये भगवन्नि प्रमेदुषि किं नाम न प्रमीदति ।

अलक्ष्मीया खलु राजाना ।

अथ खलु शान्तिकर्मणि भेताल्लोदय मउत्त ।

अन्धाना कथमभिलष्यते पयमो नर्मल्यम् ।

न खलु वरिगगा कुतूहलमाननोति कोकिलान्वाप ।

जीरन्तो हि भद्राणि पश्यन्ति ।

न खलु महर्षयः सन्ति कुम्भैर्गन्धिभुज प्रशाल्यमाना वल्ग्वता

प्रतिपद्यन्ते ।

नि मशय खलु पटुमिरपि पिटपमारोहद्विरपास्ताना पचेत्ति-

माना पल्लानामयतमानम्यापि मुकृतपण्डितेन पान्थजनस्य

पुरतः परिपात ।

स्वाभाव्यमेव शवमुष्टिवदृहीतग्राहिता महामोहस्य ।
 स्थाने क्रोधो न खलु दोषाय ।
 महति प्रतिपक्षे मैव मन्दोत्साहेन भवितव्यम् ।
 न खलु शलभा सहस्रमपि सहस्रकिरणमभिभवन्ति ।
 अनुसरति ग्वल्लत्साहममिलपितसिद्धि ।
 अनुकूलो हि विधिः किं नाम नानुकूलयति ।
 पाटच्चरलुण्ठितेषु भवनेषु आग्रतोऽपि यामिका किमुपकरिष्यन्ति ।
 सहायभूयस्त्व सर्वेष्वपि कार्येष्वयत्नसिद्धिकरम् ।
 सर्वत एव ह्यात्मान गोपायेत् ।
 सार्वलौकिक गगनमलिनिमप्रत्यक्ष किं न प्रामाणिकै परिभूयते ।
 प्रग्रज्यापरिग्रह परिवदन चेति विप्रतिषिद्धम् ।
 न खलु सहस्रमपि प्रतिसूर्या कदाचिदपि सूर्यमभिभवन्ति ।
 न खलु वृश्चिकभयात्पलायमानैराशीविषमुखे निपतितव्यम् ।
 न खलु पाटच्चरा प्रकृतिं मुञ्चन्ति, न चाप्रमत्तमतयस्त्रैरुपहन्यन्ते ।
 न खलु शाकुटस्य लवने शङ्कुलाया कियानिव भार ।
 न चेपीकतूलमिन्धनयितु वह्निना सरभ्यते ।
 निराधिकारतैव नून सुखस्याधिकार ।
 सभवन्ति च सर्वत्र श्रेयसामन्तराया ।
 नूनमप्रतिबुद्धतैव पुरुषेषु प्रतिपक्षस्य हस्तावलम्ब ।
 अवसरानुकूलवृत्तिना स्वत्वधिकारिणामाधिपत्य प्रतितिष्ठति ।

अद्वह सहस्रेष्वपि शिल्पकर्मसु किञ्चिदेव कदाचिदतिशेते ।

आजानसिद्धशर्कानामभ्युच्चयो हि शिवाप्रकर्षः ।

प्रतिनियतैव हि वस्तुशक्तिः ।

निरङ्कुशाः सन्तु राजानः परिजनकृत्येषु ।

परिचितसजातीये ह्ययत्नलभ्यो भावबन्धः ।

अपारकारुष्यसंभवो ह्ययमशेषजनसंरक्षणामिलापिणः परमपुरु-

पस्थावतारगणः ।

किं किं न कारयति कार्यगौरवम् ।

शलर्मीनिपाते कदाचित्प्रदोषोऽपि विनाशमधिगच्छति ।

आत्मच्छायेव सन्तु नियतिरलङ्घनीया ।

न हि कदाचिदपि परिष्फुरन्ति प्रमदानां राजकार्यगतयः ।

अव्यवस्थिता हि युद्धसिद्धिः ।

अमङ्कुरा सन्तु देवी नियतिः ।

अतिघोरचेष्टितः स्वल्बमावशेषविध्वंसनतर्पवानमर्षः ।

सर्वगुणातिशायिनी सख्त्रियं क्षान्तिः ।

अलङ्घनीयस्वभावः स्वल्बमिनिवेशः ।

अहो दुर्निरोधा सन्तु भगवती अवितज्यता ।

निरवधिकपौरुषाणामप्यनतिक्रमणीया नियतिः ।

दुष्परिहरः स्वल्बमौ दारुणो नियतिपरिणामः ।

अस्ति सन्तु सर्वधुरीणः कश्चित्सर्वजगदन्तर्यामी पुरुषः ।

प्रसन्नराघवम् ।

मुग्ध खल्वबलाजन ।

विषस्य विषमौषध भविष्यति ।

सन्नन्धिजने परिहासवचनानि न खलु पापकारणानि ।

देवताधिष्ठितानि हि मुग्धवचनानि भवन्ति ।

राज्यरागोपरक्तचेतश्चन्द्रमसा कुतस्त्योऽय सजहानन्दचन्द्रिको-
द्भेद ।

शोभन्त एव विनयमधुराणामधरीकृतात्ममहिमान काम सत्य-
विधुरा अपि वाच ।

को जानाति विधे सविधानवैदग्ध्यम् ।

न खल्वप्रोषितसलिलसेरु कल्मषेदार परिशुष्यति ।

कथ दावानलपरिशोषिताया तरुशाखाया कुठारमारोपयितुमि-
च्छामि ।

प्रकृतिभीरु खल्वबलाजन ।

सैय प्रथमदर्शिततीनातपा पीयूषवृष्टि ।

तत्कथमयमदृष्टचन्द्रलेखश्चन्द्रालोक ।

चिन्तास्वप्नोऽपि नैवमचुम्बितावगाही भवति ।

अहो निजचित्तवृत्तिभित्तिभूमिकानुसारीणि वाक्चित्राणि लोकरुच्य ।

वक्त्रो हि विधि ।

मल्लिकामारुतम् ।

हन्त हस्तगत माणिक्यमापणे मृग्यते ।
 उचित तद्विदग्धिम्न , यत्सदाचारे प्रवर्तनम् ।
 गगनलतादुसुममपि शेखरयितुमिच्छसि ।
 कमलारुरो मकरन्द किरतीति किमाश्चर्यम् ।
 मित्रसक्रामित खलु सखो भवति सताप ।
 शोचनीय खलु सोऽनुराग , यो न परम्परस्य ।
 ननु वञ्चनस्य वञ्चनैव प्रतिक्रिया ।
 अहो बिसापकोऽस्य विरिधस्य प्रपञ्चनिर्माणप्रकार ।
 ननु रागान्धधियामविश्वसनीया उपपत्तय ।
 तदिदं दर्शकुराद्वीतस्य वल्मीकवासोपदेश ।
 अहो विधेरतिदुर्घटम्मापि घटने पटीपस्ता ।
 उद्भिन्न खलु मन्त्रचीज न फलाय कल्पते ।
 अहो मनोरथानामतिप्रसङ्ग ।
 दुःसहानि खलु मुहूर्तिपत्तिव्यमनानि ।
 हन्त प्ररूढमात्र एव पारिजातपोतको दग्धोऽशातपतनेन
 शुष्काशनिनिर्घातेन ।
 मातुलुङ्गबीजकामुकेन शारामृगेण स्फुरिङ्गो लब्ध ।
 तिरयत्येव भीतिमङ्गनाना प्रियजनानुराग ।

अहो विशिष्टवस्त्वमिलापो मञ्जुनाम् ।
 स्वयमेव वर्द्धिता लता कथनु फलसमये लूना ।
 ननु श्रूयते 'धैर्येण विपदस्तीर्यन्ते' इति ।
 स एष दिष्णूदस्योन्मादावतार ।
 स्त्रिय खलु स्त्रीवृत्तान्तपरिज्ञाने सविशेषमाग्रहिष्य ।
 अनिर्वेद परमो हेतु श्रेयस ।
 हन्त विशिष्टगुणवस्त्वमपि कचिदनिष्टाय ।
 श्रूयते खलु 'यद्यस्य प्रथमभावित तत्तस्य कारणम्' इति ।
 तदिदमङ्गारकबलितस्यामृतासार ।
 ननूच्यते 'अन्त पुरगतमापणे घुष्यते' इति ।
 अहो स्वच्छन्दहृद्यानि महता चरितानि ।
 एक एव हि समयो देवतागर्भाणा धारणप्रसवयो ।
 निसर्गशालीन कुलकन्यकाजन ।
 को हि नाम दैयमतिवर्तेत ।
 नक्षनन्तराया उत्सवा ।
 सेय ज्वलतोऽग्नेर्धृतवृष्टि ।
 दुर्लभ खलु विधातुर्वैशसम् ।
 हन्त शोक इव हर्षोऽपि निमित्तमेव मूर्च्छाया ।

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

द्वितीयो भागः ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

शाकुन्तलम् ।

आपरितोषाद्विदुषा न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् ।

यलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्यय चेत् ॥ १. ७ ॥

अथवा भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ॥ १. १४ ॥

किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् । ॥ १. १७ ॥

सता हि सन्देहपदेषु वस्तुषु

प्रमाणमन्तं करणप्रवृत्तयः ॥ १. १९ ॥

न प्रभातरलज्जोतिरुद्रेति वसुधातलात् ॥ १. २२ ॥

अकृतार्थेऽपि मनसिजे रतिमुभयप्रार्थना कुरुते ॥ २. १ ॥

अहो कामी भवता पश्यति ॥ २. २ ॥

मेददृष्टेदकुशोदरलघु भवत्युत्थानयोग्यवपुः

सत्त्वानामपि लक्ष्यते विद्वत्तिमञ्चित्तमयक्रोधयोः ।

उत्कर्षं स च धन्विना यदिषव सिध्यन्ति लक्ष्ये चले

मिथ्या हि व्यसन वदन्ति मृगयामीदृग्विनोद कुत ॥ २. ५ ॥

शमप्रधानेषु तपोधनेषु

गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।

स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्ता

स्तदन्यतेजोऽभिभवाद्धमन्ति ॥ २. ७ ॥

लभेत वा प्रार्थयिता न वा श्रिय

श्रिया दुराप कथमीप्सितो भवेत् ॥ ३. ११ ॥

गान्धर्वेण विवाहेन बह्व्यो राजन्यरुन्यका ।

श्रूयन्ते परिणीतास्ता पितृभिश्चाभिनन्दिता ॥ ३. २० ॥

यात्येकतोऽस्तशिखर पतिरोपधीना-

माविष्कृतोऽरुणपुर सर एकतोऽर्कः ।

तेजोद्वयस्य युगपद्यसनोदयाभ्या

लोको नियम्यत इवात्मदशान्तरेषु ॥ ४-१ ॥

इष्टप्रवासजनितान्यबलाजनस्य

दु खानि नूनमतिमात्रमुदु सहानि ॥ ४. २ ॥

पीड्यन्ते गृहिण कथं नु तनयाविरूपदु खैर्नवै ॥ ४. ५ ॥

गुर्वपि विरहदु खमाशाबन्ध साहयति ॥ ४. १५ ॥*

शुभ्रपम्ब गुरुन्गुरु प्रियसखीवृत्ति सपत्नीजेने

भर्तुर्विप्रकृतापि रोपकलुषा माम्भ प्रतीप गम ।

भूयिष्ठ भव दक्षिणा परिजने भाग्येष्वनुत्सेकिनी

यान्त्येव गृहिणीपद युवतयो वामा कुलम्याधय ॥४ १७॥

अथो हि कन्या परकीय एव ॥ ४. २१ ।.

रम्याणि वीक्ष्य मधुराश्च निशम्य शब्दा

न्ययुत्सुको भवति यत्सुखितोऽपि जन्तु ।

तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपूर्व

भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ॥ ५ २ ॥

औत्सुक्यमात्रमवसादयति प्रतिष्ठा

क्लिश्नाति लब्धपरिपालनवृत्तिरेवम् ।

नातिश्रमापनयनाय न च श्रमाय

राज्य स्वहस्तधृतदण्डमिवातपत्नम् ॥ ५ ६ ॥

अनुभवति हि मूर्ध्ना पादपस्तीत्रमुष्ण

शमयति परिताप छायाया सञ्चितानाम् ॥ ५ ७ ॥

भवन्ति नम्रास्तरव फलोद्गमै

नैवाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घना ।

अनुद्धता सत्पुरुषा समृद्धिभि

स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥ ५ १० ॥

तमस्तपति घर्माशौ कथमाविर्भविष्यति ॥ ५ १४ ॥

सतीमपि ज्ञातिकुलरुसश्रया

जनोऽन्यथा भर्तृमतीं विशङ्कते ।

अतः समीपे परिणेतुरिष्यते

प्रियाप्रिया वा प्रमदा स्वन्नधुभिः ॥ ५ १७ ॥

स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु

सदृश्यते किमुत या प्रतिबोधवत्यः ।

प्रागन्तरिक्षगमनात्समपत्यजात

मन्यैर्द्विजैः परभृता खलु पोषयन्ति ॥ ५ २२ ॥

अतः परीक्ष्य कर्तव्यविशेषात्सगत रहः ।

अज्ञातहृदयेष्वेव वैरीभवति सौहृदम् ॥ ५ २४ ॥

उपपन्ना हि दोरेषु प्रभुता सर्वतोमुखी ॥ ५ २६ ॥

वशिना हि परपरिमहसश्लेषपराश्रुस्त्री वृत्तिः ॥ ५ २८ ॥

सहजं किल यद्विनिन्दितं

न खलु तत्कर्म विवर्जनीयम् ।

पशुमारणकर्मदारुणोऽ

नुकम्पामृदुरेव श्रोत्रियः ॥ ६ १ ॥ *

मनोरथानामतटा प्रवाहाः ॥ ६ १० ॥

स्रोतोवहा पथिनिकामजलामतत्यः

जातः सखे प्रणयवान्मृगतृष्णिकायाम् ॥ ६ १६ ॥

अहन्यहन्यात्मन एव ताव-

ज्जातु प्रमादम्वलितं न शक्यम् ॥ ६ २६ ॥

हसो हि क्षीरमादत्ते तन्मिश्रा वर्जयत्यपः । ६ २८ ॥

ज्वलति चलितेन्धनोऽग्नि-

विप्रकृतः पत्रगः फणं कुरुते ।

प्रायः स्वं महिमानं

क्षोभात्प्रतिपद्यते जन्तुः ॥ ६. ३१ ॥

सिध्यन्ति कर्मसु महत्स्वपि यन्नियोज्याः

संभाषतामुणमवेहि तर्माश्वराणाम् ।

किं वामविष्यदरुणस्तमसां विभेत्ता

तं चेत्सहस्रकिरणो धुरि नाकरिष्यत् ॥ ७. ४ ॥

पूर्वावधीरितं श्रेयो दुःखं हि परिवर्तते ॥ ७. १३ ॥

आलक्ष्यदन्तमुकुलाननिमित्तहासा-

नव्यक्तवर्णरमणीयवचःप्रवृत्तिन् ।

अङ्गाश्रयमणयिनस्तनयान्वदन्तो

धन्यास्तदङ्गरजसा मलिनीभवन्ति ॥ ७. १७ ॥

भवनेषु सुधासितेषु पूर्वं

क्षितिरक्षार्थमुशन्ति ये निवासम् ।

नियतैकपतिग्रतानि पश्चा-

त्तरुमूलानि गृहा भवन्ति तेषाम् ॥ ७. २० ॥

सज्जमपि शिरस्थन्धः क्षिप्तां धुनोत्यहिशङ्कया ॥ ७. २४ ॥

उदेति पूर्वं कुसुमं ततः फलं

धनोदयः प्राक्तदनन्तरं पयः ।

निमित्तनैमित्तिकयोरयं क्रम-

स्तव प्रसादस्य पुरस्तु संपदः ॥ ७. ३० ॥

छाया न मूर्च्छति मलोपहतप्रसादे

शुद्धे तु दर्पणतले सुलभावकाशा ॥ ७. ३२ ॥

विक्रमोर्वशीयम् ।

बसुधाधरकन्दरामिसर्पा

प्रतिशब्दोऽपि हरेर्भिनत्ति नागान् ॥ १. १५ ॥

प्रियवचनशतोऽपि योषितां

दयितजनानुनयो रसाहते ।

प्रविशति हृदयं न तद्विदा

मणिरिव कृत्रिमरागयोजितः ॥ २. २२ ॥

सर्वः कल्पे वयासि यतते भोक्तुमर्थान्कुटुम्भी

पश्चात्पुत्रैरपहतभरः कल्पते विधमाय ॥ ३. १ ॥

यदेवोपनतं दुःखात्सुखं तद्रसवत्तरम् ।

निर्वाणाय तरुच्छाया तप्तस्य हि विशेषतः ॥ ३. २१ ॥

स्वार्थात्सतां गुरुतरा प्रणयिक्रियैवं ॥ ४. १५ ॥

विमावितैरुद्देशेन स्तेयं यदमियुज्यते ॥ ४. १७ ॥

मालविकाग्निमित्रम् ।

पुराणमित्येव न साधु सर्व

न चापि काव्य नवमित्यवधम् ।

मन्त परीक्ष्यान्यतरद्भजन्ते

मूढ परप्रत्ययनेयबुद्धि ॥ १. २ ॥ '

पावविशेषन्यस्तं गुणान्तर व्रजति शिल्पमाधातु ।

जलमिव समुद्रशुक्तौ मुक्ताफलता पयोदस्य ॥ १. ६ ॥

अचिराधिष्ठितराज्य शत्रु प्रकृतिष्वरूढमूलत्वात् ।

नवमरोहणशिथिलमन्तरुविव सुकर समुद्धर्तुम् ॥ १. ८ ॥

अर्थ संप्रतिग्रह्य प्रमुरधिगन्तु सहायवानेव ।

दृश्य तमासि न पश्यति दीपेन विना सचभुरपि ॥ १. ९ ॥

अतिमात्रमासुरत्व पुप्यनि भानो परिग्रहादनल ।

अधिगच्छति महिमान चन्द्रोऽपि निशापरिगृहीत ॥ १. १३ ॥

दिलष्टा क्रिया रुम्यचिदात्मसम्बा

मकान्तिरन्यम्य विशेषयुक्ता ।

सम्योभय साधु ॥ शिक्षकाणा

दुरि प्रतिष्ठापयितव्य एव ॥ १. १६ ॥

लब्धाम्पदोऽर्म्भाति विवादमोरे-

स्तितिक्षमाणम्य परेण निन्दाम् ।

यम्यागमः केवलजीविकार्यं

तं ज्ञानपण्यं वणिजं वदन्ति ॥ १. १७ ॥

प्रायः समानविद्याः परम्परयशः पुरोभागाः ॥ १. २० ॥

मन्दोऽप्यमन्दतामेति संसर्गेण विपश्चितः ।

पक्वच्छिदः फलम्येव निकषेणाविलं पयः ॥ २. ७ ॥

उपदेशं विदुः शुद्धः सन्तस्तमुपदेशिनः ।

श्यामायते न युष्मासु यः काञ्चनमिवाग्निषु ॥ २. ९ ॥

स्थाने प्राणाः कामिनां दूत्यधीनाः ॥ ३. १४ ॥

अनातुरोत्कण्ठितयोः प्रसिद्धता

समागमेनापि रतिर्न मा प्रति ।

परम्परप्राप्तिनिराशयोर्वर

शरीरनाशोऽपि समानुरागयोः ॥ ३. १५ ॥

छेदो दंशम्य दाहो वा क्षतेर्वा रक्तमोक्षणम् ।

एतानि दष्टमात्राणामायुष्याः प्रतिपत्तयः ॥ ४. ४ ॥

न हि बुद्धिगुणेनैव मुह्यदामर्थदर्शनम् ।

कार्यसिद्धिपथः सूक्ष्मः स्नेहेनाप्युपलक्ष्यते ॥ ४. ६ ॥

कात्मन्येन निर्वर्णयितुं च रूप-

मिच्छन्ति तत्पूर्वसमागतानाम् ।

न च प्रियेष्वायतलोचनानां

ममप्रपार्तीनि विलोचनानि ॥ ४. ८ ॥

प्रतिपक्षेणापि पतिं

सेवन्ते भर्तृवत्सलाः साध्यः ।

अन्यसरिता शतानि हि

समुद्रगाः प्रापयन्त्यब्धिम् ॥ ५. १९ ॥

उत्तररामचरितम् ।

सर्वथा व्यवहृतव्यं कुतो ह्यवचनीयता ।

यश्च स्त्रीणां तथा वाचां साधुस्ये दुर्जनो जनः ॥ १. ५ ॥

किं त्वनुष्ठाननित्यत्वं म्वातन्व्यमपकर्षति ।

मकटाः स्याद्विहङ्गाणां प्रत्यवायैर्गृहस्थता ॥ १. ८ ॥

लौकिकानां हि साधूनामर्थं वागनुवर्तते ।

ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुधावति ॥ १. १० ॥

तीर्थोदकं च वद्विश्च नान्यतः शुद्धिमर्हतः ॥ १. १३ ॥

क्रिष्टो जनः कुलधनैरनुरज्जनीयः ॥ १. १४ ॥

नैसर्गिकी सुरभिणः कुसुमस्य सिद्धा

मूर्ध्नि स्थितिर्न चरणैरवताडनानि ॥ १. १४ ॥

ते हि नो दिवसा गताः ॥ १. १९ ॥

अपि प्राद्या रोदित्यपि दलति वज्रस्य हृदयम् ॥ १. २८ ॥

अद्वैत सुखदुःखयोरनुगतं सर्वास्ववस्थासु य-

द्विधामो हृदयस्य यत्र जरसा यस्मिन्नहार्यो रसः ।

कालेनावरणात्ययात्परिणते यत्प्रेमसारे स्थितं

भद्रं तस्य सुमानुषस्य कथमप्येकं हि तत्प्रार्थ्यते ॥ १. ३९ ॥

सतां केनापि कार्येण लोकस्याराधनं व्रतम् ॥ १. ४१ ॥

सता सद्भिः सङ्गः कथमपि हि पुण्येन भवति ॥ २. १ ॥

प्रियप्राया वृत्तिर्विनयमसृणो वाचि नियमः ।

प्रकृत्या कल्याणी मतिरनवगीतः परिचयः ।

पुरा वा पश्चाद्वा तदिदमविपर्यासितरसं

रहस्यं साधूनामनुपदि विशुद्धं विजयते ॥ २. २ ॥

वितरति गुरु प्राज्ञे विद्यां यथैव तथा जडं

न खलु स तयोर्ज्ञाने शक्तिं करोत्यपहन्ति वा ।

भवति हि पुनर्भूयान्भेदः फलं प्रति तद्यथा

प्रभवति शुचिर्विम्बप्राहे मणिर्न मृदादयः ॥ २. ४ ॥

यज्जादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि ।

लोकोत्तराणां चेतांसि को हि विज्ञातुमर्हति ॥ २. ७ ॥

न किञ्चिदपि कुर्वाणः सौख्यैर्दुःखान्यपोहति ।

तत्तस्य किमपि द्रव्यं यो हि यस्य प्रियो जनः ॥ २. १९ ॥

अन्तःकरणतत्त्वस्य दंष्ट्रयो म्लेहमंश्रयात् ।

आनन्दमन्थिरेकोऽयमपत्यामिति कथ्यते ॥ ३. १७ ॥

पूरोत्पीडे तटाकस्य परीवाहः प्रतिक्रिया ।

शोकक्षोभे च हृदयं प्रलपरेव धार्यते ॥ ३. २९ ॥

संतानवाहीन्यपि मानुषाणां

दुःस्वानि सद्बन्धुवियोगजानि ।

दृष्टे जने प्रेयसि दुःमहानि

स्रोतःसहस्रैरिव संप्लवन्ते ॥ ४. ८ ॥,

गुणाः पूजास्थानं गुणिषु न च लिङ्गं न च वयः ॥ ४. ११ ॥

पुरन्ध्रीणां चित्तं कुसुमसुकुमारं हि भवति ॥ ४. १२ ॥

सुहृदिव प्रकटय्य सुस्तप्रदः

प्रथममेकरसामनुकूलताम् ।

पुनरकाण्डविवर्तनदारुणो

विधिरहो विधिनष्टि मनोरुजम् ॥ ४. १५ ॥

कन्यायाः किल पूजयन्ति पितरो जामातुरासं जनम् ॥ ४. १७ ॥

आविर्भूतज्योतिषां ब्राह्मणानां

ये व्याहाराम्तेषु मा मंथयो भूत् ।

भद्रा ह्येषां वाचि लक्ष्मीर्निषिक्ता

नेते वाचं विप्लुतां व्याहरन्ति ॥ ४. १८ ॥

अहेतु पश्रपातो यस्तम्य नास्ति प्रतिक्रिया ।

स हि म्नेहात्मकस्तन्तुरन्तर्मर्माणि मीव्यति ॥ ५. १७ ॥

ऋषयो राक्षसीमाहुर्वाचमुन्मत्तदृप्तयोः ।

सा योनि सर्ववैराणा सा हि लोकम्य निर्मसति ॥ ५ २९ ॥

काम दुग्धे विप्रकर्षत्यलक्ष्मीं

कीर्तिं सूते दुर्हृदो निप्रहन्ति ।

शुद्धा शान्ता मातर मङ्गलाना

धेनु धीरा सूनृता वाचमाहु ॥ ५ ३० ॥

सिद्ध हेतद्वाचि वीर्यं द्विजाना

बाहोर्वीर्यं यत्तु तत्क्षत्रियाणाम् ॥ ५ ३२ ॥

महार्घन्तीर्थानामिव हि महता कोऽप्यतिशय ॥ ६. ११ ॥

व्यतिपजति पदार्थानान्तर कोऽपि हेतु-

र्न खलु बहिरुपार्थान्ग्रीतय सश्रयन्ते ।

विकसति हि पतङ्गम्योदये पुण्डरीक

द्रवति च हिमरश्मावुद्गते चन्द्रकान्त ॥ ६ १२ ॥

न तेजस्तेजस्वी प्रसृतमपरेषा विपहते

स तम्य म्वो भाव प्रकृतिनियतत्वादकृतर ।

मयूखैरश्रान्त तपति यदि देवो दिनकर

किमाग्नेयो आवा निवृत्त इव तेजासि वमति ॥ ६. १४ ॥

प्रियानादो कृत्स्न जगदिदमरण्य हि भवति ॥ ६ ३० ॥

को नाम पाप्माभिमुखम्य जन्तो

द्वाराणि दैवम्य पिधातुमीष्टे ॥ ७ ४ ॥

मालतीमाधवम् ।

ते श्रोत्रियास्तत्त्वविनिश्चयाय

भूरि श्रुतं शाश्वतमाद्रियन्ते ।

इष्टाय पूर्ताय च कर्मणेऽर्था-

न्दारानपत्याय तपोर्थमायुः ॥ १. ७ ॥

ये नाम केचिदिह नः प्रथयन्त्यवज्ञां

जानन्ति ते किमपि तान्प्रति नैष यत्नः ।

उत्पत्स्यतेऽस्ति मम कोऽपि समानधर्मा

कालो ह्ययं निरवधिर्विपुलश्च पृथ्वी ॥ १. ८ ॥

यद्वेदाध्ययनं तथोपनिषदां सांख्यस्य योगस्य च

ज्ञानं तत्कथनेन किं नहि ततः कश्चिद्गुणो नादके ।

यत्प्रादुर्भवमुदारता च वचसां यच्चार्थतो गौरवं

तच्चेदस्ति ततस्तदेव गमकं पाण्डित्यवैदग्ध्ययो ॥ १. १० ॥

बहिः सर्वाकारप्रगुणरमणीयं व्यवहर-

न्पराभ्यूहस्थानान्यपि तनुतराणि म्बगयति ।

जनं चिद्वानेकं सकलमतिमंधाय कर्पट-

स्तटम्यः स्वानर्थान्घटयति च मौनं च भजते ॥ १. १७ ॥

प्रायः शुभं च विदधात्यशुभं च जन्तो

सर्वकृपा भगवती भवितव्यतैव ॥ १. २६ ॥

व्यतिपजति पदार्थानान्तर कोऽपि हेतु-

र्न खलु बहिरुपाधीन्प्रीतय सश्रयन्ते ।

रिक्सति हि पतङ्गस्योदये पुण्डरीक

द्रवति च हिमरश्मावुद्गते चन्द्रफान्ते ॥ १ २७ ॥

रमणीयजन्मनि जने परिभ्रम-

ल्लितो विधिर्विजयते हि मान्मथ ॥ २ ४ ॥

उतोऽपत्यमेह कुटिलनयनिष्णातमनसाम् ॥ ३ ७ ॥

शाले प्रतिष्ठा सहजश्च बोध

प्रागरुभ्यमभ्यस्तगुणा च वाणी ।

कालानुरोध प्रतिभानवत्त्व

मेते गुणा कामदुघा क्रियासु ॥ ३ ११ ॥

मुहदिव प्रकटय्य सुखप्रदा

प्रथममेकरमामनुकूलताम् ।

पुनरफण्डविवर्तनदारण

प्रविशिनष्टि विधिर्मनसो रुजम् ॥ ४ ७ ॥

किं वा कदानिदपि केनचिदन्वभावि ।

मारङ्गसहतिविधाविभकुम्भकूट-

कुशाकपाणिकुलिशम्य हरे प्रमाद ॥ ५ ३२ ॥

शान्ति कुतन्मम्य भुजङ्गप्रतो-

र्यम्मिलिवद्दानुशया मदैव ।

जागर्ति दंशाय निशातदष्टा-

कोटिर्विषोद्धारगुरुर्मुञ्जङ्गी ॥ ६. १ ॥

प्रेयो मित्र धन्वता वा समग्रा

मर्धे कामा सपदो जीवित च ।

म्रीणा मर्ता धर्मदाराश्च पुंसा-

मित्यन्योन्यं वत्सयोर्जातमस्तु ॥ ६. १८ ॥

हरेरतुलविक्रमप्रणयलालसः साहसे

स ण्व भवति कणत्कररुहप्रचण्डः सखा ।

म्फुरत्करदकोटरम्बलितदानमिक्तानन-

द्विपेश्वरशिः स्थिराम्बिदलनैऋतं कर ॥ ८. ७ ॥

प्रायेण शान्धवमुह्यन्नियसंगमादि

मौद्रामर्नाम्फुरणचञ्चलमेव मौम्यम् ॥ ८. १४ ॥

कुमुदाकरेण शरदिन्दुचन्द्रिका

यद्वि गमणीयकगुणाय संगता ।

मुकृत तदस्तु कतमस्वय विधि-

यदकालमेघावेततिर्व्ययूयुजत ॥ ९. ४९ ॥

नैमर्गिका सुरभिणः कुसुमस्य सिद्धा

मूर्ध्नि स्थितिर्न मुसलैर्वतःकुट्टनानि ॥ ९. ५१ ॥

मंगम कर्मणां भेदाद्यदि न स्यान्न नाम सः ।

प्राणानां तु परित्यागे संतापोपशमः फलम् ॥ १०. ७ ॥

किमयमसिपत्रचन्दनरसच्छटासारयुगपदवपातः ।

अनलस्कुलिङ्गकलितः किमयमनभ्रः सुधावर्षः ॥ १०. १० ॥

संजीवनौषधिविषव्यतिकरमालोकतिमिरसंभेदम्

अद्य विधिरशनिशशधरमयूखसंचलनमनुकुरुते ॥ १०. ११ ॥

को नाम पाकाभिमुखस्य जन्तो-

र्द्धराणि दैवस्य पिषातुमीष्टे ॥ १०. १३ ॥

महावीरचरितम् ।

तमासि ध्वंसन्ते परिणमति भूयानुपशम

सकृत्संवादेऽपि प्रथत इह चामुत्र च शुभम् ।

अथ प्रत्यासङ्गः कमपि महिमानं वितरति

प्रसन्नाना वाच फलमपरिमेय प्रसुवते ॥ १. १२ ॥

दुग्धार्णवाद्दते जन्म चन्द्रकौस्तुभयां कुत ॥ १. २३ ॥

कन्यायाश्च परार्थतैव हि मता ॥ १. ३० ॥

माधारण्याज्जिरातङ्कः कन्यामन्योऽपि याचते ॥ १. ३१ ॥

... न यसन्त्येकत्र सर्वे गुणा ॥ १. ३३ ॥

सर्वः प्रायो भजति विकृतिं भिद्यमाने प्रतापे ॥ २. ४ ॥

अमोघमस्त्रं क्षत्रस्य ब्राह्मणानामनुग्रहः ।

दुरासदं च तत्तेजः क्षत्र यद्ब्रह्मसंयुत ॥ २. ५ ॥

निःमन्देहविपर्यये सति पुनर्ज्ञाने विरुद्धक्रियं

राजा चेतुरूपं न शक्ति तदयं प्राप्तः प्रजाविभुव ॥३. ३५॥

असाध्यमन्यथा दोषं परिच्छिद्य शरीरिणः ।

यथा वैद्यस्तथा राजा शस्त्रपाणिर्भविष्यति ॥ ४. २३ ॥

तीर्थोदकं च वहिश्च नान्यतः शुद्धिर्महत्तः ॥ ४. २७ ॥

किं त्वनुष्ठाननित्यत्वं स्वातन्त्र्यमपकर्षति ।

संक्रष्टा द्वाहिताग्नीनां प्रत्यक्षैर्गृह्यता ॥ ४. ३३ ॥

अन्योन्यमाहात्म्यविदोऽरन्यगविदितात्मनाः ।

विभ्राजते विरोधोऽपि नाम खेदे तु का कथा ॥ ४. ३४ ॥

शक्तिर्हि कालस्य विमोर्जराम्ब्या

शक्त्यन्तराणां प्रतिबन्धहेतुः ॥ ५. ४ ॥

..... निपुणमनुपाल्या हि शिशव ॥ ५. १५ ॥

.. .. ननु मित्रस्य यो गुरुर्गुरुंश्च मः ॥ ५. ४३ ॥

मर्वकपः कपति हा विषमः कृतान्तः ॥ ५. ५६ ॥

प्राणैरपि हिता वृत्तिरद्रोहो व्याजवर्जनम् ।

आत्मनीव प्रियायानमेतन्मैत्रीमहाव्रतम् ॥ ५. ५९ ॥

पतिव्रतामयं ज्योतिः शान्तं दीप्तं च घुष्यते ॥ ६. ६ ॥

न कम्पन्ते शंज्ञामरुति किल वाति प्रतिदिश

समुन्मूर्च्छत्साराः कुल्यभिस्वारिणः किञ्चिदपि ते ।

न मर्यादां तेऽपि प्रतिजहति गाम्भीर्यगारिभ-

स्फुरद्द्वार्रत्नाणोऽकलितमहिमानोऽम्बुनिधय ॥ ६. ३६ ॥
 दिव्यौषध्या जयति महिमा कोऽप्यचिन्त्यानुभाव ॥ ६. ५३ ॥
 पतिव्रतामय ज्योतिर्ज्योतिषान्येन शोध्यते ।
 इदमाश्चर्यमथवा लोकस्थित्यनुवर्तनम् ॥ ७. ४ ॥

नागानन्दम् ।

न च मिथ्या मुनिवच कथयिष्यति किं न्विदम् ॥ १. ९ ॥
 अन्योन्यप्रीतिकृता समानरूपानुरागकुलवयसाम् ।
 केषाचिदेव मन्ये समागमो भवति पुण्यवताम् ॥ २. १४ ॥
 स्वशरीरमपि परार्थं यः खलु दद्यादयाचितं कृपया ।
 राज्यस्य कृते स कथं प्राणिवधकार्यमातनुते ॥ २. १७ ॥
 मर्याशुचिनिधानस्य कृत्स्नस्य विनाशिनः ।
 शरीरकस्यापि कृते मूढा पापानि कुर्वते ॥ ४. ७ ॥
 क्रौडीकरोति प्रथमं यदा जातमनित्यता ।
 धात्रीव जननीं पश्चात्तदा शोकस्य कः क्रमः ॥ ४. ८ ॥
 यैरत्यन्तदयापरैर्न विहिता वन्द्यार्थिना प्रार्थना
 यैः कारुण्यपरिग्रहाज्जगति स्वार्थं परार्थं प्रति ।
 ये नित्यं परदुःखदुःखितधियस्ते साधवोऽस्तु गता
 भातः सह्य बाप्यवेगमधुना कस्याग्रतो रुद्यते ॥ ४. १० ॥

आत्मीयः पर इत्ययं खलु कुत सत्य कृपायां कम ॥५. २०॥

मेदोन्मिमांसमज्जासृग्मघातेऽस्मिन्स्वचावृते ।

शरीरे खलु का शोभा सदा बीभत्सदर्शने ॥ ५. २१ ॥

रत्नावली ।

द्वीपादन्यम्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात् ।

आनीय झटिति घटयति विधिगमिमतमभिमुखीभूत ॥१. ७॥

तपति प्राष्टपि नितरामभ्यर्णजलागमो दिवसः ॥ ३. १० ॥

प्रकृष्टस्य प्रेम्ण मृगलितमविषह्य हि भरति ॥ ३. १५ ॥

प्रियदर्शिका ।

तत्क्षणमपि निष्क्रान्ताः कृतदोषा इव विनापि दोषेण ।

प्रविशन्ति शङ्कमाना राजकुल प्रायशो भृत्या ॥ १. ८ ॥

प्रायो यत्किञ्चिदपि प्राप्नोत्युत्कर्षमाश्रयान्महतः ।

मत्तेमकुन्मतटगतमेति हि शृङ्गारतां भस्म ॥ ३. १ ॥

वामे विधौ न हि फलन्त्यभिवाञ्छितानि ॥ ४. ८ ॥

मृच्छकटिकम् ।

शून्यमपुत्रम्य गृह चिरशून्य नास्ति यस्य सन्मित्रम् ।
मूर्खम्य दिश शून्या सर्वं शून्य दग्धिम्य ॥ १. ८ ॥

सुख हि तु खान्यनुभूय शोभते
धनान्धकारेन्वियं दीपदर्शनम् ।

सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रता
धृत शरीरेण मृत स जीवति ॥ १. १० ॥

दारिद्र्यान्मरणाद्वा मरण मम रोचते न दारिद्र्यम् ।
अल्पक्लेश मरण दारिद्र्यमनन्तरं तु स्वम् ॥ १. ११ ॥

सत्य न मे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता
भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति ।

एतत्तु मा दहति नष्टधनाश्रयस्य
यत्सौहृदादपि जना शिथिलीभवन्ति ॥ १. १३ ॥

दारिद्र्याद्वियमेति ह्रीपरिगत प्रभ्रद्यते तेजसो
निस्तेजा परिभूयते परिभवाग्निर्देमापद्यते ।

निर्विण्ण शुचमेति शोऋषिहितो बुद्ध्या परित्यज्यते
निर्वुद्धि क्षयमेत्यहो विधनता सर्वापदागन्पदम् ॥ १. १४ ॥

तपसा मनसा वाग्मि पूजिता बल्किर्मभि ।
तुष्यन्ति शमिना नित्य देवता किं विचारितै ॥ १. १६ ॥

दारिद्र्यात्पुरुषस्य बान्धवजनो वाक्ये न संतिष्ठते

मुक्तिग्धा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फारीभवन्त्यापदः ।

सत्त्वं ह्यममुपैति शीलशशिनः कान्तिः परिम्लायते

पापं कर्म च यत्परैरपि कृतं तच्चम्य संमाव्यते ॥ १. ३६ ॥

सङ्गं नैव हि कश्चिदम्य कुरुने संमापते नादग-

त्संप्राप्ते गृहमुत्सवेषु धनिना मावन्नमालोक्यते ।

द्रादेव महाजनम्य विहरत्यल्पच्छदो लज्जया

मन्ये निर्धनता प्रकाममपरं पृष्ठं महापातकम् ॥ १. ३७ ॥

मुजन. खलु भृत्यानुकम्पक

म्यामी निर्धनकोऽपि शोभते ।

पिशुनः पुनर्द्रव्यगर्वितो

दुष्करः खलु परिणामदारुणः ॥ ३. १ ॥*

शङ्कनीया हि लोकेऽस्मिन्निष्पताया दरिद्रता । ३. २४ ॥

आत्मभाग्यक्षतद्रव्य स्त्रीद्रव्येणानुकम्पितः ।

अर्थतः पुरुषो नारी या नारी मर्थत पुमान् ॥ ३. २७ ॥

स्वैर्द्रोपैर्भवति हि शङ्कितो मनुष्यः ॥ ४. २ ॥

नो मुष्णाम्यवलां विमूषणवतीं फुल्लामिवाहं लतां

विप्रस्यं न हरामि काञ्चनमथो यजार्थमभ्युद्धृतम् ।

धात्र्युत्तमङ्गतं हरामि न तथा बालं धनार्थी कचि-

त्कार्यार्थविचारिणी मम मतिश्चार्थेऽपि नित्य स्थिता ४. ६

अपण्डितास्ते पुरुषा मता मे

ये स्त्रीषु च श्रीषु च विश्वसन्ति ॥ ४ १२ ॥

स्त्रीषु न राग कार्यो रक्त पुरुष स्त्रिय परिभवन्ति ॥ ४ १३ ॥

एता हसन्ति च रुदन्ति च विचहेतो

विश्वासयन्ति पुरुष न तु विश्वसन्ति ।

तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन

वेश्या श्मशानसुमना इव वर्जनीया ॥ ४ १४ ॥

समुद्रवीचीन चलस्वभावा

सध्याभ्रलेखेव मुहूर्तरागा ।

स्त्रियो हतार्था पुरुष निर्ध

निष्पीडितालक्तकवच्यजन्ति ॥ ४ १५ ॥

न पर्वतामे नलिनी प्ररोहति

न गर्दभा वानिधुरा वहन्ति ।

यवा प्रकीर्णा न भवन्ति शाल्यो

न वेशजाता शुचयन्तथाङ्गना ॥ ४ १७ ॥

छायार्थं ग्रीष्मसतप्तो यामेवाह समाश्रित ।

अजानता मया सैव पत्रे आस्ता प्रियोजिता ॥ ४ १८ ॥

स्त्रियो हि नाम खल्वेता निसर्गादेव पण्डिता ।

पुरपाणा तु पाण्डित्य शम्भिरैवोपदिश्यते ॥ ४ १९ ॥

गुणेषु यज्ञः पुरुषेण कार्यो

न किञ्चिदप्राप्यतमं गुणानाम् ।

गुणप्रकर्षाद्बुद्धेन शमो

रलहृद्यमुत्तुङ्गितमुत्तमाहम् ॥ ४. २३ ॥

गुणप्रचालं विनयप्रज्ञासं

वित्तम्ममूलं महनीयपुष्पम् ।

त माधुवृक्षं स्वगुणं फलाद्व

मुह्यन्तिहृक्ता मुखमाश्रयन्ति ॥ ४. ३० ॥

वेगं करोति तुरगस्त्वग्निं प्रयातुं

माण्ययात्र चरणान्तु तथा वहन्ति ।

मर्षत्र यान्ति पुरुषस्य चलाः स्वभावाः ।

स्त्रिन्नास्ततो हृदयमेव पुनर्विशन्ति ॥ ५. ८ ॥

उन्नमति नमति वर्षति गर्जति मेघः करोति तिमिरौषम् ।

प्रथमश्रीरिव पुरुषः करोति रूपाण्यनेकानि ॥ ५. २६ ॥

धनं विदुक्तम्य नरम्य लोके

किं जीवितेनादित एव तावत् ।

यस्य प्रतीकारनिरर्थकत्वा-

त्कोपप्रसादा विफलमवन्ति ॥ ५. ४० ॥

पक्षविमलश्च पक्षी शुष्कश्च तरुः सरश्च जलहीनम् ।

मर्षश्चोद्धृतदंष्ट्रस्तुल्यं लोके दरिद्रश्च ॥ ५. ४१ ॥

शून्यैर्गृहैः खलु समा पुरुषा दरिद्रा

कूपैश्च तोयरहितैस्तरुभिश्च शीर्णैः ।

यद्दृष्टपूर्वजनसगमविम्बताना-

मेव भवन्ति विफला परितोषकाला ॥ ५. ४२ ॥

त्यजति किल न जयश्रीर्जहति च मित्राणि बन्धुवर्गाश्च ।

भवति च सदापहाभ्यो यः खलु शरणागतः त्यजति ॥ ६. १८ ॥

विपर्यस्तमनश्चेष्टैः शिलाशकलवर्ष्मभिः ।

मासत्रक्षैरियं मूर्खैर्भाराक्रान्ता वसुधरा ॥ ८. ६ ॥

स्त्रीभिर्विमानितायाः कापुरुषाणां विवर्धते मदनः ।

सत्पुरुषस्य स एव तु भवति मृदुर्नैव वा भवति ॥ ८. ९ ॥

विविक्तवित्तम्भरमो हि कामः ॥ ८. ३० ॥

सुचरितचरितं विशुद्धदेहं

न हि कमलमधुपा परित्यजन्ति ॥ ८. ३२ ॥

यत्नेन सेवितव्यः पुरुषः कुलशीलवान्दरिद्रोऽपि ।

शोभा हि पणस्त्रीणां सदृशजनसमाश्रयः कामः ॥ ८. ३३ ॥

छन्नकार्यमुपक्षिपन्ति पुरुषा न्यायेन दूरकृत्

स्वान्दोषान्कथयन्ति नाधिकरणे रागाभिभूता स्वयम् ।

तैः पक्षापरपक्षवर्धिनवलैर्दोषैर्नृपः स्पृश्यते

सक्षेपादपवाद एव सुलभो द्रष्टुर्गुणो दूरतः ॥ ९. ३ ॥

किं कुलेनोपदिष्टेन शीलमेवात्र कारणम् ।

भर्तुये प्रलयेऽपि पूर्वसुकृतासङ्गेन नि सङ्गया

भवत्या कार्यधुरा वहन्ति बहवस्ते दुर्लभास्त्वादृशा ॥ १. १४ ॥

अप्राज्ञेन च कातरेण च गुण म्याद्भक्तियुक्तेन क

प्रज्ञाविक्रमशालिनोऽपि हि भवेत्किं भक्तिहीनात्फलम् ।

प्रज्ञाविक्रमभक्तय समुदिता येषा गुणा भूतये

ते भृत्या नृपते कलसामितरे सपत्सु चापत्सु च ॥ १. १५ ॥

स्वयमाहृत्य भुञ्जाना बलिनोऽपि स्वभावतः ।

नरेन्द्राश्च गजेन्द्राश्च प्रायः सीदन्ति दुःखिता ॥ १. १६ ॥

हिमवति दिव्यौषधयः शीर्षे सर्पः समाविष्टः ॥ १. २१ ॥*

सेवेयं मम चित्रकर्मरचना भित्तिं विना वर्तते ॥ २. ४ ॥

प्रकृत्या वा काशप्रभवकुमुदप्रान्तचपला

पुरन्ध्रीणा प्रज्ञा पुरुषगुणविज्ञानविमुखी ॥ २. ७ ॥

प्रारभ्यन्ते न खलु विघ्नभयेन नीचैः

प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्या ।

विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमाना

प्रारब्धमुत्तमगुणा न परित्यजन्ति ॥ २. १७ ॥

किं शेषस्य भरव्यथा न वपुषि क्षमा न क्षिपत्येव य-

त्किं वा नास्ति परिश्रमो दिनपतेराम्ते न यन्निश्चलः ।

किं त्वङ्गीकृतमुत्सृजन्कृपणवच्छलाघ्यो जनो लज्जते

निर्व्यूढि प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेताद्धि गोत्रवतम् ॥ २. १८ ॥

रूपादीन्विषयानिरूप्य कर्णैर्यगन्मलामस्त्यया

लब्धस्तेष्वपि चक्षुरादिषु हताः स्वार्थावबोधक्रियाः ।

अज्ञानि प्रसभं त्यजन्ति पटुतामाज्ञाविधेयानि ते

न्यस्तं मूर्ध्नि पदं तवैव जरया तृष्णे मुग्धा ताम्यमि ॥ ३. १ ॥

परायत्तः प्रीतेः कथमिव रमं वेत्ति पुरुषः ॥ ३. ४ ॥

तीक्ष्णादुद्विजते मृदं परिमवग्रासान्न मंतिष्ठते

मूर्खं द्वेष्टि न गच्छति प्रणयितामत्यन्तविद्वत्स्वपि ।

शूरभ्योऽप्यधिकं विभेत्युपहृत्येकान्तमीरुनहो

श्रीर्लब्धप्रसरेव वेदावनिता दुःखोपचर्या मृगम् ॥ ३. ५ ॥

इह विरचयन्माध्वी शिष्यः क्रियां न निवार्यते

त्यजति तु यदा मार्ग मोहात्तदा गुरुगुह्यः ।

धिनयरुचयस्तम्यात्सन्तः सदैव निगुह्याः ॥ ३. ६ ॥

मेतव्यं नृपतेस्ततः सचिवतो राजस्ततो बलुभा-

दन्येभ्यश्च वमन्ति येऽस्य भवने लब्धप्रमादा विट्वा ।

दन्यादुन्मुसददर्शनापलपनैः पिण्डार्थमायम्यतः

मेवां लाघवकाग्निं कृनाधियः स्थाने श्ववृत्तिं विदुः ॥ ३. १४ ॥

स्तुवन्ति श्रान्ताम्याः क्षिनिपतिममृतैरापि गुणैः

प्रवाचः कार्पण्याद्यद्विनयवाचोऽपि पुरुषाः ।

प्रभावस्तृष्णायाः स न्वन्तु सकलः म्यादितरथा

निरीहाणामीशान्तृणमिव निरम्बागविषयः ॥ ३. १६ ॥

ये सत्यमेव हि गुरुनतिपातयन्ति

तेषां कथं नु हृदयं न भिनत्ति लज्जा ॥ ३ ३३ ॥

सत्त्वभङ्गभयाद्राजा कथयन्त्यन्यथा पुर ।

अन्यथा विप्रतार्थेषु स्वैरालापेषु मन्त्रिण ॥ ४ ८ ॥

सद्यः क्रीडारसच्छेदं प्राकृतोऽपि न मर्षयेत् ॥ ४. १० ॥

अत्युच्छिन्ने मन्त्रिणि पार्थिवे च

विष्टभ्य पादावुपतिष्ठते श्री ।

सा स्त्रीस्वभावादसहा भरम्य

तयोर्द्वयेरेकतरं जहाति ॥ ४ १३ ॥

प्रायो भृत्याभ्यजन्ति प्रचलितविभवं स्वामिनं सेयमाना ४ २१

मुहुर्लक्ष्योद्भेदा मुहुरधिगमाभावगहना

मुहुः सपूर्णाङ्गी मुहुरतिक्रुशा कार्यवशतः ।

मुहुर्नन्दयद्बीजा मुहुरपि बहुप्रापितफले-

त्यहो चित्राकारा नियतिरिव नीतिर्नयविदः ॥ ५. ३ ॥

कुले लज्जायां च स्वयममि च माने च विमुख

शरीरं विक्रीय क्षणिकमपि लोभाद्धनवते ।

तदाज्ञा कुर्वाणो हितमहितमित्येतदधुना

विचारातिव्रान्तं किमिति परतन्त्रो विमृशति ॥ ५ ४ ॥

मित्राणि शत्रुत्वमुपानयन्ती

मित्रत्वमर्थम्य वशाच्च शत्रून् ।

नीतिर्नयत्यमृतपूर्ववृत्त

जन्मान्तर जीवत एव पुनः ॥ ५ ८ ॥

भय तावत्सेव्यादभिनिविशते सेवकजन

तत प्रत्यासन्नाद्भवति हृदये चैव निहितम् ।

ततोऽध्यारूढाना पदमसुजनद्वेषजनन

गति सोच्छ्रायाणा पतनमनुकूल कलयति ॥ ५ १२ ॥

दैवेनोपहतम्य बुद्धिरथवा सर्वा विपर्यस्यति ॥ ६. ८ ॥

पितृन्पुत्रा पुत्रान्परवदभिहिंसन्ति पितरो

यदर्थ मौहार्दि सुहृदि च विमुञ्चन्ति सुहृद ।

प्रिय भोक्तु तद्यो व्यसनमिदं सद्यो व्यवसित

कृतार्थोऽयं मोऽर्धस्तव सति वणिक्त्वेऽपि वणिज ॥ ६ १६ ॥

भवति पुरुषस्य व्याधिर्मरण वा सेवितेऽपश्ये ।

राजापश्ये पुन सेविते सकलमपि कुल त्रियते ॥ ७ २ ॥ *

मुक्त्वामिपाणि मरणभयेन तृणैर्जीवन्तम् ।

व्याधाना मुग्धहरिण हन्तु कौ नाम निर्नन्ध ॥ ७ ३ ॥ *

केनोत्तुङ्गशिखाकलापकपिलो नद्ध पटान्ते त्रिस्तो

पाशै केन सदागतेरगतिता सद्य समापादिता ।

केनानेरुपदानवासितसट सिंहोऽर्पित पञ्जरे

भीम केन च नैकनक्रमकरो दोर्म्या प्रतीर्णोऽर्णव ॥ ७. ६ ॥

द्रव्य जिगीषुमाधिगम्य जडात्मनोऽपि

नेतुर्यशस्विनि पदे नियत प्रतिष्ठा ।

अद्रव्यमेत्य भुवि शुद्धनयोऽपि मन्त्री

शीर्णाश्रय पतति कृलजपृक्षवृत्त्या ॥ ७ १४ ॥

कार्याणा गतयो विधेरपि नयन्त्याज्ञाकृत्य चिरात् ॥ ७ १६ ॥

वेणीसंहारम् ।

स्त्रीणा हि साहचर्याद्भवन्ति चेतासि भर्तृसदृशानि ॥ १. २० ॥

आत्मारामा विहितरतयो निर्विकल्पे समाधौ

जानेद्रेकाद्विषदिततमोग्रन्थय सत्त्वनिष्ठा ।

य वीक्षन्ते कमपि तमसा ज्योतिषा वा परगता-

त्त मोहान्ध कथमयममु वेत्तु देव पुराणम् ॥ १ २३ ॥

गुप्त्या साक्षान्महानल्प स्वयमन्येन वा कृत ।

करोति महर्ता प्रीतिमपकारोऽपकारिषु ॥ २ ३ ॥

ग्रहाणा चरित स्वप्नोऽनिमित्तौत्पातिक तथा ।

फलन्ति काकतालीय तेभ्य प्राज्ञा न विम्याति ॥ २ १५ ॥

देवायत्त कुले जन्म ॥ ३. ३७ ॥

उपेक्षिताना मन्दाना धोरमत्त्वैरवजया ।

अत्रासिताना क्रोधान्धैर्भवत्येषा विकृत्यना ॥ ३ ४३ ॥

होयमाना. किल त्रिर्नृपाः संदधते परान् ॥ ५. ६ ॥

शाखारोहस्थगितवसुधामण्डले मण्डिताग्रे

पीनस्कन्धे सुमहदमहामूलपर्यन्तवन्धे ।

दग्धे देवात्सुमहति तरां तस्य सूक्ष्माङ्गुरेऽस्मि-

न्नाशाचन्धं कमपि कुरुते छायायार्थं जनोऽयम् ॥ ६. २६ ॥

बालरामायणम् ।

प्रमत्तेयः पात्रं तिलकमति यं सूक्तिरचना

य आद्य म्वादूनां श्रुतिचुलकलेष्टेन मधुना ।

यदात्मानो विद्याः पाणिमति यश्चार्यवपुषा

म गुम्भो वाणीनां कविवृषनिपेक्ष्यो विजयते ॥ १. १ ॥

नारीपरिमवं सोढु दाश्रिणात्या न शिक्षिताः ॥ १. ३ ॥

कलत्रहरणे पुंसां क्रियदर्शवलङ्घनम् ॥ १. ४ ॥

रसनासु च युक्वीनां निवमति सारम्बतं चक्षुः ॥ १. ७ ॥

उदन्वच्छन्ना भूः म च निधिरपां योजनशतं

मदा पान्यः पूषा गगनपरिमार्णं गणयति ।

इति प्रायो भावाः स्फुरदवधिमुद्रामुकुलिताः

मतां प्रजोन्मेषः पुनरयमसीमा विजयते ॥ १. ८ ॥

दुगराधा लक्ष्मीरनवाहितचित्तं चलयति ॥ १. २४ ॥

स्वेच्छया कुरुते स्वामी यत्किञ्चन यतस्तत ।

तत्तत्प्रतिचिकीर्षन्तो दुःखं जीवन्ति मन्त्रिण ॥ १ २५ ॥

कनु पुनः सर्वत्र सवे गुणा ॥ १. ३६ ॥

मकलम्याम्य लोकास्य जातिर्भवति मातृत ।

ऋषीणां तु श्रुतिदृशा पितृतो धर्मनिर्णय ॥ २ ३३ ॥

लोकोत्तरं चरितमर्पयति प्रतिष्ठा

पुसा कुलं नहि निमित्तमुदात्तताया ।

वातापितापनमुने फलशास्त्रसूति

लीलायित पुनरमुद्रसमुद्रपानम् ॥ २ ५१ ॥

गतं स कालो यत्रासीन्मुक्तानां जन्म बलिषु ।

वर्तन्ते सामंत तासां हेतवः शुक्तिसपुटा ॥ ३ २ ॥

स्थितिः पुण्येऽरण्ये सह परिचयो हन्त हरिणं

फलैर्मेध्या वृत्तिः प्रतिनदि च तल्पानि दृषद ।

इतीयं सामग्रीं फलति हि विरक्त्यं स्पृहयता

वनं वा गेहं वा सदृशमुपशान्तम्य मनसः ॥ ३. १७ ॥

स्त्रौण पुसा नवपरिगमः काममुन्मादहेतुः ॥ ३ २६ ॥

यस्य वज्रमणेर्भेदे भिद्यन्ते लोहसूचयः ।

करोतु तत्र किं नाम नारीनस्त्रविलेखनम् ॥ ३ ६६ ॥

ननु भवति विनीतः द्रव्यमेव क्रियाभिः ॥ ४ १५ ॥

तत्राधारनिबन्धनो यदि भवत्याधेयधर्मोदयः ॥ ४ २३ ॥

शतभङ्गीभवद्भद्रा महतां हि प्रसक्तयः ॥ ४. २८ ॥

महसं हि पितुर्माता गौरवेणातिरिच्यते ॥ ४. ३० ॥

गुरोरप्यवलिप्तस्य कार्याकार्यमजानतः ।

उत्पथप्रतिपन्नस्य परित्यागो विधीयते ॥ ४. ३१ ॥

अभ्युत्थानमुपागते गृहपतौ तद्भाषणे नम्रता

तत्पादार्पितदृष्टिरासनविधिन्तस्योपचर्या स्वंयम् ।

सुप्ते तत्र शयीत तत्प्रथमतो जह्याच्च शय्यामिति

प्राच्यैः पुत्रि निवेदितः कुलवधूतिद्वान्तधर्मा अर्मा ॥ ४. ४३ ॥

निर्व्याजा दयिते नानानृपु नता श्वश्रूषु भक्ता भव

क्षिग्धा बन्धुषु वत्सला परिजने स्मेरा सपत्नीष्वपि ।

पत्युर्मित्तजने सनर्मवचना स्त्रिया च तद्वेषिषु

स्त्रीणां सधननं नतमृ तदिदं वीतौषधं मर्तृषु ॥ ४. ४४ ॥

डिम्भस्य दुर्विलसितानि मुदे गुरूणाम् ॥ ४. ६० ॥

वामे बाहावुत तदितरे कार्यत को विशेष ॥ ४. ६९ ॥

किं वीरस्य विकृत्यना ॥ ४. ७८ ॥

स्त्रीणां प्रेम यदुत्तरोत्तरगुणग्राममृहाचञ्चलम् ॥ ५. २ ॥

सुखिन परसौग्येन परदुःखेन दुःखिता ।

जायन्ते कवयः काव्ये नयतन्त्रे च मन्त्रिण ॥ ५. ३ ॥

प्रेम रम्यमुभयोः समं दिशोः

कामिनां यद्विह चापपिच्छवत् ।

एकतस्तु न चकास्ति माध्वपि

श्यामपृष्ठ इव बर्हिणश्छदः ॥ ५. १४ ॥

समप्रेमरसं समरूपयौवनं समविलासविशिष्टम् ।

समसुखदुःखं च जनं समपुण्यैर्जनो लभते ॥ ५. १६ ॥*

विरहमविरहं वा नानुरुन्धन्ति मेघा.

सुखिनमसुखिनं वा सर्वमुत्कण्ठयन्ति ॥ ५. २९ ॥

म्हामी भृत्यापराधेन दण्डनीय इति स्थितिः ॥ ५. ७० ॥

नीतितन्त्रे द्वयं दृष्टं सिद्धये कृत्यवस्तुनः ।

समानः कार्ययोगश्च प्रभुशक्तिश्च निश्चला ॥ ६. १ ॥

शशिकान्तं कथं ग्रावा भजते बहिरत्नताम् ॥ ६. ३३ ॥

बहन्ति शोकशङ्कुं च कुर्वन्ति च यथोचितम् ।

फोऽप्येष महतां हन्त गाम्भीर्यानुगुणो गुणः ॥ ७. १६ ॥

बहति भुवनश्रेणी शेषः फणाफलकस्थिता

कमठपतिना मल्यपृष्ठं सदा स च धार्यते ।

तमपि कुरुते क्रोडार्थिनः पयोधिरनारदा-

दहह महता निमीमानश्चरित्रविभूतयः ॥ ७. ४० ॥

दायादान्नं च रिक्तवत्कचनं भो शौर्यक्रियाक्रामति ॥ ८. २८ ॥

मूर्यभक्तो

भाम्बन्मणिर्ज्वलति किं स्फटिकोपलस्य ॥ ८. २९ ॥

ध्वान्तमन्दीकृतापीन्द्रोर्न कला जातु नीलति ॥ १८ ॥
 आलङ्किते आतृगात्रे मयोष्ण सोऽपि चन्द्रमा ॥ १९ ॥ १८० ॥

विद्धसालभञ्जिका ।

श्रिय प्रदुग्ने विषदो रुणद्धि
 यशासि सूते मलिन प्रमाष्टि ।
 मम्कारशौचेन पर पुनीते
 शुद्धा हि बुद्धि किल कामधेनु ॥ १ ८ ॥
 मृणालीतन्तुम्य सिचयरचना कुत्र भवतु ॥ १ २० ॥
 किं चन्द्रिमा कचिदर्शातरचि प्रमूते ॥ २ ४ ॥
 न विना चन्द्र जेफालिमाया विक्रमन्ति कुसुमानि ॥ २ १५ ॥ *
 न मालतीदाम विमर्दयोम्य
 न प्रेम नय सहतेऽन्तरायम् ।
 म्लानापि मोक्ष्या न हि केशरस्रक् ॥ ३ ५ ॥

अनर्घराघवम् ।

यान्ति न्यायप्रवृत्तम्य तिर्यञ्चोऽपि मद्वायताम् ।
 अपन्धान तु गच्छन्त मोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ १ ४ ॥

नामोदयति कमिन्दु उमुद पुनरस्य सर्वम्बम् ॥ १ १६ ॥

हुतमिष्ट च तप्त च धर्मश्चाय उलस्य ते ।

गृहात्प्रतिनिवर्तन्ते पूर्णकामा यदर्थिन ॥ १ १७ ॥

कष्टा वेधव्यथा कष्टो नित्यमुद्धतनक्लम ।

श्रयणानामलकार कपोलस्य तु कुण्डलम् ॥ १ ४० ॥

ध्यानमयदृष्टिपातप्रमुषितकालाध्याविप्रकर्षेषु ।

विषयेषु नैष्टिकाना सर्वपथीना भति क्रमते ॥ १ ४६ ॥

विशुद्धा शुद्धाना ध्रुवमनभिसधिप्रणयिन ॥ १ ५८ ॥

स्थानेषु शिष्यनिवहैर्विनियुज्यमाना

विद्या गुर हि गुणवत्तरमातनोति ।

आदाय शुक्तिषु बलाहकविप्रकीर्णै

रत्नाकरो भवति पारिभिग्म्वुराशि ॥ २ ० ॥

वारास्त्रीनभिषुण्वते विदधते बन्धे शरीरस्थिती

रैणेय्या त्वचि सविशन्ति वसते चापि त्वचस्तारवी ।

तत्पश्यन्ति च धाम नाभिपततो यच्चारमणे चक्षुषी

धन्याना विरजस्तमा भगवती चयेयमाह्लादते ॥ २ २९ ॥

वाचमेषामृषीणा हि शास्त्रमेवानुवर्तते ॥ २ १८ ॥

क्वन्तु विपरियन्ति द्विजगिर ॥ ३ १० ॥

अविनयमुवामज्ञानाना शमाय भवन्नपि

प्रकृतिकुटिलाद्विद्याभ्यास खल्वत्रिग्रहये ।

फणिभयमृतामस्तूच्छेदक्षमन्तममामयौ

विषघग्फणारवाल्लोको भय तु मृगायते । ॥ ४. १२ ॥

पनति व्यमने दैवादारुणादारुणात्मनि ।

मंघर्मयति वज्रेण धैर्येण महतां मन ॥ ५. १५ ॥

मन्तो मनसि कृत्यैव प्रवृत्ताः कृत्यवर्त्मनि ।

कृत्य प्रतिशृणोति स्म कमलेभ्यः श्रियं गवि ॥ ५. ३५ ॥

अमेदेनोपास्ते कुमुदमुदरे वा स्थितवतो

विपक्षादम्भोजादुपगतवतो वा मधुलिहः ।

अपर्याप्त कौऽपि स्वपग्परिचर्यापग्चिय-

प्रबन्धः माघूनामयमनमिमधानमधुर ॥ ६. ६ ॥

गुणवद्धि मह संगममुच्चै पद्माग्रमुल्लुका लक्ष्मीः ।

वीरकरवालवमतिर्ध्रुवमसिधाराव्रतं चरति ॥ ७. ४४ ॥

पूर्णत्वादतिरिच्यते हि महतस्तूच्छस्य दुर्लक्षता ॥ ७. ८४ ॥

चण्डकोशिकम् ।

दृष्टं किमपि लोकेऽस्मिन्न निद्रोषं न निर्गुणम् ।

आवृणुध्यमतो दोषान्विरृणुध्वं गुणान्वुधाः ॥ १. ५ ॥

चित्त प्रमादयति लाघवंमादधाति

प्रत्यङ्गमुज्ज्वलयति प्रतिमाविशेषम् ।

दोषानुदम्यति करोति च धातुसाम्य

मानन्दमर्पयति योगविशेषगम्यम् (निद्रा) ॥ १ ८ ॥

शान्ते भ्यस्त्ययनाद्दानाद्विप्राणा म्वस्तिवाचनात् ।

दु म्वमोत्पातशमन सता चैवानुशीर्तनात् ॥ १ २४ ॥

खिन्न विनोदयति मानसमातनोति

स्थैर्ये चले वपुषि लाघवमादधाति ।

उत्साहबुद्धिजननीं रणकर्मयोग्या

राजा मुधैव मृगया व्यसन वदन्ति ॥ १. २५ ॥

मन सभोगेभ्य स्पृहयति न सकल्पविरत

वियोगेषु स्नेहान्विदधति न वा निर्ममतया ।

अहकारत्यागान्निजपरनिभागव्युपरमे

परा शान्तिं प्राप्ता किमपि सुखिन सयमधना ॥२ १५॥

पदे पदे साध्वसमावहन्ति

प्रशान्तरम्याणि तपोयनानि ।

मर्वाणि तेजासि मृदूभवन्ति

स्वयोनिमासाद्य यथाग्निरम्भ ॥ २ १६ ॥

गुणवद्भ्यो द्विजातिभ्यो देय रक्ष्या भयार्दिता ।

अरातिभिश्च योद्धव्यमिति मे निश्चिता मति ॥ २ २७ ॥

यत्सत्य दुर्गिलह्वा भवति परिणति कर्मणा प्राकृतानाम् ॥३.२॥

किं कर्तव्यविचारमूढमनस सर्वत्र शून्या दिश ॥ ३. ५ ॥

लोकद्वयप्रतिभयैकनिदानमेत-

द्विक्वाणिनामृणमहो परिणामघोरम् ।

एकः स एव हि पुमान्परमस्त्रिलोके

क्रुद्धस्य येन घनिकस्य सुखं न दृष्टम् ॥ ३. १६ ॥

शासनास्त्रलजं भर्तुर्भृत्यस्य परमो गुणः ॥ ३. १८ ॥

धारासिक्ततृणाग्रविन्दुतरलाः कामं निरस्ताः श्रियः ॥ ३. १९ ॥

नरं वामारम्भः कमिव न विधाता प्रहरति ॥ ३. २२ ॥

तदिदं चूडारत्नं चरणाभरणत्वमुपनीतम् ॥ ३. २४ ॥

परिशान्तं व्यसनेष्वहो न दैवम् ॥ ४. १ ॥

भैक्षाद्वैतं तपोद्वैतं क्रियाद्वैतं च तत्परम् ।

सुलभं सर्वमेवैतदात्माद्वैतं तु दुर्लभम् ॥ ४. २६ ॥

सुखं वा दुःखं वा किमिव हि जगत्पुच्छं नियतं

विवेकप्रध्वंसाद्भवति सुखदुःखव्यतिकरः ।

मनेवृत्तिः पुंसां जगति जयिनी कापि महतां

यया दुःखं दुःखं सुखमपि सुखं वा न भवति ॥ ४. २८ ॥

प्रेषामुपकाराय न कथंचिन्न साधवः ।

कुहूमपि समासाद्य धिनोर्तन्दिर्वनस्पतीन् ॥ ४. २९ ॥

चलन्ति गिरयः कामं युगान्तपवनाहताः ।

कृच्छ्रेऽपि न चलत्येव धीराणां निश्चलं मनः ॥ ४. ३४ ॥

यत्सत्यं कृतकृत्यमुत्थमनसां तुल्या विपत्संपदा ॥ ५. ५ ॥

अन्धतमः क्रकचमैरवपूयवीची-

चण्डासिपत्रवनरौरवशाल्मलीषु ।

नैतेषु सन्ति नरकेष्वपि यातनास्ता

दुःखेन यास्तनयविकृन्नजेन तुल्या ॥ ५. १४ ॥

मरणान्निर्वृतिं यान्ति धन्या स्वार्थनिवृत्तयः ।

आत्मविक्रयिण पाप्मा प्राणत्यागेऽप्यनीश्वरा ॥ ५. १५ ॥

मध्ये व्यक्तमनाविविभ्रमवशादव्यक्तमाद्यन्तयो

पञ्चत्वं प्रकृतिः क्लिप्तम्य जगतस्तत्पञ्चधा संभृतम् ।

ससारार्णववीचिभङ्गवलनैर्योगा वियोगैः समा-

स्तन्मोहादपरं न वेद्मि विदुषां शोकम्य यत्कारणम् ५.१७

म्यकर्मवैचित्र्यविपाकविभ्रमै-

र्विरूढमार्गा परलोकभूमय ॥ ५. १८ ॥

प्रबोधचन्द्रोदयम् ।

प्रभवति मनसि विवेको विदुषामपि शाम्भसम्भवन्तावत् ।

निपतन्ति दृष्टिविशिखा यावन्नेन्दीवरार्शीणाम् ॥ १. ११ ॥

नन्तु विलोरुनभाषणविलासपरिहासकेलिरिरम्या ।

स्मरणमपि त्रामिनीनामलमिह मनसो विकाराय ॥ १. १६ ॥

एकामिपप्रभवमेव सहोदराणा-

मुञ्जृम्भते जगति धरमिति प्रसिद्धम् ।

पृथ्वीनिमित्तमभवत्कुरुपाण्डवाना

तीव्रस्तथा हि भुवनक्षयकृद्धिरोधः ॥ १. १८ ॥

महजमलिनवक्रभावभाजा

भवति भव. प्रमदात्मनाशहेतुः ।

जलधरपदवीमवाप्य धूमो

ज्वलनविनाशमनुप्रयाति नाशम् ॥ १. २१ ॥

गुरोरप्यवलितस्य कार्याकार्यमजानतः ।

उत्पथप्रतिपन्नस्य पारित्यागो विधीयते ॥ १. २२ ॥

सनतधृतिरप्युच्चैः श्रान्तोऽप्यबासमहोदयोऽ-

प्यधिगतनयोऽप्यन्त म्वम्भोऽप्युदीरितधीरपि ।

त्यजति सहज धैर्य बीभि प्रतारितमानसः ।

स्वमपि यदयं मायामहात्पुमानिह विस्मृतः ॥ १. २५ ॥

समोहयन्ति रमयन्ति विषादयन्ति

निर्भर्त्सयन्ति मदयन्ति विडम्बयन्ति ।

पुता. प्रविश्य सदय हृदय नराणा

किं नाम बाधनयना न समाचरन्ति ॥ १. २७ ॥

वेद्यान्नेदमस्तु शीधुगन्धिललनावक्रासवामोदितै-

नीतिना निर्भरमन्मथोत्सवरसैरत्रिद्रचन्द्रा क्षपाः ।

मर्षजा इति दीक्षिता इति चिरप्राप्तामिहोक्ता इति

ब्रह्मजा इति तापसा इति दिवा धूर्तैर्जगद्वन्ध्यते ॥ २. १ ॥

प्रभुप्रसादो हि तनोति पैरुषम् ॥ २ २५ ॥

विषाकदारुणो राज्ञा रिपुरत्पोऽप्यस्तुद ।

उद्वेजयति सूक्ष्मोऽपि चरण कण्टकाङ्कुर ॥ २ २७ ॥

कान्तेत्युत्पललोचनेति विपुलश्रोणीभरेत्युन्नम

र्त्तानोत्तुङ्गपयोधरेति सुसुखाम्भोजेति सुभ्रूरिति ।

दृष्ट्वा माद्यति मोदतेऽभिरमते प्रमत्तौति विद्वानपि

प्रत्यक्षाशुचिपुत्तिका स्त्रियमहो मोहम्य दुश्चेष्टितम् ॥ ४ ८ ॥

फल म्येच्छालभ्य प्रतिवनमखेद क्षितिरुहा

पय स्थाने स्थाने शिशिरमधुर पुण्यसरिताम् ।

मृदुस्पर्शा शय्या सुललितलतापल्लवमयी

सहन्ते सताप तदपि धनिना द्वारि कृपणा ॥ ४ २९ ॥

निर्देहति घुलमशेष ज्ञातीना वैरसम्भव क्रोध ।

वनमिव धनपवनाहततरुवरसघट्टसम्भवो दहन ॥ ५ १ ॥

ध्रुव ध्रुवसो भावी जलनिधिमहीशैलसरिता-

मतो मृत्यो शीर्यन्तृणलघुषु का जन्तुषु कथा ।

तथाप्युच्चैर्नन्धुव्यसनजनित कोऽपि विषमो

विवेकप्रोन्मार्था दहति हृदय शोकदहन ॥ ५ २ ॥

सुहृदामनिष्टाशङ्कि भानसम् ॥ ५ ४ ॥

समानान्वयजाताना परम्परविरोधिनाम् ।

परै प्रत्याभिभूताना प्रसूते सगति त्रियम् ॥ ५ ८ ॥

अत्यादरपरो निद्वानीहमान स्थिरा श्रियम् ।

अमे शेषमृणाच्छेष शत्रो शेष न शेषयेत ॥ ५ ११ ॥

विसर्पति विषाग्निवद्दहति अर्ममर्माणि मे

तनोति भृशवेदना कपति सर्वनाप वपु ।

निलुम्पति विवेकिता हृदि च मोहमुन्मील्य

त्यहो ग्रसति जीवित प्रसभमेव ओरुज्वर ॥ ५ १२ ॥

भूता रूपशतायुषोऽम्बुजभुव सेन्द्राश्च देवासुरा

मन्वाद्या मुनयो महीजलधरा नष्टा पर क्रोडय ।

मोह क्रोड्यमहो महानुदयते लोभस्य शोकारहो

ग्रन्थो फेनसमे गते वपुषि अत्यज्ञात्मके पञ्चताम् ॥ ५ १४ ॥

उप्यन्ते निषवह्निर्नाजविपमा त्रेधा प्रियाम्ना नरै-

न्तेभ्य मेहमया भवन्ति न चिराद्वज्राग्निगर्भाङ्कुरा ।

रेभ्योऽमी शतश कुकूलहुतमुद्राह दहन्त अनै

देह दीप्तग्लिस्तासहस्रशिखरा रोहन्ति ओरुद्रुमा ॥ ५ १६ ॥

लालिताना म्वजाताना हृदि सचगता विरम् ।

प्राणानामिव विच्छेदो मर्मच्छेदादस्तुद ॥ ५ १९ ॥

मार्जारमाक्षिते दु ख यादृश गृहकुक्कुटे ।

न तादृग्ममताशून्ये कलविद्धेऽथ मूषके ॥ ५ २० ॥

मादुर्भवन्ति वपुष कति वा न कटा

नान्यवत खलु तनोरपमारयन्ति ।

मोह क एष जगतो यदपत्यसञ्ज्ञा

तेषा विधाय परिशोषयति म्वदेहम् ॥ ५ २१ ॥

अङ्गण्डपातजातानामार्द्राणा मर्मभेदिनाम् ।

गाढशोकप्रहाराणामचिन्तैव महौषधि ॥ ५. २५ ॥

वश प्राप्ते मृत्यो पितरि तनये वा सुहृदि वा

शुचाल तप्यन्ते भृशमुदरताड जडधिय ।

असारे ससारे विरसपरिणामे तु विदुषा

वियोगो वैराग्य द्रढयति वितन्वञ्छममुखम् ॥ ५ २८ ॥

श्रियो दोलालोला विषयजरसा प्रान्तविरसा

विपद्देह देह महदपि धन भूरिनिधनम् ।

बृहच्छोको लोक सततमबलानर्थबहुला

तथाप्यस्मिन्प्रेरे पथि बत रता नात्मनि रता ॥ ५ ३० ॥

पाथानामिव वर्त्मनि क्षितिरुद्धा नद्यामिव भ्रश्यता

मेघानामिव पुष्करे जलनिधौ सायात्रिषाणामिव ।

सयोग पितृमातृबन्धुतनयभ्रातृप्रियाणा सदा

सिद्धो दूरवियोग एव विदुषा शोकोदय रुस्तदा ॥ ५ ३१ ॥

नार्यस्ता नवयौवना मधुकरज्याहारिणस्ते द्रुमा

प्रेन्मीलन्नवमल्लिकामुरभयो मन्दास्त एवानिला ।

अद्योदात्तप्रिवेकमार्जिततम म्तेमयलीक पुन-

स्तानेतान्मृगतृष्णिफणिवजलप्रायान्मन पश्यति ॥ ५ ३२ ॥

संकल्पसूर्योदयम् ।

ये लोहानिह वध्नयन्ति त्रिलोदधन्मह कञ्चुका-

स्ते तिष्ठन्तु महद्गृहेषु मणय किं तैरिदं चिन्त्यताम् ।

श्रीवत्सप्रतिवेशदीपरुचिना सार्द्धं किमाभाष्यते

पद्मोल्लासनदर्पणेन मणिना प्रलेपु रत्नेष्वपि ॥ १ १० ॥

मनुव्यासप्राचेतसपरिपदर्हा कचिदिय

सुधासिक्ता सूक्तिं स्वयमुदयमन्विच्छति जने ।

निरन्ध्रु के विन्ध्याचलविकटसध्यानटजटा-

परिभ्रान्ता पद्मोरुपरि यदि गङ्गा निपतति ॥ १. १६ ॥

गम्भीरभीषणगतिर्गिरिस्त्रण्डनादौ

चूडापद पशुपतेरपि धूर्णयन्ती ।

स्वादुप्रसन्नसुभगानि वसुधराया

लोतासि दर्शयति किं न सुरसवन्ती ॥ १ १७ ॥

असम्भ्यपरिपाटिकामधिकूरोति शृङ्गारिता

परम्परतिरम्कृतिं परिचिनोति वीरायितम् ।

विरुद्धगतिरद्भुतमन्तदल्मल्पसारं परं

शमन्तु परिशिष्यते शमितचित्तसेदो रम ॥ १. १९ ॥

मूयसीरपि कला कलङ्किता

प्राप्य कश्चिदपचीयते शनै

एकयापि कलया विशुद्धया

योऽपि कोऽपि भजते गिरीशताम् ॥ १. २६ ॥

तिष्ठतु गुणावमर्शं स्त्रीणामालोकनादिभि सार्द्धम् ।

दोषानुचिन्तनार्था स्मृतिरपि दूरीकरोति वैराग्यम् ॥ १. ४० ॥

सत सत्त्वविहानानां सत्तयैवापराध्यतः ।

कथंकारं प्रतीकारः कल्पकोटिगतैरपि ॥ १. ५० ॥

पश्यति परेषु दोषानसतोऽपि जनः सतोऽपि नैव गुणान् ।

विपरीतमिदं स्वस्मिन्महिमा मोहाज्जनम्येष. ॥ १. ६४ ॥

सर्वतः करधीरादीन्सूते सागरमेखला ।

मृतसंजीविनी यत्नं मृग्यमाणदशा गता ॥ २. ६ ॥

मुक्ताशुक्तिविशुद्धसिद्धतटिनीचूडालचूडापदः

किं कुल्यां कलयेत रण्डपरशुर्मण्डूकमञ्जूषिकाम् ॥ २. २७ ॥

विकटमुरभिद्वक्ष पीठीपरिष्करणोचित

शुलगिरितुल्यरोहे भावी क्रियानिव कौस्तुभ ॥ २. २८ ॥

रमपरिमलश्लाघाघोषम्फुटत्पुटभेदनं

लवणवाणिजं कर्पूरार्घ्यं किमित्यभिमन्यते ॥ २. २९ ॥

क्षिथिलयति समाधिं शिल्पिहस्तानपेक्ष

वरतनुमयचित्रं वासनाभितिलम्भम् ॥ ५. ५० ॥

तरतु विविक्तमयाब्धिमधिरोहतु शैलतटी

धमतु च घातुवर्गमभिगच्छतु शस्त्रमुत्तमम् ।

तदिदमरुतुदं यदुत बह्वधाय धिया

धनमदमेदुरक्षितिमृदङ्गणचङ्क्रमणम् ॥ ६. ३ ॥

न कालतः क्रम्य गुणव्यतिक्रम ॥ ६. ३३ ॥

न धर्ममनुवर्तन्ते न काम नापुनर्मवम् ।

अर्थमेकमुपाश्रित्य दुःस्वमेवोपभुञ्जते ॥ ६. ४२ ॥

प्रलपति घूर्णति म्बलति मुह्यति हुकुरुते

न च पदवीमवैति न च धाम न च व्रपते ।

विकृतिशतप्रसूतिविषमाशयदोषमुवा

धनमदिरामदेन धमतीव धरावलयम् ॥ ६. ४३ ॥

विदधातु धाम तमसा कृतेन किं

यदि वा न वेति न विधिर्न वा वयम् ।

प्रथमोपकारि चरम यतन्तत

प्रातेयंगमना भवति तम्य सार्यता ॥ ६. ४५ ॥

दर्पण किमपेक्षन्ते कङ्कणम्य निरीक्ष्ये ॥ ८. २० ॥

अपैति पुरुषायुषं निमिषानिविशेष नृणा

तृणाग्रजलविन्दुवत्प्रतिकूल मलन्ति श्रिय ।

प्रचेतुमनया वृत्तिमपचेतुमपक्रियाम् ।

भजते विश्वकर्तार भिषज्यन्तमिवातुर ॥ ४ ३९ ॥

रागोपलिप्तहाष्टि प्रलपति मुह्यति विधूर्णति म्वलति ।

युवतिमादिरामदान्धो युष्कायुक्त न जानाति ॥ ४ ४५ ॥

गतहोतोरोधे न खलु यतितन्य कृतधिया

तदारम्भ श्रेयानुपरितनभोतिप्रतिभट ॥ ४ ६० ॥

विधिमन्तरेण विहगेन कुत

पयसोरशिक्ष्यत विवेकविधि ।

कति वा दिनानि वद पर्याचिनो-

त्कलशीसुत फनलयञ्जलधिम् ॥ ५ ६ ॥

निरवधिगुणप्राप्ते रामे निरागसि वागसि

म्फुरणमुषितालोका लोका वदन्ति सदन्तिके ।

वरतनुहति बालिद्रोह मनागपसर्पण

परिमितगुणे स्पष्टावधे मुधा किमुदासते ॥ ५ ३१ ॥

नवदलपुटे कल्प्या यस्य प्रभोरपि तल्पधी

र्नटपरिवृढो यस्याधस्ताच्छूम शमयिष्यते ।

बटविटपिनस्तखाङ्कूराननुत्कटपल्लवा

न्मृषुटचटसापेशी मिधु प्रतिक्षणमीक्षते ॥ ५. ३४ ॥

अपि तपसि रतानामप्यधीतागमाना-

मपि यमनियमाद्यैरन्वह शिक्षितानाम् ।

शिक्षितयति समार्थं शिक्षितहस्तानपेक्षं

वरतनुमयचित्रं वासनाभितिलग्नम् ॥ ५. ५० ॥

तरतु विवित्सयाब्धिमधिरोहतु शैलतटी

धमतु च धातुवर्गमभिगच्छतु शस्त्रमुखम् ।

तदिदमरुतुदं यदुत बहवधाय धिया

धनमदमेदुरक्षितिमृदङ्गणचङ्क्रमणम् ॥ ६. ३ ॥

न कालतः कस्य गुणव्यतिक्रमः ॥ ६. ३३ ॥

न धर्ममनुवर्तन्ते न कामं नापुनर्भवम् ।

अर्थमेकमुपाश्रित्य दुःस्वमेवोपमुञ्जते ॥ ६. ४२ ॥

प्रलयन्ति घूर्णन्ति म्ललन्ति मुह्यन्ति हुंकुरुते

न च पदवीमवैति न च धाम न च त्रपते ।

विकृतिगतप्रभृतिविषमाशयदोषमुखा

धनमदिरामदेन धमतीव धराबलयम् ॥ ६. ४३ ॥

विदधातु धाम तममा कृतेन किं

यदि वा न वेति न विधिर्न वा वयम् ।

मथमोपकारि चरमं यतस्ततः

प्रतियोगिना भवति तस्य मार्यता ॥ ६. ४५ ॥

दर्पणं क्रिमपेक्षन्तं कङ्कणस्य निगेषणे ॥ ८. २० ॥

अपैति पुरुषायुषं निमिषानिर्विशेषं नृणां

तृणाग्रजलविन्दुवत्प्रतिकलं गलन्ति श्रियः ।

सुमतिबहुमतेन स्वात्मना सत्त्वधाम्ना

वहिरवहिरुदीर्णे वारिते वैरिवगे ।

जनयति पुरुषस्य ज्यायसीं चित्तवृत्तिं

समविषमविभेदी सार्वभौमो विवेक ॥ ९. ३४ ॥

कलत्रघृतसोडरप्रभृतिरूपनान्वरै-

रशक्यमिनिवर्तनैरहितशृङ्खलैर्यन्त्रित । •

निसर्गमुद्बुद्धिं प्रभौ निहितगुप्तिमार पुमा-

नुपस्थितमुपस्थित हितमशेषमुद्बुद्धिधते ॥ १०. ३६ ॥

मृत्युरद्येति विदुषा यत्कर्तव्यं हितैषिणा ।

सदेव नित्यं कर्तव्यमनिर्द्धारितमृत्युना ॥ १०. ४६ ॥

प्रसन्नराधवम् ।

आकुरेणैव चतुराम्तरुयन्ति परेद्धितम् ।

गर्मस्थं त्रेतकीपुष्पमामोत्रेनेव पदपदा ॥ १. १ ॥

गुणप्रामाणिसवादि नामापि हि महात्मनाम् ।

यथा सुवर्णश्रीराण्डरलाकरमुधाभरा ॥ १. ५ ॥

अपि मुदमुपयान्तो वाग्विलामै म्वर्तीय

परमणितेषु तोष यान्ति सन्त क्रियन्त ।

तथापि नृषमन्दिरप्रघणसीमि सक्षीयते

महानहह देहिना द्रविणमोहदाहज्वर ॥ ८. ४६ ॥

महेन्द्रप्रतिनन्दाना वपुरप्सरसामपि ।

स्वगसुखासमेदोऽस्त्रिमज्जशुक्रमय न किम् ॥ ८. ६२ ॥

करचरणनखरदन्तप्रभृतिक्रमपि जयति सहजमितरदपि ।

प्रतिघसुभटस्य विश्व प्रहरणमथवा विहर्तुमुपकरणम् ॥ ८. ७० ॥

विवुधमहिते मेरावैरावण करटी मुहु

रुपतु करट कण्डूल म्व क्षरन्मदरुदमम् ।

भजतु च तटक्रीडा पीडाभिसन्धिरसौ दृढ

न तु मलिनता नापि क्षोभ क्षमामृति सभृत ॥ ८. ७८ ॥

न शापो नाभिचरण न बहिर्न विष तथा ।

नाम्नाणि न च शस्त्राणि यथा तीक्ष्णतमा क्षमा ॥ ८. ७९ ॥

अहार्येण रुद्राप्यन्यैरसहार्येण केनचित् ।

तितित्याकर्त्तुचेनैव सर्व जयति समृत ॥ ८. ८० ॥

सुम्य केसरिणो विधेरिसतरणे रङ्गा पर कौतुक

क्रीडाखण्डितचण्डवारणघटातन्त्रम्बतन्त्रथिय ॥ ८. ८५ ॥

अनिभृततटक्रीडोत्कण्ठाविमृम्भितसञ्चमे

कलमचरणे लतातन्तु कथ निगलायते ॥ ९. १५ ॥

सत्कारशालवूट तरणीतुण्य समामुजङ्गी च ।

परिहरति राजधानीरुम्गीपाक च गुप्तमाहात्म्य ॥ ९. १५ ॥

सुमतिबहुमतेन स्वात्मना सत्त्वधात्मा

बहिरबहिरुदीर्णे वारिते वैरिवर्गे ।

जनयति पुरुषस्य ज्यायसीं चित्तवृत्तिं

समविधमविभेदी सार्वभौमो विवेकः ॥ ९. ३४ ॥

कलत्रसुतसोदरप्रभृतिकल्पनावर्बै-

रद्रव्यविनिवर्तनैरहितशृङ्खलैर्यन्त्रितः । •

निसर्गमुद्वादि प्रभौ निहितगुप्तिमारः पुमा-

नुपस्थितमुपस्थितं हितमशेषमुद्वाक्षते ॥ १०. ३६ ॥

मृत्युरद्येति विदुषा यत्कर्तव्यं हितैषिणा ।

तदेव नित्यं कर्तव्यमनिर्द्धारितमृत्युना ॥ १०. ४६ ॥

प्रसन्नराधवम् ।

आफोरेणैव चतुरास्तर्कयन्ति परेक्षितम् ।

गर्भस्थं केतकीपुष्पमामोदेनेव पट्पदाः ॥ १. ४ ॥

गुणग्रामाभिर्मन्वादि नामाणि हि महात्मनाम् ।

यथा सुवर्णश्रीखण्डरत्नाकरमुधाकराः ॥ १. ५ ॥

अपि मुदमुपयान्तो वाग्विलासैः स्वकीयैः

परमणिपि तु तोषं यान्ति सन्तः क्रियन्तः ।

निजघनमकरन्दम्यन्दपूर्णालवाल

कलशसलिलसेक नेहते किं रसाल ॥ १. १९ ॥

वार्ता च कौतुकवती विमला च विद्या

लोकोत्तर परिमलश्च कुरङ्गनाभे ।

तैलम्य विन्दुरिव वारिणि दुर्निवार-

मेतत्त्रय प्रससति स्वयमेव भूमौ ॥ २. २ ॥

मधुरविधुरमिश्रा सृष्टयो हा विधातु ॥ २. २८ ॥

त्रिराटमधिरूढेऽपि बाले प्रालेयरोचिषि ।

शितिकण्ठम्य किं चित्ते घत्ते कोपाङ्कुर पदम् ॥ ४. २७ ॥

न जातु नाप्यविज्ञातु नेश्चितु नाप्युपेक्षितुम् ।

मुजन म्यजने जात विपत्पात समीहते ॥ ५. ३ ॥

इदमेव नरेन्द्राणां स्वर्गद्वारमनर्गलम् ।

यदात्मन प्रतिज्ञा च प्रजा च परिपाल्यते ॥ ५. ३ ॥

प्रोपितवति रजनिकरे बन्धुतया न खलु कैरवाण्येव ।

म्लायन्ति किंतु महसा भुवनान्यपि तमपि मज्जन्ति ॥ ५. ५ ॥

प्रायो दुरन्तपर्यन्ता सपदोऽपि दुरात्मनाम् ।

भवन्ति च सुखोदका विपदोऽपि महात्मनाम् ॥ ५. ४९ ॥

निजेऽप्यपत्ये करुणा कठिनप्रकृते कुत ॥ ६. १८ ॥

चान्द्री लेखा दशति दशनैर्दारुण सैहिकेयो

नय्या बलीं देवदहनकश्चान्दनीं दन्दहीति ।

अप्युन्मत्त उचलयमयीं मालिकामालुनीति

मूलादुन्मूलयति नलिनीं दुष्टहस्ती करेण ॥ ६ ३२ ॥

उदकभूतिमिच्छद्भि सद्भि खलु न दृश्यते ।

चतुर्थाचन्द्रलेखेव परस्त्रीमालपट्टिका ॥ ७ १ ॥

आचान्तकान्तिरविट्टैर्मयूखैरहिमत्विष ।

धूसरापि कला चान्द्री किं न वज्ज्नाति लोचनम् ॥ ७ २ ॥

मालिकामालुतम् ।

प्रादु प्यात्पण्डितानां कविमवसि कथं प्रसन्नत्वचिन्ता

विद्यैरन्यथायथान्यभिजहति तदा गृह्यते म्युर्गुणश्चेत् ।

अन्यस्त्वन्यप्रमाणं परममनुते छिद्यते तावता किं

नाय रत्नस्य दोषो दृपदिति यदिदं क्षिप्रमन्धा क्षिपन्ति ॥ १ ६ ॥

ये के विचित्ररसशालिषु सत्करीना

सूक्तेषु कर्णपथगामिषु नाद्रियन्ते ।

ते मान्दीपरिमलेष्वपि रन्दन्त्यु

नासापुटं करतलेन पिदन्त्युग्मे ॥ १ ७ ॥

सन्तश्चेदिह गुणरिन्दवो बुधस्ता-

न्सतुष्ट उचलयति स्फुटेऽपि दोषे ।

समुक्तानपि पयस कणान्विविध-

श्रग्भस्तो ग्रसति हि मद्भु मलिकाक्ष ॥ १. ८ ॥

कविहृदयेष्वनसूया कस्तूरीकर्दमेष्वभालिन्यम् ।

अक्षारता पयोधाववनीपालेषु पाण्डित्यम् ॥ १. १३ ॥

बम्बुनि चिराभिलषिते कथमपि दैवात्मसक्तसघटने ।

प्राक्प्राप्तान्यपि बहुशो दुःस्वानि पर सुस्वानि जायन्ते ॥ १. २१ ॥

फो नाम कल्पद्रुमुपभ्रयन्ती

कारस्करे कर्षति बालवल्लीम् ॥ १. २६ ॥

सत्कवीन्द्रमतिवचदच्छया

चित्रशिल्पिकरवर्णतूलिका ।

तथदुस्त्रिषितुमप्यलक्षित

वस्तुतत्त्वमखिल प्रगल्भते ॥ २. १० ॥

अपि देशविप्रकृतान्यदृष्टपार्श्वेर्द्रुत विरुष्टानि ।

जननान्तरेऽपि क्षटिति म्बामिनमनुयान्ति हि स्वानि ॥ २. १२ ॥

यत्कण्टकानां चरणक्षतानां

निष्कासनं कण्टकतो लघीय ॥ ३. ११ ॥

उत्प्रेक्षते नयनयोरसतोऽपि भागा-

न्मोहेन कल्पयति मौग्ध्यमनुमुखत्वे ।

योगामु रागचपलो विवृताभिलाष

प्राप्याप्रमानमनुतापमुपैति मूढ ॥ ३. १७ ॥

प्राथमिकी घनवृष्टिः प्राप्ता शिखिनो निदाघतप्तस्य ।
आकस्मिकेन सा पुनरपनीता कापि पवनेन ॥ ३. ४२ ॥

आशङ्कते क्षपायानपदेऽपि स्नेहकातरं चेतः ॥ ४. ५ ॥

शुभमितरद्वा प्राच्यं कर्म सुखं दोग्धि दुःखं वा ।

दैवं पुनस्तटस्थं तदुभयमनुमावयदुदास्ते ॥ ४. २८ ॥

समहृदयौ चैतुरुणौ किं प्रतिकूलेन चन्धुवर्गेण ।

अनुकूलेनापि पुनर्नार्थस्तौ चेद्विरागौ स्तः ॥ ४. ३३ ॥

तीव्रोष्णदुर्विषहवीर्यमृतः परेषां

तेजस्विनो न गणयन्ति चपुर्महत्त्वम् ।

यत्पद्मरागशकलाकृतिराद्रितुङ्ग

फात्मन्येन भस्मयति काष्ठचमं म्फुलिङ्गः ॥ ५. ४१ ॥

किं जृम्भमाणकिरणस्य तिरस्क्रियायां

बालस्य वासरमणेरलमन्धकाराः ॥ ५. ४९ ॥

शुश्रूषामनुरुन्धती गुरुजने वाक्ये ननान्दुः स्मिता

दाक्षिण्यैकपरायणा परिजने स्निग्धा सपत्नीष्वपि ।

मनद्वातिथिसत्कृतौ गृहभरे नैस्तन्ध्यमाविग्रती

वत्से किं बहुना भजस्व कुशलं भर्तुः प्रिये जाग्रता ॥ १६. २५ ॥

छन्दानुवृत्तिपरता व्याजेनालापसंभेदः ।

हठवैमुख्यमितीमे मुग्धाविसम्मणोपायाः ॥ ७. २ ॥

यावद्यूनो परिणयविधि सप्रवर्तेत तत्र

द्विभच्छिस्त्यै विहितधृतयो बन्धवो व्याप्तिर्येन् ॥ ७ ४ ॥

न वशवदयाणि नाकलक्ष्म्या

न च विचेन तथा सुधारसेन ।

प्रसन्न भजते मन स्वय

परिपूर्णेन यथा मनोरथेन ॥ ८ २ ॥

प्रणयवचनमर्थिभि प्रयुक्त

यदयमहो न शृणोति दुर्मदान्ध ।

अथ कथमपि चेत्करोति कर्णे

नयननिमीलितमुत्तर विधत्ते ॥ ९ ४१ ॥

दिप्यस्थ गुणमवलोक्य लोकाकान्त

विद्वद्भिर्गुरुरपि तद्रूपो हि कल्प्य ॥ ९ ४४ ॥

नाकोऽपि नरवस्तस्य यस्य मित्र न सनिधौ ॥ ९ ७८ ॥

सौहार्दशालि हृदय सतोषस्मेरमेदुरा दृष्टि ।

सभावना मतामियमन्यस्त्वाचारदम्बर कथित ॥ १० ४७ ॥

जायते सह कन्याभि शोकशङ्कु कुटुम्बिनाम् ।

भज्यते च मय्य तामा लब्धे सुसदृशे वरे ॥ १० ६३ ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

तृतीयो भागः ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

कादम्बरी ।

किमिव हि दुष्करमकरुणानाम् ।

अतिकष्टास्त्वप्यवस्थासु जीवितनिरपेक्षा न भवन्ति खलु जगति
सर्वप्राणिनां प्रवृत्तयः ।

नान्ति जीवितादन्यदभिमततरमिह जगति सर्वजन्तूनाम् ।

सर्वथा न कंचिन्न स्वलीकरोति जीविततृष्णा ।

प्रायेणाकारणमित्ताप्यतिकरुणाद्राणि च सदा खलु भवन्ति
सर्वा चेतांसि ।

शुष्कनलकाशकुसुमनिषितानलचटुलवृत्ति नित्यमसहिष्णु तप-
स्विनां तनुतपसामपि तेजः प्रकृत्या भवति ।

पुण्यानि हि नामग्रहणान्यपि महामुनीनाम्, किं पुनर्दर्शनानि ।

प्रायो महामूतानामपि दुरभिमवाग्नि भवन्ति तेजांसि ।

अनाथपरिपालनं हि धर्मः ।

प्रमुद्रितप्रजस्य हि परिसमाप्तसकलमहीप्रयोजनस्य नरपतेर्विप

योपभोगलाला भूषणम्, इतरस्य तु विडम्बना ।

अपुराणा किल न सन्ति लोका शुभा ।

त्रिमत्र क्रियता दैवायते वस्तुनि ।

जन्मास्तरकृत हि कर्म फलमुपनयति पुरुषस्येह जन्मनि ।

नहि शक्य दैवमन्यथावर्तुममियुक्तेनापि ।

पर हि दैवतमृषय ।

अमोत्रफला हि मुनिजनसेवा भवति ।

धर्मपरायणाना सदा समीपसचारिण्य कल्याणसपदो भवन्ति ।

आवेदयन्ति हि प्रत्यासन्नमानन्दमग्नपातीनि शुभानि निमित्तानि ।

अविनयफलाश्च प्रायो निशावमानसमयदृष्टा भवन्ति स्वप्ना ।

सत्योऽय लोकाद , 'यत्सपरसपद विपद्विपदमनुबध्नाति' इति ।

दैवतान्यपि हि मुनिशापवशादुज्झितनिजशरीरकाणि शापय

चनोपनीतानि शरीरान्तराण्यध्यासत एव ।

अपरिणामोषधमो दारुणो लक्ष्मीमद ।

गर्भश्चरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुषशक्तित्व चेति म

हर्ताय खल्वनर्थपरम्परा ।

अस्मरणं च भवति दुष्प्रवृत्तेरन्वयं श्रुतं वा विनयस्य ।

आत्मवृत्तानां हि दोषाणां नियतमनुमनितस्य फलमात्मनैव ।

अहो जगति चन्तूनामसमर्थितोपनतान्यापनन्ति वृत्तान्तान्तराणि ।

नास्ति खल्वसाध्य नाम तपसाम् ।

जनयति हि प्रमुप्रसादलेशोऽपि प्रागल्भ्यमधीरप्रकृते ।

अहो दुर्निवारता व्यसनोपनिपातानाम् ।

सर्वथा न कचन न स्पृशन्ति शरीरधर्माणमुपतापाः ।

बलरत्ना हि द्वन्द्वाना प्रवृत्ति ।

न हि क्षुद्रनिर्घातपाताभिहता चलति वसुधा ।

अदूरकौपा हि मुनिजनप्रकृति ।

धैर्यधना हि साधव ।

अयत्नेनैव खलपहासास्पदतामोक्षरो नयति जनम् ।

प्राणपरित्यागेनापि रक्षणीया सुहृदसव ।

न हि किञ्चित् क्रियते द्विधा ।

सर्वथा दुर्लभ यौगनमम्बलितम् ।

मूढो हि मदनेनायास्यते ।

सुखमुपदिश्यते परम्य ।

नास्ति खल्वसाध्य नाम भगवतो मनोभुव ।

सततमतिगर्हितेनाकृत्येनापि रक्षणीयान्मन्यन्ते सुहृदसून्साधव ।

प्रियतमाभिमरणप्रवृत्तस्य जनस्य किमिव कृत्य बाधेन परिजनेन ।

अतिक्रान्तान्यपि हि सस्मृत्यमानानि प्रियजनविश्वासवचनान्य-

नुभवसमा वेदनामुपजनयन्ति सुहृज्जनस्य दु खानि ।

प्रायेण चैवविधा दिव्या म्वप्रेऽप्यविसर्वादिन्यो भवन्त्याकृतय ।

अदुर्लभं हि मरणमध्यवसितम् ।

क्लेशभीरुरकृतज्ञ सुखासङ्गलुब्धो लोक स्रोहसदृश कर्मानुष्ठा-
सुमशको निष्फलेनाश्रुपातमात्रेण स्रोहमुपदर्शयन् रोदिति ।

कथञ्च तादृशानामप्राकृताकृतानां महात्मनामवितथगिरा गरी-
यसापि कारणेन गिरि वैतड्यमास्पदं कुर्यात् ।

अचिन्त्यो हि महात्मना प्रभावः ।

बहुप्रकाराश्च ससारवृत्तयः ।

आश्चर्यातिशययुक्ताश्च तपःसिद्धयः ।

अनेकविधाश्च कर्मणा शक्तयः ।

प्रभवति हि भगवान्विधिः ।

आत्मेच्छया न शक्यमुच्छ्रंसितुमपि ।

अतिपिशुनानि चास्मैकान्तनिष्ठुरस्य वैबहतकम्प्य विलसितानि
न क्षमन्ते दीर्घकालमध्याजरमणीयं प्रेम ।

प्रायेण च निसर्गत एवानायतम्बभावमङ्कुराणि सुखानि, आय-
तस्वभावानि च दुःखानि ।

कथमप्येकस्मिन् जन्मनि समागमो जन्मान्तरसदृक्षाणि च
विरहः प्राणिनाम् ।

धीरा हि तरन्त्यापदम् ।

मुद्दु सखेदिते हि मनसि कैः सुखाशाः ।

दुःखितमपि जन रमयन्ति सञ्जनसमागमाः ।

दुर्लभो हि दाक्षिण्यपरवशो निर्निमिचमित्रमकृत्रिमहृदयो विद-
ग्धजनः ।

तिमिरोपहृतेव यूनां दृष्टिरल्पमपि काल्प्यं महत्पश्यति ।

स्वप्न इवानुभूतमपि मनोरथो दर्शयति ।

अप्रतिपाद्या हि परस्वता सज्जनविमवानाम् ।

प्रणयिजनप्रत्याख्यानपराङ्मुखी च दाक्षिण्यपरवती महत्ता सताम् ।

न च तादृशी भवति याचमानानाम्, यादृशी ददतां लज्जा ।

परोपकारोपकरणं शरीरम् ।

तृणलवलघु च जीवितम् ।

बहुभाषिणो न श्रद्धान्ति लोकः ।

जनयन्ति हि पश्चाद्वैलक्ष्यमभूमिपातिता व्यर्थाः प्रसादामृतवृ-
ष्टयो महताम् ।

अपरिभवनीयो हि कुमारिकाजनो यूनाम् ।

आजन्मक्रमाहितो बलवान् जननीषेहः ।

अमौच्यं तातचरणशुश्रूषासुखम् ।

हारिणी गुरुजनलालना ।

मृदुस्वभावमपि जलमिव मुक्ताफलतामुपगतं कठिनीभवत्यु-
त्कण्ठितं हृदयमबलाजनस्य ।

केन कदावलोकितो ज्योत्स्नारहितश्चन्द्रमाः ।

येन केनचिदपह्रियन्त एव रसिकहृदयाः परिणामधीरमतयोऽपि ।

पांदा न मुमैरहेतोर्वल्लभजनादेवासंभात्या या समुत्पद्यते, तयै.

य हि न किञ्चित् क्रियते ।

नमस्त परमपर कष्टतर किञ्चिदपि पांदाकारणम्, यदुपेपु
वर्तमानो दोषेषु सभाव्यते ।

भूतिपरामृष्टा दर्पणा इवाभिमुख्येन सर्वं प्रतीपं गृह्णन्ति ।

सर्वं यद्य् यनाभिस्तचेता प्रवर्तते स्वदिताय परदिताय च ।

एतत्प्राप्तुं प्रदीपेनाग्निः प्रकाशनम् ।

प्राज्ञम्यापि बद्धधनम्यापि विवेकिनोऽपि धीरम्यापि मत्त्वबनो-
ऽप्यवश्यं तु ग्यानिबोधेन विशुद्धमपि वर्णमन्त्रिणेन सर इव गानग
वस्तुर्प्राप्तियते मयेम्य ।

किमस्ति फब्धिदमापियनि बोद्धे. यम्य निर्विघ्नार यौवनमनि-
प्रान्तम् ।

परिणामेऽपि पुण्यपना केषाभिदेव हि केनै मद् भवतिमान-

प्रसिद्धिरत्रायशसा यशसा वा दोषमुणाश्रया फलवती ।
 परत्र फलदायी कुत्रोपयुज्यते परमार्थः ।
 यस्यामेव वेलायां चित्तवृत्तिः, सैव वेला सर्वकार्येषु ।
 सर्व एव हि जगति जन्मनो वयस आकृतेर्वा सदृशमाचरन्
 वचनीयतामेति ।

शरणागतपरित्राणं हि तपस्विनामपि धर्म एव ।
 तपसो हि सम्यक्कृतस्य नास्त्यसाध्यं नाम किञ्चित् ।
 यस्तत्त्वनालोचितावधि दुःखावसानमेव दुःखम्, तन्मरणभी-
 रोर्भवतु नाम शोकावेगाय; यत्पुनः सुखोदकम्, तत्पुनः-
 स्थितया सुखप्रत्याशयैवान्तरितं नापतति हृदये ।

भृत्या अपि त एव, ये संपत्तेर्विपत्तौ सविशेष सेवन्ते ।
 अनुपात्तं हि हृदयताडनमपि कुर्वद्भिर्न लभ्यत एवाश्रमेच्छया ।
 मर्यामिवाञ्छितप्राप्तिन्तु महतः पुण्यराशेः फलम् ।
 सुहृदन्तु स्वयं दुःखिता अपि विस्मृत्यात्मदुःखं सुहृदुःखाप-
 नोदायेव यतन्ते ।

न सल्लु वैदिकानामवैदिकानां वा कर्मणामसाध्यं नाम किञ्चि-
 दपि ।

अनतिक्रमणीया हि नियतिः ।

धन्याश्च जरार्पीतसारतनवस्तनयेष्वात्मभारमामज्य लघुशरीरा
 परलोकगमनं साधयन्ति ।

लोकेऽपि च प्रायः कारणगुणभाञ्ज्येव कार्याणि दृश्यन्ते ।
 सर्व एव ह्यविनयप्रवृत्तोऽनुतापाद्विना न निवर्तते ।
 यत्रेव निरतिशयः सपत्सुखम्, तदेव वनमपि भवनम् ।

हर्षचरितम् ।

असम्कृतमतयोऽपि ज्ञातैव द्विजन्मानो माननीयाः ।
 उद्दाममसूतेन्द्रियाश्वसमुत्थापितः हि रजः कलुषयति दृष्टिमनक्ष-
 जिताम् ।
 विशुद्धया हि धिया पश्यन्ति शृणुद्वयः सर्वानर्थानसतः सतो-
 वा ।
 निसर्गविरोधिनी चेयः पयःपावस्योरिव धर्मक्रोधयोरेकत्र वृत्तिः ।
 क्षमा हि मूलं सर्वतपसाम् ।
 अतिरोपणश्चक्षुष्मानप्यन्ध एव जनः ।
 न हि कौपरुद्विषिता विमृशति मतिः कर्तव्यमकर्तव्यं वा ।
 कुपितस्य प्रथममन्धकारीभयानि रिद्या, ततो भ्रुकुटिः ।
 विसम्धुला गुणवत्यपि जने दर्जनचन्निर्दाक्षिण्या क्षणमद्विन्यो-
 दुरतिक्रमा दैवस्य वामा वृत्तयः ।
 निष्कारणा च निष्कारणिकापि कलुषयति मनस्विनोऽपि मान-
 ममसदृशचनादापतन्ती ।

महतां चोपरि निपतन्नपुरपि सृणिरिव करिणां क्लेशः कदर्थ-
नायालम् ।

दारयति दारुणः ककचपात इव हृदयं संस्तुतजनविरहः ।
पुराकृते कर्मणि बलवति शुभेऽशुभे वा फलकृति तिष्ठत्यधिष्ठा-
तरि प्रष्टे पृष्ठतश्च, कोऽवसरो विदुषि शुचाम् ।

सहजलज्जाधनस्य प्रमदाजनस्य प्रथमाभिभाषणमशालीनता ।
प्रथमदर्शने चोपायनमिषोपनयति सज्जनः प्रणयम् ।
अयत्नेनैव चातिनम्रे साधैः धनुर्पात्र गुणः परां कोटिमारोहति
विसम्भः ।

जनयन्ति च विस्मयमतिधीरधियामप्यदृष्टपूर्वा दृश्यमाना जग-
ति स्रष्टुः सृष्टयतिश्रयाः ।

सतां हि प्रियंवदता फुलविद्या ।
दूरे तावदन्योन्यस्मालापनम्, अभिजातैः सह दृशोऽपि मिश्री-
भूता महती भूमिमारोपयन्ति ।

उत्तमानां च चिरन्तनता जनयत्यनुजीविन्यपि जने कियन्मात्र-
मपि मन्दाक्षम् ।

अक्षीणः सन्तु दाक्षिण्यकोशो महताम् ।
जलसः सन्तु लोक, यदेवं मुलभसौहार्दानि येन केनाचित्त
क्रीणाति महतां मनांसि ।

सांख्यमौढार्यातिशयः कोऽपि महात्मनामितरजनदुर्लभः, येनो-

एकरणीकुर्वन्ति त्रिभुवनम् ।

न किञ्चिन्न कारयत्यसाधारणी स्वामिमक्ति ।

न सन्त्येव ते, येषां सतामपि सता न विद्यन्ते मित्रोदासीन-
शत्रवः ।

मालिनीव गतानुगतिकानि लोलानि खलु भवन्त्यविवेकिना
मनांसि ।

प्रायेण प्रथमे वयमि सर्वम्यैव चापलैः शैशवमपराधि ।

म्वेरिणो विचित्राश्च लोभस्य स्वभावा प्रवादाश्च ।

अनपार्चीनचित्तवृत्तिग्राहिण्यो हि भवन्ति प्रज्ञावता प्रकृतयः ।
उपदिशन्ति हि विनयमनुरूपप्रतिपत्त्युपपादनेन वाचं विनापि
मर्तव्यानां स्वामिनः ।

अयम्कान्तमणय इव लोहानि नीरसानिष्ठुराणि सुल्लङ्घनानामप्या
कर्षन्ति मनांसि महता गुणा ।

शक्याशक्यपरिसंस्थानशून्या प्रायेण स्वार्थवृष ।

परगुणानुरागिणी प्रियजनरुथाश्रवणरसरभसमोहिता च, मन्ये,
महतामपि मतिरपहरति प्रविवेकम् ।

भर्तृचित्तानुवर्तिन्यश्चानुर्जीविना प्रकृतयः ।

उपनयन्ति हि हृदयमदृष्टमपि जन शीलसवादा ।

माननीयं च गुरुवन्नेल्लङ्घनमर्हति गुरोरासनम् ।

प्रतनुगुणप्राज्ञाणि कुसुमानीव हि भवन्ति सता मनांसि ।

विद्वत्संयता. श्रूयमाणा अपि साधवः श्रद्धां त्व सुधीरेऽपि हि
मनसि यद्भांसि कुर्वन्ति ।

अनुक्तेष्वपि शरीरादिषु साधूनां म्यामिन एव प्रणयिनः ।

घनोष्मणा म्वायत्यलं लजेव मनम्विता ।

स्वार्थालसाः परोपकारदशाश्च प्रकृतयो भवन्ति भव्यानाम् ।

मुजे वीर्यं निवसति, न वाचि ।

वीराणां स्वपुनरुक्ताः परोपकाराः ।

अदूरव्यापिनः फल्गुचेनमामन्मानां मनोरथाः ।

मतां तु भुवि विस्तारवत्य स्वभावेनयोपकृतयः ।

मंपत्क्राणिकामपि प्राप्य तुलेव लघुप्रकृतिरुन्ननिमायाति ।

प्रत्युपकारदुष्प्रवेषाम्तु भवन्ति धीराणां हृदयावष्टम्भा ।

मक्तजनानुरोधविधेयानि तु भवन्ति देवतानां मनापि ।

दर्पणमिवानुप्रविद्यात्मायां प्रकृतिं संक्रामयन्ति पल्लवका ।

स्वप्ना इव मिथ्यादर्शनैर्महद्भि जनयन्ति विप्रलम्भका ।

तेषु मर्वाभिभाविनी शोकाग्नेर्दाहशक्तिः, यद्वसत्यत्वे समानेऽपि

जानायां दुहितरि दूयन्ते सन्त ।

प्रायेण च सत्स्वप्यन्येषु वस्युजेष्वमिजनमेषानुह्रियन्ते धीमन्तः ।

लोके हि लोहेभ्यः कठिनतराः शूलं खेदयता बन्धनपाशाः ।

विधुरयति धीमतोऽपि प्रियमतिदुर्धरो बान्धवर्जहः सर्वप्रमार्थाः ।

प्रजाभिन्तु बन्धुमन्तो राजानः न जातिभिः ।

राम स्वयं न भवति, न तु श्रावयत्यप्रियं वचनमरतिकरामितर
इवाभिजातो जन ।

स्वामिनि दुर्लभाभवति भवन्त्यसौ ध्रियमाणा हीहेतवो लोके ।
तु खदग्धाना च भूतिरमङ्गला चाप्रशस्ता च निरुपयोगा च
भवति ।

औरसदर्शनं हि जीवनं शोकस्य ।

य च किल शोकं समभिभवति, तं कापुरुषमाचक्षते शास्त्रविद् ।
स्त्रियो हि विषयं शुचाम् ।

रूपिरचपलः, कविरमत्सरः, वणिगतस्फुरः, राजसूनुर्दुर्विनी-
तश्च जगति दुर्लभः ।

प्रतापसहाया हि सत्त्ववन्तः ।

पिशाचानामिव नीचात्मना चरितानि छिद्रप्रहारीणि प्रायशो
भवन्ति ।

सोऽयं कुरङ्गकैः कचग्रहः केसरिणः ।

हरिणार्थमतिहेषणः सिंहसभारः ।

तृणानामुपरि कर्तुं कवचयन्त्याशुशुक्षणयः ।

न हि कुलशैलनिबद्धादिनो वायवः सनद्यन्त्यनितरले तूलराशौ ।

न वा सुमेरुवप्रणयप्रगल्भा दिक्करीणः परिणमन्त्यर्णायसि
वल्मीके ।

करिण इव करीरः कोमलमपि कवलयतः कृतान्तस्य कं परिपन्थी

नन्वाश्वेवास्तमुपगतवत्यपि त्रिभुवनचूडामणौ सवितरि वेधसा-
दिष्टः मत्पथस्तोरन्धकारस्य नियहाय ग्रहपण्डविहारैकह-
रिणाधिपः शशी ।

विनयविधायिनि भग्नैऽपि चाङ्गुणे विद्यत एष व्यालवारणस्य
विनयाय सकलमत्तमातङ्गकुम्भस्यलसिराशिरोभागमिदुरः
स्वरत्नरः केसरिनस्वरः ।

छत्रच्छायान्तरितरथयो विम्बरन्त्यन्यं तेजस्विनं बडधियः ।
द्रवमेव च चतुःभागरसभूतस्य भूतिसंभारस्य भाजनं प्रतिप-
सदाहि दारुणं बडधामुखं वा महापुरुषहृदयं वा ।
न च स्वप्नदृष्टनष्टेनैव क्षणिकेषु शरीरेषु निवर्तन्ति बन्धुबुद्धि-
प्रबुद्धाः ।

स्यापिनि यशमि शरीरधीर्वाशिणाम् ।
अनवरतमग्ज्वलिततेजःप्रसरभास्वरत्नभाव च मणिप्रदीपमिव क-
ल्पः कञ्जलमलः न स्पृशत्येव तेजस्विनं शोकः ।

मर्वथा लज्जातन्तुच्छटाच्छिदुराम्बुच्छाः प्रीतयः प्राणिनाम् ।
तत्त्वदर्शिन्यो न हि भवन्त्यविदग्धाना धियः ।

बालविद्याः सन्तु महतामुपकृतयः ।
मैत्रा च प्रायः कार्यज्यपेक्षिणो क्षोणांमृताम् ।
पर्यायान्नरित दाम्यमनुतिष्ठन्ति सुहृदः ।

सकलजगदुत्तापनपटवोऽपि शिथिरायन्ते त्रिभुवननयनानन्दकोर

कमलाकरे करास्तिग्मतेजस ।

सज्जनमाधुर्याणाममृतदाम्ब्यो दक्ष दिव्य ।

सेवाभारवो हि सन्त ।

प्रबलपङ्क इव सर्वमघस्तान्नयति दारुणो दासश्चब्द ।

आत्मार्पण हि महताममूलमन्तमय बशीकरणम् ।

प्रायश्चक्ष जनस्य जनयति मुह्यद्रपि दृष्टो भृशमाश्वासम् ।

अभिगमनीयाश्च गुणा सर्वस्य ।

भगवती वैधेयेऽपि धर्मगृहिणी गरिमाणभाषादयति प्रव्रज्या ।

अलोह खलु सयमनपाश सौजन्यमभिजातानाम् ।

अलङ्कारो हि परमार्थत प्रभवता प्रथयातिशय ।

किं नाम नालोक्यते जगति जीयस्त्रिरद्भुतम् ।

उपयोग तु न प्रीतिर्विचारयति ।

सर्वसत्त्वानुफम्पिनी प्राय प्रव्रज्या ।

ऋणाकुलगृह च भगवत श्लाक्यमुने शासनम् ।

प्राणरक्षणाच्च न पर पुण्यजात जगति गीयते जनेन ।

साधुजनश्च सिद्धक्षेत्रमार्तवचसाम् ।

अबलाना हि पतिरपत्य बाबलम्बनम् ।

शोको हि नाम पर्याय पिशाचस्य ।

सर्वमाक्षिणी निमोल्य सोढव्यममूढेन मर्त्यधर्मणा ।

पुरातन्य स्थितय एता केन शक्यन्तेऽन्यथाकर्तुम् ।

जगति सर्वजन्तुजीवितोपहारपातिनीं मंचरति शटिति चण्डिका
यमाज्ञा ।

नृसिमशिक्षिता च भगवतः सर्वभूतभुजो बुभुक्षा मृत्योः ।

अतिद्रुतबाहिनी चानित्यतानदी ।

सर्वमात्मनोऽनीश्वरं विश्वं नश्वरम् ।

अखिलमनोज्वरपशमनकारणं हि प्रव्रज्या ।

दशकुमारचरितम् ।

जलबुद्बुदसमाना विराजमाना मंपत् तटिष्ठतेव सहसैवोदेति,
नश्यति च ।

निखिलं दैवायत्तमेवावधार्य कार्यम् ।

लोके पण्डिता अपि दाक्षिण्येनाकार्यं कुर्वन्ति ।

सुहृदामकथ्यं च किमस्ति ।

धर्मपूते च मनसि नभसीव न जातु रजोऽनुव्रज्यते ।

कोऽतिवर्तते दैवम् ।

स्वदेशो देशान्तरमिति नेयं गणना विदग्धस्य पुरुषस्य ।

अवज्ञासोदर्यं दारिद्र्यम् ।

नान्यत्पापिष्ठतममात्मत्यागात् ।

आत्मानमात्मनानवसाधैवोद्धरन्ति सन्तः ।

न ह्यलमतिनिपुणोऽपि पुरुषो नियतिलिखिता लेखामतिक्रमितुम् ।
 शीलं हि मदोन्मादयोरमार्गेणाप्युचितकर्ममेव प्रवर्तनम् ।
 आकल्पसारो हि रूपाजीवाञ्जनः ।
 केन देवो सत्तरिश्वा बद्धपूर्वं ।
 स्त्रियश्चोपर्यानामुद्भवक्षेत्रम् ।
 कः सचेतनः स्त्रियमभिक्रामयमाना नाभिनन्दति ।
 अचिन्त्यो हि मणिमन्त्रौषधीना प्रभावः ।
 शत्रुवधो मित्ररक्षा च करणीयमेव ।
 किं हि बुद्धिमत्प्रयुक्त नाभ्युपैति शोभाम् ।
 एष खलु क्षत्रधर्मः, यद्दुष्टं ध्रुवन्धुर्वा दुष्टो निरपेक्ष निमाद्यः ।
 स्त्रीधर्म एष, यददुष्टस्य दुष्टस्य वा भर्तुर्गतिर्गन्तव्येति ।
 राजावमानितः दैवो दण्डं स्पृशति ।
 नृशसो वेशः ।
 नाम्त्यदाराणामननुगुणदाराणां वा सुखं नाम ।
 सयमाकृतिर्न व्यभिचरति शीलम् ।
 अविमृश्यकारिणा हि नियतमनेका पतन्त्यनुशयपरम्परा ।
 दौर्भाग्यं नाम जीवन्मरणमेवाह्ननानाम् ।
 पतिरेकदैवतं वनितानाम् ।
 सैषा मज्जनाचरिता सरणि, यदणीयसि कारणेऽनणीयानादरं
 सदृश्यते ।

इह जगति हि न निरीहदंदिनं श्रियः संश्रयन्ते ।

श्रेयांसि च सकलान्यनलस्रानां हस्ते नित्यसान्निध्यानि ।

न च निषेधनीया गरीयसां गिरः ।

बुद्धिहीनो हि मूढस्तुच्छिद्रोऽपि परैरध्यास्त्वमाषमात्मानं न
चेतयते ।

न चावज्ञातस्याज्ञा प्रभवति प्रज्ञानां योगश्रेयाधानाय ।

निर्व्य हि चक्षुः मृतमवद्विष्यत्सु व्यहितविप्रकृष्टादिषु च
विषयेषु शास्त्रं नामाप्रतिहतवृत्तिः ।

अविश्वात्यता हि जन्ममूर्तिरलक्ष्म्याः ।

न हि मुनिरिव नरपतिरुपशमरतिरभिभवितुमलमरिकुलम् ।

दैव्या शक्तेः पुरो न बलवती मानवी शक्तिः ।

तिलकमञ्जरी ।

ममप्राण्यपि कारणानि न प्राग्जन्मजनितकर्मोदयक्षणनिरपेक्षाणि
फलमुपनयन्ति ।

धार्मिकजनानुवृत्त्यभिमुखानि हि भवन्ति सर्वदा धर्मतत्त्ववेदिनां
हृदयानि ।

केवलममूर्तिर्मुनिजनो विभवानाम् ।

विषयोपभोगगृह्णवो हि धनान्युपाददते ।

केवल कर्तव्येषु दृढप्रमादिना भवितव्यम् ।

आलोचितव्यं च सम्यक्प्रज्ञया प्रस्तावोचितमनुष्ठानम् ।

प्रज्ञोद्यमावरणिमन्थाविव हविर्भुज पितरौ कार्यसिद्धे , तौ हि
पुरुषव्यापारानुगृहीतौ, नास्ति तद्वस्तु, यन्न साधयत ।

कर्तव्यं च किमपि कालोचितमकृतकालक्षेपेण ख्याते सुखस्य
चामुष्मिकस्य साधक कुशलमनुष्ठानम् ।

न हि त्र्यम्बकजटाकलापमन्तरिक्षं वा विहाय क्षीणोऽपि हरिण
लक्ष्मा क्षितौ पदं बध्नाति ।

संभवन्ति च भवार्णवे विविधकर्मवक्षवर्तिना जन्तूनामनेकशो
जन्मान्तरजातसम्बन्धैर्बन्धुभिः सुहृद्भिरर्थैश्च नानाविधैः सार्ध-
मबाधिताः पुनस्ते सम्बन्धाः ।

स्मरणानि चात्यन्तविस्मयकराणि पूर्वजाते ।

सेवकाश्च फलप्राप्तिकामाः प्रथममुपचारेण गृहीतवाक्यं परि-
ग्रहलोकमावर्जयन्ति , ततस्तेन कृतपक्षपरिग्रहेण ग्राहितस-
म्बन्धाः प्रभूणामसक्तमात्मसक्तिमुपदर्शयन्ति ।

सुचिरकालसंचितेन सततानुगामिना सद्भृत्येनेन शुभकर्मणा
कृतारक्षाणां महापुरुषाणां सर्वदापि दूरवर्तीन्धेव दुरितानि ।
विवेकिना विचारणीयं वस्तुतत्त्वम्, नोजिज्ञातव्यो निजावष्टम्भः ,
स्तम्भनीयं मनः ।

सततमचलप्रकृतिना हि पुरुषेण भवितव्यम् ।

व्यक्तम्, जगत्पदवशाद्विशालगुणसपद्मिरप्यसुलभा स्वल्प-

गुणैरपि सुप्रापा प्रसिद्धयो भवन्ति ।

प्रथितगुणस्थानस्थितस्यासतोऽपि हि माहात्म्यमाविर्भवति ।

पद्मिनीदलोत्सङ्गसङ्गी जलविन्दुरपि मुक्ताफलघृतिमालम्बते ।

मृगाङ्गरिम्बक्षुम्बी कलङ्कोऽप्यलङ्कारसरणिं धत्ते ।

कूर्मलोचनालोचनलब्धपदमञ्जनमपि मण्डनयते ।

अहो विरसता ससारस्थिते ।

अहो विचित्रता कर्मपरिणतीनाम् ।

अहो यदृच्छाकारितायामभिनिवेशो विधे ।

अहो भङ्गुरस्वभावता विभवानाम् ।

सर्वथातिगहनो बलीयानेष ससारमोह ।

अदृष्टपारे ससारे भङ्गुरस्वभावेषु विभवादिषु सर्वभावेषु कर्म

परतन्त्राणां प्राणिनां सर्वमपि सम्भवति ।

महिमानमिच्छता पुरुषेण पूर्वं वयम्यपूर्वा सर्वापि परयोषि

त्प्रायशो न बहु भाषणीया ।

को हि जानाति सम्यग्देवगतिम् ।

अविरुद्धो हि राजकन्याजनस्य स्वभवरविधिः ।

किं करोतु सततमवहितोऽपि पुरुषश्छन्नवपुषा प्रकृत्यैव मायिनाम् ।

यदेव गुरव किञ्चिदादिशन्ति, यदेव कारयन्ति कृत्यमकृत्य वा,

तदेव निर्विचारैः कर्तव्यम्, विचारो हि तद्वचनेष्वनाचारो महान् ।

कुटिलस्वभावा स्त्रिय ।

निसर्गसरल पुरुषवर्ग ।

क्रमागतो महापुरुषमार्गो कुलाभिमानिभिरस्त्याज्य ।

स्वदारपरिपालनकर्म गृहमेधिना धर्म ।

पश्य दुरात्मनो दैवस्य गतिम् ।

प्रनष्टजीविताना दुर्धट पुन प्राणनम् ।

अहो निरवधिप्रचारो विधि ।

नास्त्यगोचर पुराकृतकर्मणाम् ।

अशक्यप्रतीकारा कृतान्तशक्ति ।

अव्याहता गति सर्वत्र भवितव्यताया ।

इह हि सप्तसद्धानि समासादितावतार स्वभावविमलोऽपि
जन्तुरेकतैव जन्मनि दशावशेन दीपाङ्कुर इवानेकानि
रूपान्तराण्यनुभवति ।

सुदूरमपि त्रिषण्णेन धीमता तदेव चिन्त्य वस्तु, यदुपायसाध्यम् ।

अहो विचित्रता कार्यपरिणते ।

उद्दामचारिण्या सकलजनधनप्राणचौरेण चौरेणेव पृष्ठत प्रेरिता

कृतान्तहतकेन सर्वतो धावमाना क नाम न पद कुर्वन्ति
विपद ।

को हि नाम कुलवधूजन प्राकृतस्थापि षत्युरपगमे गमयति
गृहीतजीवनो जन्म ।

एकत्रापि दिवसे यान्यनीतानि, तान्यपि स्मर्तुमस्विलान्यशक्यानि ।

गद्यचिन्तामणिः ।

इयं हि म्वभावसरलनिजहृदयजनिता सर्वविश्वासिता विश्वान्
धरुन्द ।

क्षमापतय शैल्युपा इव मन्त्रिषु नाटयन्ति विस्मयम्, न तु
बध्नन्ति मनसा ।

मर्धायमनर्थानुबन्धी परिहृतनिखिलेतरव्यापार पद्मललोच
नायामत्यामङ्ग ।

फलन्ति च सकलमुवनमहर्नीयतपसामवितथवचसामन्नमदता
मृषीणामाशिष ।

यश्च समुपस्थिताया निपदि विषादस्य परिग्रह मोऽयं चण्डा
तपचकितस्य दावहुतमुजि पात ।

मस्तौ हि नियोग सयोगिना नियोगेन भविता ।

न हि पुराट्टतानि पुरुषै पौरुषेण शक्यन्ते निवारयितुम् ।

न हि चेतयमाना गानिन परश्चामन शिरसा धारयन्तो बहन्ति
जीवितम् ।

मरुलमुवनाधिपत्योपमोगसुस्मितमपि दु स्वयति हि पारतन्त्र्यम् ।

निधमरापतयो ह्यतिशयितविश्वदेवताशक्त्य ।

प्रतिपद्यत एव प्रयत्नोऽपि ।

किमस्ति मस्तकमणिं फणिपतेरपदत्तुं समर्थो जनः ।

को नाम पञ्चजनः पञ्चाननस्य वदनादामिषमाप्नुमभिलषति ।

दारिद्र्यादपि धनार्जने, तस्मादपि तद्द्रक्षणे. ततोऽपि तत्पारिष्ये

परिक्षेशः सहस्रगुणः प्राणिनाम् ।

पाटितानेकमटां फरिपटां हरिरेक एव किं न विपद्यति ।

कथं तदायरहितं धनमव्ययं स्यात् ।

शश्वदुपभोगे गिरिरपि नश्यति ।

वीतवित्ततायाश्च किमपरमरुंतुदम् ।

अमुमृतां हि दारिद्र्यममुभिर्मुक्तं मरणम् ।

रिक्तस्य न यचो जीवति ।

धनोपचये तु लोकद्वयोचितपुरुषार्थोऽप्यप्रार्थेत एव स्वयमायाति ।

सर्वकषविपादादविषया विपदपरा का भवेत् ।

घृतिमन्तो हि निजोपान्तमतां पीडामेव पीडयन्त परपीडामपि

विभजेरन् ।

न हि कौशेरककुमि कुमुदबन्धोरुदयानुबन्धः ।

इदं हि संसारिणां सांसारिकप्रसूतिजातेष्वरुंतुदं दुर्जातम् .

यदात्मसंभवानामात्माभिर्वर्द्धितानां च कन्यानामन्येन केना-

प्यदृष्टपूर्वेण घटनम् ; तस्मादप्यनुरूपवरान्वेषणम् ; ततोऽपि

मनसापि वैपरीत्य राजनि चिकीर्षता चिन्तासमसमयभाविनी
विषत् ।

पार्थिवविरुद्धमध्वान सुधिय के नाम वगाहन्ते ।

किंकरा खलु नरा देवतानाम् ।

सोऽय पाशदर्शनभयपलायितस्य फणिनि पद-यास ।

सर्वदा सलिलबुद्बुदसहचरा न सन्ति चिरावस्थायिन ससार-
विभ्रमा ।

तरुतलपुञ्जिता पर्णराशय इव प्रबलपवनपरिस्पन्देन मुकुतप
रिक्षयेण तत्क्षण एव नश्यन्ति सगता सपद ।

कथमपि काल कचिदवस्थितिभावोऽप्यायुष क्षय एव नियत ।

न हि प्रतिकृतिसव्यपेक्षा प्रेक्षावतामुपकृतय ।

शास्त्रावगमस्य प्रयोजन पुसा हेयोपादेयपरिज्ञानस्वरूपपुरुषार्थ
सिद्धि ।

दुर्लभा खलु हेयोपादेयपरिज्ञानफला शास्त्रावगतीर्निश्चिन्वाना
विपश्चित ।

हितमहित च नावगच्छत्यतुच्छधियामपि योऽबने निर्याजमदम
धुपानमपेव चित्तवृत्ति ।

खलजनकण्टकलिखिता खलु महीभृतामास्वानमण्डपोद्देशा ।
सदेशगत शश कुजरातिशार्थी ।

प्रायेण प्राणभृता भागधेयविधेये सत्यपि शुभोदये सहायता तस

प्रतिपद्यत एव प्रयत्नोऽपि ।

किमस्ति मस्तकमणिं फणिपतेरपहर्तुं समर्थो जन ।

को नाम पञ्चजन पञ्चाननस्य वदनादामिषमाप्नुममिलयति ।

दारिद्र्यादपि धनार्जने, तस्मादपि तद्वक्षणे. ततोऽपि तत्परिक्षये

परिक्षेश सहस्रगुण प्राणिनाम् ।

पाटितानेकभटा करिघटा हरिरेक एव किं न विघटयति ।

कथं तदायरहितं धनमव्ययं स्यात् ।

शश्वदुपभोगे गिरिरपि नश्यति ।

वीतवित्ततायाश्च किमपरमरुतुदम् ।

अमुमृता हि दारिद्र्यममुभिर्युक्तं मरणम् ।

रिक्तम्य न वचो जीवति ।

धनोपचये तु लोकद्वयोचितपुरुषार्थोऽप्यप्रार्थित एव स्वयमायानि ।

मर्वकपद्विषादादविषहा विपदपरा का भवेत् ।

धृतिमन्तो हि निजोपान्तगता पीडामेव पीडयन्त परपीडामपि

विमजेरन् ।

न हि कौबेरककुभि कुमुदनन्धोरुदयानुबन्ध ।

इदं हि ससारिणा सासारिकप्रसूतिजातेष्वस्तुदं दुर्जातम् ।

यदात्मसम्भवानामात्माभिर्बाह्यैस्तानां च कन्यानामन्येन केना-

प्यदृष्टपूर्वेण घटनम्, तस्मादप्यनुरूपवरान्वेषणम्, ततोऽपि

सुखासिकाचिन्तनम् ।

प्रतिनियतसामर्थ्या हि पदार्था ।

अचिन्त्यानुभाव हि भवितव्यम् ।

म्यातव्य हि निदेशे देशाधिपते ।

प्रज्ञापरिबर्हविरहिता हि पराक्रमा न क्रमन्ते क्षेमाय ।

अचितयवचसो हि मुनयः ।

किमिदमाधुनिकमावश्यकं कर्मणि सकलकर्मकर्मठानां पुरुषाणां
कचिदटनम्, पुनर्यटनं च ।

न क्षाम्यति कर्मोपश्रमादृते दुर्मोचोऽयं रागरोगः ।

रागान्धो ह्यखिलेन्द्रियेणाप्यदर्शनादन्वादपि महानन्धः ।

विकारहेतौ सति ममक्षेद्विक्रियते, विद्यामूर्तिं किमर्थिका ।

एचिदस्थानपातिनो जनम्य याथास्म्यमवबोधतयितुं हि विद्याक्लेशः ।

जीवता जगति किं नाम न श्रान्य श्रोतव्यम् ।

परिपन्थिजनगृह्णा स्तु निगृह्णा पुरन्ध्यं पुमासश्च ।

उग्रतरव्यसनवार्षिवर्धनेन्दु स्तु वार्द्धकम् ।

को नाम वराको जनः परहितपरैरास्याते वचसि वेमुख्यमुद्रहति ।

को नाम पादपस्कन्धमध्यासीनः परशुना मूर्खस्तन्मूलमुन्मूलयेत् ।

को वा तरिप्यन्वारिधिं बहित्रेण तत्रैव जाल्मञ्छिद्राणि
जनयेत् ।

को वा पिपासुः पानीयचषकं पापं पासुपूरैः पूरयेत् ।

कश्च वा धेनोरापीनमारेण क्षीरम्यन्क्षतं क्षुरेण पातकं संपादयेत् ।

गतानुगतिकः सल्ल लोकः ।

उपार्जितमपि दुष्कृतं मुकृतिसमागमो हि गमयेत् ।

इदं हि जगति लाभमिच्छतो मूलच्छेदः ।

नियोगतश्चेद्भोगानां वियोगः, स्वयं त्यागात्मिकमिति लोकांऽयं
विमेति ।

यतोऽभ्युदयनिःश्रेयसोसिद्धिः, स धर्मः । *

अंधं प्वतिमात्रलोलुपता लोकाद्वयंऽप्यात्मनः कृत्स्नज्यसननिदा-
नतया निराकरणीया ।

जगति जातेष्वजातमृतयः के नाम ।

वास्तवदत्ता ।

अनिष्टोद्भावनरसोत्तरं हि भवति स्वलहृदयम् ।

असता हृदि प्रविष्टो दोषलवः करालायते ।

न च सचेतना विसदृशमुपदिशन्ति ।

अहो दुरतिक्रमा कालगति ।

सर्वथा न कश्चिदगोचरो भवितव्यानाम् ।

न सर्वैः सर्वं कार्यमेव करोत्यसारे संसारे ।

कादम्बरी ।

अकारणाविष्कृतवैरदारुणा

दसज्जनात्कश्च भय न जायते ।

विष महाहेरिव यस्य दुर्वच

सुदु सह मनिहित सदा सुखे ॥ १ ॥

क्रुदु कणन्तो मलदायका खला

स्तुदन्त्यल बन्धनभृङ्गना इव ।

मनन्तु साधुध्वनिभि पदे पदे

हरन्ति सन्तो मणिपुत्रा इव ॥ २ ॥

हर्षचरितम् ।

मन्ति श्वान इवासस्त्या नातिभाजो गृहे गृहे ।

उत्पादका न यहव कवय शरभा इव ॥ १ ॥

अन्यवर्णपरावृत्त्या उन्पचिह्ननिगूह्यै ।

अनास्त्यात सता गघ्ये कविश्रौरो विभाव्यते ॥ २ ॥

रागिणि नलिने लक्ष्मीं दिवसो निदधाति दिनकरप्रभवाम् ।

अनपेक्षितगुणदोष परोपकार सता व्यसनम् ॥ ३ ॥

माधूनामुपकृते लक्ष्मीं द्रष्टुं विहायसा गन्तुम् ।

न कुतूहलि कस्य मनश्चरितं च महात्मनां ध्येतुम् ॥ ४ ॥

अरुण इव पुरःसरो रविं पवन इवातिजवो जलाममम् ।

शुभमशुभमथापि वा नृणां कथयति पूर्वनिदर्शनोदयः ॥ ५ ॥

नियतिर्विधाय पुंसां प्रथमं सुखमुपरि दारुणं दुःखम् ।

कृत्वालोके तरला तडिदिव वज्रं निपातयति ॥ ६ ॥

मातापितृसहस्राणि पुत्रदारशतानि च ।

युगे युगे व्यतीतानि कस्य ते कस्य वा भवान् ॥ ७ ॥

बिहग कुरु दृढं मनः स्वयं त्यज शुचमास्व विवेकवर्त्मनि ।

मह कमलसरोजिनीश्रिया श्रयति सुमेरुशिरो विरोचनः ॥ ८ ॥

द्वीपोपगीतगुणमपि ममुपार्जितरत्नरागिसारमपि ।

पोतं पवन इव विधिः पुरुषमक्राण्डे निपातयति ॥ ९ ॥

अङ्गनवेदी वमुषा कुर्या जलधिः स्थली च पातालम् ।

बल्मीकश्च सुमेरुः कृतप्रतिज्ञस्व वीरस्य ॥ १० ॥

सहसा संपादयता मनोरथप्रार्थितानि वस्तूनि ।

देवेनापि क्रियते भज्यानां पूर्वमेवेव ॥ ११ ॥

विद्वज्जनसंपर्को नष्टेष्टातिदर्शनाभ्युदयः ।

कस्य न सुखाय भवने भवति महारत्नलामश्च ॥ १२ ॥

तिलकमञ्जरी ।

वन्द्यास्ते कवय काव्यपरमार्थविशारदा ।
 विचारयन्ति ये दोषान्गुणाश्च गतमत्सरा ॥ १ ॥
 वार्योऽनार्य स निर्दोषे य काव्याघ्रानि सर्पताम् ।
 अग्रगमितया कुर्वन्विघ्नमायाति सर्पताम् ॥ २ ॥
 स्वादुता मधुना नीता पशूनामपि मानसम् ।
 मदयन्ति न श्रद्धाच किं तेऽपि कवयो भुवि ॥ ३ ॥
 काव्य तदपि किं वाच्यमवाञ्छि न करोति यत् ।
 श्रुतमात्रमभिप्राणा वक्त्राणि च गिरासि च ॥ ४ ॥
 उत्पतन्त्यजबद्धोम केचिल्लासपदत्रया ।
 विशन्त्यन्ये प्रबन्धेऽपि लब्धे बलिरिव क्षितिम् ॥ ५ ॥
 रुपाश्मनेव श्यामेन मुखेनाधोमुखेक्षण ।
 काव्यहेम्नो गुणान्वक्ति कलाद इव दुर्जन ॥ ६ ॥
 वर्णयुक्तिं दधानापि स्निग्धाञ्जनमनोहराम् ।
 नातिश्लेषघना श्लाघा कृतिर्लिपिरिवाश्नुते ॥ ७ ॥
 तव राजहस हसीदर्शनमुदितस्थ विमृशतो नूनम् ।
 सरसिजवनप्रवेश समयेऽपि विलम्बसे तेन ॥ ८ ॥
 क्षुण्णेऽपि रोहति तरु क्षीणोऽप्युपचीयते पुनश्चन्द्र ।
 इति विमृशन्त सन्त सतप्यन्ते न विधुरेषु ॥ ९ ॥

गद्यचिन्तामणिः ।

मेढप्रयोगमनपेक्ष्य दशा च पात्र
 धुन्वस्तमासि सुजनापररत्नदीप ।
 मार्गप्रकाशनकृते यदि नामविष्य-
 त्स्मन्मार्गगामिजनता सलु नामविष्यत् ॥ १ ॥
 त्यक्तानुवर्तनतिरस्करणौ प्रजाना
 श्रेय पर च कुरुतोऽमृतकालकूटौ ।
 तद्वत्सदन्यमनुजावपि हि प्रकृत्या
 तस्मादपेक्ष्य किमुपेक्ष्य किमन्यमेति ॥ २ ॥

वासवदत्ता ।

भवति सुभगत्वमधिकं विस्तारितपरगुणस्य मुजनस्य ।
 वहति विकासितकुमुदो द्विगुणरुचिं हिमकरोद्द्योत ॥ १ ॥
 विषयरसोऽप्यतिविषम सल इति न मृषा वदन्ति विद्वांसः ।
 यदयं नकुलद्वेषी स कुरुद्वेषी पुन पिशुन ॥ २ ॥
 अतिमलिने कर्तव्ये भवति खलानामतीव निपुणो धी ।
 निमिरे हि कांशिराना रूप प्रतिपद्यते दृष्टि ॥ ३ ॥
 हस्त इव भूतिमलिनो यथा यथा लङ्घयति सल मुजनम् ।

दर्पणमिव त कुरुते तथा तथा निर्मलच्छायम् ॥ ४ ॥
 विध्वस्तपरगुणाना भवति खलानामतीव मलिनत्वम् ।
 अन्तरितशशिरुचामपि सलिलमुच्चा मलिनिमाभ्यधिक. ॥ ५ ॥
 अविदितगुणापि मत्कविफणितिः कर्णेषु बमति मधुधाराभ् ।
 अनधिगतपरिमलापि हि हरति दृशं मालतीमाला ॥ ६ ॥
 गुणिनामपि निजरूपप्रतिपत्ति परत एव संभवति ।
 स्वमहिमदर्शनमक्ष्णोर्मुकुरतले जायते यस्मान् ॥ ७ ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

चतुर्थो भागः ॥

॥ श्रीः ॥

॥ साहित्यरत्नमञ्जूषा ॥

रघुवंशः ।

दम्नः संलक्ष्यते दग्धौ विशुद्धिः दयामिकपि वा ॥ १. १८ ॥

महत्तुगुणमुत्सृष्टमादत्ते हि रमं रविः ॥ १. १८ ॥

मंततिः शुद्धवंश्या हि परत्रेह च अर्मणे ॥ १. ६९ ॥

प्रतिष्ठाति हि श्रेयः पूज्यपूजाव्यतिक्रमः ॥ १. ७९ ॥

भक्तचोपपन्नेषु हि तद्विधानां

प्रमादविहानि पुरःफलानि ॥ २. २२. ॥

न पादपोन्मूलनशक्ति रंहः

शिलोच्चये मूर्च्छति भारुतम्य ॥ २. ३४ ॥

शम्भेण रश्म्यं यदक्षकपरसं

न तद्यज्ञः शम्भृतां क्षिणोति ॥ २. ४०. ॥

अल्पम्य हेतोर्वहु हातुमिच्छ-

न्विचामूढः प्रतिमामि मे त्वम् ॥ २. ४७ ॥

महीतलस्पर्शनमात्रभिन्न

मृद्ध हि राज्य पदमैन्द्रमाहु ॥ २. ५० ॥

म्यातु नियोक्तुर्न हि शक्यमग्रे

विनाश्य रक्ष्य स्वयमक्षतेन ॥ २. ५६ ॥

सबन्धमाभाषणपूर्वमाहु ॥ २. ५८ ॥

क्रिया हि वस्तूपहिता प्रसीदति ॥ ३. २० ॥

पथ श्रुतेर्दर्शयितार ईश्वरा

मलीमसामाददते न पद्धतिम् ॥ ३. ४६ ॥

पद हि सर्वत्र गुणैर्निधीयते ॥ ३. ६२ ॥

मणिपातप्रतीकार सरम्भो हि महात्मनाम् ॥ ४. ६४ ॥

आदान हि विसर्गाय सता वारिमुचामिव ॥ ४. ८६ ॥

मूये तपस्यावरणाय दृष्टे

कल्पेत लोकस्य कथ तमिस्रा ॥ ५. १३ ॥

पर्यायपीतस्य सुरैर्हिमाशो

कलाक्षय श्लाघ्यतरो हि वृद्धे ॥ ५. १६ ॥

निर्गलिताम्बुगर्भ

शरद्धन नार्दति चातकोऽपि ॥ ५. १७ ॥

उष्णत्वमग्न्यातपसप्रयोगा

च्छत्य हि यत्सा प्रकृतिर्जलस्य ॥ ५. ५४ ॥

नश्वतताराग्रहसकलापि

ज्योतिष्मती चन्द्रमसैव राति ॥ ६. २२ ॥

भिन्नरुचिर्हि लोक ॥ ६. ३० ॥

न हि प्रकृतं सहकारमेत्य

वृक्षान्तरं काङ्क्षति पट्टपदाणि ॥ ६. ६९ ॥

रत्न समागच्छतु काञ्चनेन ॥ ६. ७९ ॥

मनो हि जन्मान्तरसगतिजम् ॥ ७. १५ ॥

धूमो निवर्त्येत समीरणेन

यतन्तु कश्चिन्तत एव वह्नि ॥ ७. ५५ ॥

पवनाग्निसमागमो ह्यय

महितं ब्रह्म यदस्मत्तेजसा ॥ ८. ४१ ॥

ननु तैलानियेकनिन्दुना

सह दीपार्चिरुपैति मेदिनीम् ॥ ८. ३८ ॥

प्रतिकारविधानमायुष

मति श्रेष्ठे हि फलाय कल्पते ॥ ८. ४० ॥

अभितप्तमग्नौऽपि मार्दव

भजते कैव कथा शरीरिषु ॥ ८. ४३ ॥

विषमप्यमृतं कचिद्भवे-

दमृतं वा विषमीश्वरेच्छया ॥ ८. ४६ ॥

धिगिमा देहभृतामसारताम् ॥ ८. ५१ ॥

वसुमत्या हि नृपा कलत्रिण ॥ ८. ८३ ॥

परलोकजुषा स्वकर्मभि-

र्गतयो भिन्नपथा हि देहिनाम् ॥ ८ ८५ ॥

स्वजनाशु किलातिसतत

दहति प्रेतमिति प्रचक्षते ॥ ८. ८६ ॥

मरण प्रकृति शरीरिणा

विकृतिर्जीवितमुच्यते बुधै ।

क्षणमप्यवतिष्ठते श्वस-

न्यदि अन्तुर्ननु लाभवानसौ ॥ ८. ८७ ॥

अवगच्छति भूदचेतन

प्रियमाश हृदि शल्यमर्पितम् ।

स्मिरधीस्तु तदेव मन्यते

कुशलद्वारतया समुद्धृतम् ॥ ८ ८८ ॥

स्वशरीरशरीरिणावपि

श्रुतसयोगविपर्ययौ यदा ।

विरह किमिवानुतापये-

द्दद बाधैर्विषयोर्विषश्चिताम् ॥ ८ ८९ ॥

द्रुमसानुमता किमन्तर

यदि वायौ द्वितयेऽपि ते चला ॥ ८ ९० ॥

अप्ये पदमर्पयन्ति हि

श्रुतवन्तोऽपि रजोनिमीलिता

यशोवन्तना हि यशो गरीय ॥ १४. ३५ ॥

छाया हि भूमे शशिनो मलत्वे-

नारोपिता शुद्धिमत्त. प्रजाभि ॥ १४. ४० ॥

अमर्षण शोणितकाक्षया किं

पदा स्पृशन्त दशति क्षिजिह्वः ॥ १४. ४१ ॥

आज्ञा गुरुणा ह्यविचारणीया ॥ १४. ४३ ॥

त्राणाभावे हि शापास्त्रा कुर्वन्ति तपसो व्ययम् ॥ १५. ३ ॥

धर्मसरक्षणार्थैव प्रवृत्तिर्भुवि शार्ङ्गिण ॥ १५. १४ ॥

समुत्कीर्णो हि जयो रन्ध्रप्रहारिणाम् ॥ १५. १७ ॥

प्रहेज्वनिर्बन्धरुषो हि सन्त ॥ १६. ८० ॥

वयोरूपविभूतीनामेकैक मदकारणम् ॥ १७. ४३ ॥

न हि सिहो गजान्कन्दी भयाद्विरिगुहाशय ॥ १७. ५० ॥

अम्बुगर्भो हि जीमूतश्चातर्करभिनन्दते ॥ १७. ६० ॥

सकृद्विविमानपि हि प्रयुक्त

माधुर्यमीष्टे हरिणान्ग्रहीतुम् ॥ १८. १३ ॥

सुखोपरोपि

वृत्त हि राज्ञामुपरुद्धवृत्तम् ॥ १८. १८ ॥

म्वादुभिस्तु विषयैर्हृतस्ततो

दुःखमिन्द्रियगणो निवार्यते ॥ १९. ४० ॥

त्पुष्पान्ति लोके विपरीतमर्थम् ॥ ३ ६३ ॥

काठिना खलु स्त्रिय ॥ ४ ५ ॥

स्वजनस्य हि दुःस्वमप्रतो

विवत्तद्वारमिवोपजायते ॥ ४ २६ ॥

दयितात्स्वनस्थित नृणा

न खलु प्रेम चल सुहृज्जने ॥ ४ २८ ॥

अशनेरमृतम्य चोभयो-

र्वशिनश्चाम्बुधराश्च योनय ॥ ४ ४३ ॥

प्रियेषु सौभाग्यफला हि चारुता ॥ ५ १ ॥

पद सहेत भ्रमरम्य पेशल

शिरीषपुष्प न पुन पततिण ॥ ५ ४ ॥

क ईप्सितार्थस्थिरनिश्चय मन

पयश्च निम्नाभिमुख प्रतीपयेत् ॥ ५ ५ ॥

न पटपदश्रेणिभिरेव पङ्कज

सशैयलासङ्गमपि प्रकाशते ॥ ५ ७ ॥

न धर्मवृद्धेषु षड् समीक्ष्यते ॥ ५ १६ ॥

भवन्ति साम्येऽपि निविष्टचेतसा

वपुर्विशेषेष्वतिगौरवा क्रिया ॥ ५ ३१ ॥

शरीरमाद्य खलु धर्मसाधनम् ॥ ५ ३३ ॥

क कर

प्रसारयेत्पञ्चगरलसूचये ॥ ५. ४३ ॥

न रत्नमन्विष्यति मृग्यते हि तत् ॥ ५. ४५ ॥

मनोरथानामगतिर्न विद्यते ॥ ५. ६४ ॥

अपेक्ष्यते साधुजनेन वैदिक्ता

श्मशानशूलस्य न यूपसत्क्रिया ॥ ५. ७३ ॥

अलोकसामान्यमचिन्त्यहेतुकं

द्विषन्ति मन्दाग्रिसं महात्मनाम् ॥ ५. ७५ ॥

न कामवृत्तिर्बर्चनीयमीक्षते ॥ ५. ८२ ॥

न केवलं यो महतोऽपभाषते

शृणोति तस्मादपि यः स पापभाक् ॥ ५. ८३ ॥

क्लेशः फलेन हि पुनर्नवतां विधत्ते ॥ ५. ८६ ॥

स्त्री पुमानित्यनास्यैषा वृत्तिं हि महितं सताम् ॥ ६. १२ ॥

क्रियाणां स्वनु धर्म्याणां सत्यन्यो मूलकारणम् ॥ ६. १३ ॥

प्रायः प्रत्ययमाधत्ते स्वगुणेषूत्तमादरः ॥ ६. २० ॥

विक्रियायै न कल्पन्ते संवन्धाः सद्नुष्ठिताः ॥ ६. २९ ॥

यदध्यासितमर्हद्विस्तद्वि तीर्थं प्रचक्षते ॥ ६. ५६ ॥

विनियोगप्रसादा हि किंकराः प्रमविष्णुषु ॥ ६. ६२ ॥

अशौच्या हि पितुः कन्या सद्गर्तृप्रतिपादिता ॥ ६. ७९ ॥

प्रायेण गृहिणीनेत्राः कन्यार्थेषु कुटुम्बिनः ॥ ६. ८५ ॥

भवन्त्यव्यभिचारिण्यो मर्तुरिष्टे पतिव्रताः ॥ ६. ८६ ॥

श्रीणा प्रियालोकफलो हि वेषः ॥ ७. २२ ॥

कालप्रयुक्ता खलु कार्यविद्धि-

विज्ञापना मर्तृषु सिद्धिमेति ॥ ७. २३ ॥

भर्तृवल्लभतया हि मानसी

मातुरस्वति शुच यधूजन ॥ ८. १२ ॥

धिष्ण्यहस्त्वमसता हतान्तरम् ॥ ८. ५७ ॥

विक्रिया न खलु कालदोषजा

निर्मलप्रकृतिषु सिरोदया ॥ ८. ६५ ॥

नूनमात्मसदृशी प्रकल्पिता

वेधसैव गुणदोषयोगति ॥ ८. ६६ ॥

पगभिभूता वद किं क्षमन्ते

कालातिपात क्षरणार्थिनोऽमी ॥ ९. १० ॥

परितोषयन्ति

गीर्भिर्गिरीश, रुचिराभिरीशम् ॥ ९. १२ ॥

सोऽल फल न तुष्टये ॥ १०. ९ ॥

कार्येष्ववश्यकार्येषु सिद्धये क्षिप्रकारिता ॥ १०. २५ ॥

विपदा परिभूता किं व्यवस्यन्ति विलम्बितुम् ॥ १०. ३५ ॥

पुत्रोत्संघ माघति का न हर्षात् ॥ ११. १७ ॥

स्वनन्दनालोकनमङ्गलेषु

क्षण क्षण तृप्यति कस्य चेत ॥ ११. २० ॥

मुदे न हृत्वा किमु बालकैलि ॥ ११. ४० ॥

कम्य

मनो न हि क्षुभ्यति धामधाम्नि ॥ १२. २० ॥

प्रभुप्रसादो हि मुदे न कम्य ॥ १२. ३० ॥

दावानलप्लोषविषत्तिमन्यो

महाम्बुदार्त्तिकं हरते वनानाम् ॥ १३. ४१ ॥

भवन्ति वाचोऽवसरे प्रयुक्ता

ध्रुव फलाविष्टमहोदयाय ॥ १२. ४३ ॥

सुतविक्रमे

मति न नन्दति का ग्वलु वीरस् ॥ १२. ५० ॥

ध्रुवमभिमतै पूर्णे को वा मुदा न हि मायति ॥ १३. ६० ॥

महता वृथा भवे-

दसद्वहान्धस्य हितोपदेशनम् ॥ १५. २६. ॥

न कम्य वीर्याय वरम्य यगति ॥ १५. ५१ ॥

किरातार्जुनीयम् ।

... .. न हि प्रिय

प्रवक्तुमिच्छन्ति मृषा हितैषिण ॥ १. ७ ॥

क्रियासु युक्तैर्नृप चारचक्षुषो

न वञ्चनीया प्रभवोऽनुर्जीविभि ॥ १. ४ ॥

हित मनोहारि च दुर्लभ वच ॥ १ ४ ॥

स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिप

हिताश्रय सशृणुते स किप्रभु ।

मदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं

नृपेष्वमात्येषु च सर्वसपद ॥ १ ५ ॥

समुन्नयन्भूतिमनार्यसगमा-

द्वर विरोधोऽपि सम महत्तमसि ॥ १ ८ ॥

प्रजन्ति ते मूढधिय पराभव

भवन्ति मायाविषु ये न मायिन ।

प्रविश्य हि घ्नन्ति शठास्तथाविधा

नसवृताङ्गात्रिशिता इवेव ॥ १ ३० ॥

अवन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदा

भवन्ति वश्या स्वयमेव देहिन ।

अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना

न जातहार्देन न विद्विषादर ॥ १ ३३ ॥

विचित्ररूपा सल्लु चित्तवृत्तय ॥ १ ३७ ॥

परैरपर्यासितवीर्यसपदा

परभवोऽप्युत्सव एव मानिनाम् ॥ १ ४१ ॥

ब्रजन्ति शून्यवधूय नि स्पृहा

अमेन मिद्धि मुनयो न भूयत ॥ १ ४२ ॥

अरिषु हि विनयार्थिन क्षितीना

विदधति सोपधि सधिदूषणानि ॥ १ ४५ ॥

विपमोऽपि विगाहते नय

कृततीर्थं पयमामिवाशय ।

म तु तत्त विश्रेषदुर्लभ

मनुष्यस्यति दृश्यार्त्तं य ॥ २. ३ ॥

ननु यष्टिरिक्षेपनि स्पृहा

गुणगृह्णा वचने विपक्षित ॥ २. ५ ॥

द्विपतामुदय सुमेयमा

गुरास्त्रन्ततः सुधर्माः ।

न महानी भूतिमिच्छता

फलसपत्नवण पण्डित ॥ २ ८ ॥

अभिमानवतो मनम्बिन

प्रियमुच्चं पदमाररक्षत ।

विनिपातनिरर्तनक्षम

मतमालम्बनमात्मपौरुषम् ॥ २ १३ ॥

विपदोऽभिमतस्यविक्रम

रह्यत्यापदुपेतमायनि ।

नियता लघुता निरायते-

रगरीयान्न पदं नृपश्रिय ॥ २. १४ ॥

निवसन्ति पराक्रमाश्रया

न विषादेन सम समृद्धय ॥ २. १५ ॥

मदसिक्तमुखैर्मृगाधिपः

करिभिर्वर्तयते*स्वयं हतै ।

लघयन्खलु तेजसा जग-

न्न महानिच्छति भूतिमन्यत ॥ २. १८ ॥

अभिमानधनस्त्व गत्वैरे-

रसुभि. स्थाप्नु यशश्चिचीषत ।

अचिराशुविलामचञ्चला

ननु लक्ष्मी फलमानुपङ्गिकम् ॥ २. १९ ॥

प्रकृतिः खलु सा महीयस

सहते नान्यममुल्लसि यया ॥ २. २१ ॥

सहसा विदधीत न क्रिया-

मविवेक परमापदां पदम् ।

दृणते हि विमृश्यकारिण

गुणलुब्धा स्वयमेव संपदः ॥ २. ३० ॥

शुचि भूषयति श्रुते वपु

प्रशमस्तम्य भवत्यञ्जक्रिया ।

प्रथमाभरण पराक्रमः

नयापादितसिद्धिभूषणः ॥ २. ३२ ॥

स्पृहणीयगुणैर्महात्मभि-

श्चरिते वर्त्मानि यच्छता मनः ।

विधिहेतुरहेतुरागसां

विनिपातोऽपि मम. ममुन्नतेः ॥ २. ३३ ॥

अपनेयमुद्देशुभिच्छता

तिमिर रोषमयं धिया पुरः ॥ २. ३६ ॥

उपकारक्रमायतेर्भृशं

प्रसव. कर्मफलम्य भूरिणः ।

अनपायि निवर्हणं द्विषां

न तितिक्षासममन्ति साधनम् ॥ २. ४३ ॥

वीतस्पृहाणामपि मुक्तिमाजां

भवन्ति भव्येषु हि पक्षपाता ॥ २. १२ ॥

असाधुयोगा हि जयान्तराया

प्रमाथिनीनां विषदां पदानि ॥ २. १४ ॥

प्रकर्षतन्त्रा हि रणे जयश्रीः ॥ २. १७ ॥

विश्वासयत्याशु सता हि योगः ॥ २. २१ ॥

यशोऽविगन्तुं सुखलिप्सया वा

मनुष्यसंख्यामतिवर्तितुं वा ।

निरुत्सुकानामभियोगमाजां

समुत्सुकेवाहमुपैति मिद्धि ॥ ३. ४० ॥

स क्षत्रियस्त्राणसह सता यः ॥ ३. ४८ ॥

करोति यः सर्वजनातिरिक्तां

संभावनामर्थवर्ती क्रियामि ।

मसत्सु जाते पुरुषाधिकारे

न पूरणी तं ममुपैति सम्यया ॥ ३. ५१ ॥

मात्सर्यरागोपहृतात्मना हि

स्खलन्ति साधुष्वपि मानसानि ॥ ३. ५३ ॥

मुदुर्लभे नार्हति कोऽभिनन्दितु

प्रकर्षलक्ष्मीमनुरूपसगमे ॥ ४. ४ ॥

न हीद्वितजोऽवमरेऽवसादति ॥ ४. २० ॥

गुणाः प्रियत्वेऽधिकृता न संस्तवः ॥ ४. २५ ॥

प्रायेण सत्यपि हितार्थकरे विधां हि

थेषामि लब्धुममुन्वानि विनान्तरायेः ॥ ५. ४० ॥

नयवर्त्मगा प्रभवता हि धिय ॥ ६. ३८ ॥

स्वयंशामि विक्रमवतामवता

न बध्वप्वधानि विमृशन्ति धिय ॥ ६. ४५ ॥

सभावना ह्यधिकृतम्य तनोति तेज ॥ ६. ४६ ॥

रम्याणा विहृतिरपि श्रिय तनोति ॥ ७. ५ ॥

कल्याणी विधिषु विचित्रता विधातु ॥ ७. ७ ॥

युक्ताना सन्तु महता परोपकारे

कल्याणी भवति रुजस्त्वपि प्रवृत्ति ॥ ७. १३ ॥

नाहर्षयान्वहु सुकृत दिनस्ति दोष ॥ ७. १५ ॥

समक्तौ किमसुलभ महोदयाना-

मुच्छ्राय नयति यदृच्छयापि यंग ॥ ७. २७ ॥

मा लस्मीरुपधुरुते यया परोपाम् ॥ ७. २८ ॥

यथोत्तरेच्छा हि गुणेषु कामिन ॥ ८. ४ ॥

वसन्ति हि प्रेम्णि गुणा न वस्तुनि ॥ ८. ३७ ॥

अकृत्रिमप्रेमरसाहितैर्मनो

हगन्ति रामा कृतकैरपीहितै ॥ ८. ४६ ॥

जनस्य रूढप्रणयस्य चेतस

किमप्यमर्षोऽनुनये भृशस्यते ॥ ८. ५४ ॥

रुद्धयते न खलु कालनियोग ॥ ९. १३ ॥

वस्तुमिच्छति निरापदि मय ॥ ९. १६ ॥

बलवदपि बल मिथो विरोधि

प्रभवति नैव विपश्चिनिर्जयाय ॥ १० ३७ ॥

दुरधिगमा हि गति प्रयोजनानाम् ॥ १० ४० ॥

कथयति सवृत्तिरेव कामितानि ॥ १०. ४४ ॥

अनुरागी

शुबतिजन खलु नाप्यतेऽनुरूप ॥ १०. ५० ॥

ननु करुणामृदु मानस मुर्खिणाम् ॥ १०. ५१ ॥

उपनतमवधीरयन्त्यमन्या ॥ १० ५१ ॥

प्रभवति मण्डयितु वधूरनङ्ग ॥ १०. ५९ ॥

ज्वलयति महता मनान्ममये

न हि लभतेऽवसर सुखाभिलाष ॥ १०. ६९ ॥

अविज्ञतेऽपि बन्धौ हि बलात्प्रहृष्टते मन ॥ ११. ८ ॥

मुलमा रम्यता लोके दुर्लभ हि गुणार्जनम् ॥ ११ ११ ॥

नरदम्बुधरच्छायागतवर्षो यौवनश्रिय ।

आपातरम्या विषया पर्यन्तपरितापिन ॥ ११. १२ ॥

अन्तर पर्यवस्थाता जन्मिन सततपद ।

इति स्यात्तये भये भव्यो मुक्तावुत्तिष्ठते जन ॥ ११ १३ ॥

मूल दोषम्य हिमाद्रेरर्धशमौ म्य ग्रा पुष ।

तौ हि तत्प्राप्तबोधम्य दुरच्छेदावुपप्लवौ ॥ ११. २० ॥

नान्तरजा श्रियो जातु प्रियैरासा न मूयते ।

दु खिते मनसि सर्वमसह्यम् ॥ ९ २० ॥

ओजसापि खलु नूनमनून

नासहायमुपयाति जयश्री ॥ ९ २३ ॥

साधनेषु हि रतेरुपधत्ते

गम्यता प्रियसमागम एव ॥ ९ २५ ॥

प्राप्यते गुणवतापि गुणाना

व्यक्तमाश्रयवशेन विशप ॥ ९ ५८ ॥

आत्मवर्गहितमिच्छति सर्व ॥ ९ ६४ ॥

कारयत्यनिभृता गुणदोषे

वारुणी खलु गृहस्यविभेदम् ॥ ९ ६८ ॥

प्रेम पश्यति भयान्यपदेऽपि ॥ ९ ७० ॥

उपहितपरमप्रभावधाज्ञा

न हि जयिना तपसामल्ह्यमस्ति ॥ १० ६ ॥

परिजनतापि गुणाय सद्गुणानाम् ॥ १० ९ ॥

हरति मनो मधुरा हि यौवनश्री ॥ १०. १७ ॥

न हि महता सुकर समाधिभङ्ग ॥ १०. २३ ॥

गुणमहता महंतं गुणाय योग ॥ १०. २५ ॥

चलति नयान्न जिगीषता हि चेत ॥ १० २९ ॥

प्रभवति न तदा परो विजेतु

भवति जितेन्द्रियता यदात्मरक्षा ॥ १० ३५ ॥

बलवदपि बल मियो विरोधि

प्रभवति नैव विपक्षनिर्जयाय ॥ १०. ३७ ॥

दुरधिगमा हि गति प्रयोजनानाम् ॥ १०. ४० ॥

कथयति सवृत्तिरेव कामितानि ॥ १०. ४४ ॥

अनुरागी

सुवृत्तिजन. खलु नाप्यतेऽनुरूप ॥ १०. ५० ॥

ननु करुणामृदु मानस मुर्नानाम् ॥ १०. ५१ ॥

उपनतमवधीरयन्त्यमन्या ॥ १०. ५१ ॥

प्रभवति मण्डयितु बधूरनङ्ग ॥ १०. ५९ ॥

ज्वलयति महता मनाम्बमर्षे

न हि लभतेऽवसर सुखाभिलाष ॥ १०. ६२ ॥

अविज्ञातेऽपि बन्धौ हि बन्धत्प्रह्लादते मन ॥ ११. ८ ॥

सुलभा रम्भता लोके दुर्लभ हि गुणार्जनम् ॥ ११. ११ ॥

शरदम्बुधरच्छायागत्यर्षो यौवनश्रिय ।

आपातरम्या विषया पर्यन्तपरितापिन ॥ ११. १२ ॥

अन्तक पर्यवस्थाता जन्मिन सततापद ।

इति त्याग्ये भवे मन्यो मुक्तावुत्तिष्ठते जन ॥ ११. १३ ॥

मूल दोषम्य हिमादेरर्थकामो मम मा पुष ।

नौ हि तत्तावमोषम्य दुरुच्छेदावुपप्लवौ ॥ ११. २० ॥

नान्तरजा श्रियो जातु प्रियैरासा न भूयते ।

आसक्तास्ताम्वमी मूढा वामशीला हि जन्तवः ॥ ११-२४॥

तदा रम्याण्यरम्याणि प्रियाः शक्यं तदासवः ।

तदैकाकी सबन्धुः सन्निष्टेन रहितो यदा ॥ ११-२८ ॥

न्यायाधारा हि साधवः ॥ ११-३० ॥

अद्वेया विप्रलब्धार प्रिया विप्रियकारिण ।

सुदुस्त्यजाम्त्यजन्तोऽपि कामाः कष्टा हि अन्नवः ॥ ११-३५॥

अविज्ञातप्रबन्धस्य वचो वाचम्पतेरपि ।

अजत्यफलतामेव नयद्गृह इवेहितम् ॥ ११-४३ ॥

सुलभो हि द्विषा भङ्गो दुर्लभा सत्स्यवाच्यता ॥ ११-५३ ॥

स्थित्यतिक्रान्तिभीरूणि भ्वच्छान्याकुलितान्यपि ।

तोयानि तोयराशीनां मनामि च मनम्बिनाम् ॥ ११-५४॥

असन्मैत्री हि दोषाय क्लृच्छायेव भेविता ॥ ११-५५ ॥

अपद्यादादभीतस्य समस्य गुणदोषयोः ।

असद्वृत्तेरहो वृत्त दुर्विभाव विधेरिव ॥ ११-५६ ॥

शक्तिवैकल्यनम्रस्य नि सारत्वाल्लुधीयसः ।

जन्मिनो मानहीनस्य तृणस्य च समा गतिः ॥ ११-५७ ॥

तावदाश्रीयते लक्ष्म्या तावदस्य स्थिरं यशः ।

पुरुषस्तावदेवामौ यायन्मानान्न ह्रीयते ॥ ११-६१ ॥

प्रसमानमिवौजांस सदसा गौरवेरितम् ।

नाम यस्याभिनन्दन्ति द्विषोऽपि स पुमान्पुमान् ॥ ११-७३ ॥

महतां हि धैर्यमविभाव्यवैभवम् ॥ १२. ३ ॥

अमृतायते हि सुतपः सुकर्मणाम् ॥ १२. ४ ॥

किमिवान्ति यत्र सुकरं मनस्विभिः ॥ १२. ६ ॥

गुरुतां नयन्ति हि गुणा न संहति ॥ १२. १० ॥

भ्रान्ति सहजमपि मूढाभिः

सममागता मपदि वैरमापदः ॥ १२. ४६ ॥

विमल कल्पपीभवच्च चेतः

कथयत्येव हितैषिणं रिपु वा ॥ १३. ६ ॥

परवृद्धिषु बद्धमत्सराणां

किमिव शान्ति दुरात्मनामलक्ष्यम् ॥ १३. ७ ॥

परमं लाभमरातिभङ्गमाहुः ॥ १३. १२ ॥

ईप्सितस्य न भवेदुपाश्रयः

कस्य निर्जितरजस्तमोगुणः ॥ १३. ४० ॥

स्मर्यते तनुभृतां सनातनं

न्याय्यमाचरणमुत्तमैर्नृभिः ॥ १३. ४२ ॥

आकुमारमुपदेष्टुमिच्छवः

संनिवृत्तिमपथान्महापदः ।

योगदाक्तिजितजन्ममृत्यव

शीलयन्ति मुनयः सुशीलिताम् ॥ १३. ४३ ॥

निष्ठता तपमि पुण्यमासज-

न्सपदोऽनुगुणयन्सुखैषिणाम् ।

योगिना परिणमन्विमुक्तये

केन नास्तु विनय सता प्रिय ॥ १३ ४४ ॥

साबलेपमुपलिप्सिते परै

रभ्युपैति विकृतिं रजस्यपि ।

अर्थितस्तु न महान्समीहते

जीवित किमु धन धनायितुम् ॥ १३ ५६ ॥

मवृणोति खलु दोषमज्ञता ॥ १३ ६३ ॥

आपदेत्युभयलोफदूषणी

वर्तमानमपथे हि दुर्मेतिम् ॥ १३ ६४ ॥

आत्मर्तानमुपतिष्ठते गुणा

समन्ति निरमन्ति चापद ।

इत्यनेकफलमाजि मास्म भू

दर्शिता कथमिवार्यसगमे ॥ १३ ६० ॥

विविक्तवर्णाभरणा सुखश्रुति

प्रसादयन्ती हृदयान्यपि द्विषाम् ।

प्रवर्तते नाकृतपुण्यकर्मणा

प्रसन्नगम्भीरपदा सरस्वती ॥ १४ ३ ॥

भवन्ति ते सभ्यतमा विपाश्चिता

मनोगत वाचि निवेद्ययन्ति ये ।

नयन्ति तेष्वप्युपपन्नैर्नपुणा

गभीरमर्थं कतिचित्प्रकाशताम् ॥ १४. ४ ॥

म्लुबन्ति गुर्वीममिधेयसपद

विशुद्धिसुक्तेरपरे विपाश्चित ।

इति स्विताया प्रतिपूरुष रुचौ

सुदुर्लभा सर्वमनोरमा गिर ॥ १४. ५ ॥

हिते नियोज्य म्लु भूतिमिच्छता

महार्थनाम्नेन नृपोऽनुजीविता ॥ १४. ६ ॥

दिशत्यपाय हि मत्तामतिक्रम ॥ १४. ७ ॥

भयात्पूर्वा परिवादगोचर

मत्ता हि वाणी गुणमेव भाषते ॥ १४. ८ ॥

गुणापवादेन तदन्यरात्रणा

दृशाधिरूढस्य समञ्जस जनम् ।

द्विधेयं कृत्वा हृदयं निगूहत

स्फुरन्नसाधोर्विष्टोति बागमि ॥ १४. ९ ॥

नताभिरक्षा हि मत्तामलक्रिया ॥ १४. १० ॥

कथं प्रसङ्गाहरणैर्विना प्रिया

परावनत्या मलिनीकृता श्रिय ॥ १४. ११ ॥

विजानताऽपि ह्यनयस्य रौद्रता

भवत्यपाये परिमोहिनी मति ॥ १४ १० ॥

न दूषित शक्तिमता स्वयग्रह ॥ १४ २० ॥

गुणार्जनोच्छ्रयविरुद्धबुद्धय

प्रकृत्यमिता हि सतामसाधव ॥ १४ २१ ॥

सहापकृष्टैर्महता न मगत

भगन्ति गोमायुसखा न दन्तिन ॥ १४ २२ ॥

परोऽवजानाति यदज्ञताजड

स्तदुक्तताना न विहन्ति धीरमाप् ।

समानवीर्यान्ययपौरुषेषु य

करोत्यतिक्रान्तिमसा तिरस्क्रिया ॥ १४ २३ ॥

यदा विगृह्णाति तदा हत यदा

करोति मैत्रीमथ दूषिता गुणा ।

स्थितिं ममीक्ष्योभयथा परीक्षक

करोत्यवजोपहत पथञ्जनम् ॥ १४ २४ ॥

महोदयानामपि मघवृत्तिता

महायसाध्या प्रदिशन्ति सिद्धय ॥ १४ ४४ ॥

अस्तुदत्त्व महतां ह्यगोचर ॥ १४ ५५ ॥

मुसत्येव हि वृच्छेषु सग्नमज्ज्वलिन मन ॥ १५ १ ॥

आस्थामालम्ब्य नीतिषु वशं क्षुद्रेष्वरातिषु ।

व्यक्तिमायाति महता माहात्म्यमनुरुम्पया ॥ १५. ४ ॥

नातिपीडयितुं भगानिच्छन्ति हि महौवसः ॥ १५. ६ ॥

वरं कृतध्वस्तगुणादत्यन्तमगुणं पुमान् ।

प्रकृत्या ह्यमणिं श्रेष्ठान्नालंकारश्च्युतोपल ॥ १५. १५ ॥

प्रच्छन्नमप्युहमते हि चेष्टा ॥ १६. १९ ॥

अल्पीयसोऽप्याममतुस्त्वृष्टे-

मेहापकाराय रिपोर्विशुद्धि ॥ १६. २४ ॥

उपेत्यनन्तद्युतिरप्यसशयं

विभिन्नमूलोऽनुदयाय सक्षयम् ॥ १६. ६१ ॥

दुर्लक्षचिह्ना महतां हि वृत्ति ॥ १७. २३ ॥

म्वामापदं प्रोज्झय विपत्तिमग्न

शोचन्ति सन्तो व्युपकारिषक्षम् ॥ १७. ४० ॥

सभावनायां विफलीकृतया

परं पुरं साहसमासितव्यम् ॥ १७. ४२ ॥

ऋ इव नाम वृहन्मनसा भवे-

दनुकृतावपि सत्त्ववता क्षम ॥ १८. ३ ॥

गुणसहते समतिरिक्तमहो

निजमेव सत्त्वमुपकारि सताम् ॥ १८. १४ ॥

साधः ।

गृहानुपैतु प्रणयादभीप्सवो

भवन्ति नापुण्यकृता मनीषिण ॥ १. १४ ॥

ग्रहीतुमार्यान्परिचर्युया मुहु-

र्महानुभावा हि नितान्तमर्थिन ॥ १. १७ ॥

. श्रेयसि केन तृप्यते ॥ १. २९ ॥

श्रुतं रथे क्षालयितु क्षमेत क

क्षपानमष्काण्डमलीमम नम ॥ १. ३८ ॥

सदाभिमानैकधना हि मानिन ॥ १. ६७. ॥

सतीत्र योषित्प्रकृति सुनिश्चला

पुमाममभ्येति भवान्तरेष्वपि ॥ १. ७२ ॥

निपातनीया हि मतामसाधव ॥ १. ७३ ॥

उत्तिष्ठमानस्तु परो नोपेक्ष्य पश्यमिच्छता ।

समौ हि शिष्टैराम्नातौ वर्त्त्यन्तावामय. स च ॥ २. १० ॥

ज्ञातसारोऽपि स्वत्वेक. सदिग्धे कार्ययस्तुनि ॥ २. १२ ॥

महीयास प्रकृत्या मितभाषिण ॥ २. १३ ॥

क्रिया केवलमुत्तरम् ॥ २. २२ ॥

इन्धनैःपगप्यग्निग्विषा नात्येति पूषणम् ॥ २. २३ ॥

विरोधिदन्तमं मूकान्वागीशानपि कुर्वते ।
 जडानप्यनुलोमार्थान्प्रवाचः कृतिनां गिरः ॥ २. २५ ॥
 अनिलोदितकार्यस्य वाग्जालं वाग्मिनो वृथा ॥ २. २७ ॥
 मंपदा गुम्भिरमन्यो भवति स्वल्पयापि यः ।
 कृतकृत्यो विधिर्मन्ये न वर्धयति तस्य ताम् ॥ २. ३२ ॥
 विपक्षमस्तिर्भूकृत्य प्रतिष्ठा खनु दुर्लभा ॥ २. ३४ ॥
 म्रियते यावदेकोऽपि रिपुस्तावत्कुतः सुखम् ॥ २. ३५ ॥
 उपकर्त्रोरिणा संविन मित्रेणापकारिणा ।
 उपकारापकारौ हि लब्धं लग्नमैतयोः ॥ २. ३७ ॥
 चन्द्रमूलस्य मूलं हि महद्वैरतरोः शिपः ॥ २. ३८ ॥
 कयापि खलु पापानामलमश्रेयसे यतः ॥ २. ४० ॥
 धकृत्वा हेतुना पादमुर्चमूर्धमु विद्विषाम् ।
 क्रयंकारमनालम्बा कीर्तिर्धामधिरोहति ॥ २. ५२ ॥
 चतुर्धोपायमाध्ये तु रिषौ सान्त्वमपक्रिया ॥ २. ५४ ॥
 सामानाधिकरण्यं हि तेजस्तिमिरयोः कुतः ॥ २. ६२ ॥
 सर्वः स्वार्थं समीहिते ॥ २. ६५ ॥
 उपायमास्वितस्यापि नश्यन्त्यर्थाः प्रमाद्यतः ॥ २. ८० ॥
 वृहत्सहायः कार्यन्तं सोद्दीयानपि गच्छति ॥ २. १०० ॥
 महात्मानोऽनुगृह्णन्ति भजमानाधिपूनपि ॥ २. १०४ ॥

अनेकशः संस्तुतमप्यनला

नव नव प्रीतिरहो करोति ॥ ३. ३१ ॥

क्षणे क्षणे यन्नवतामुपैति

तदेव रूप रमणीयताया. ॥ ४. १७ ॥

मर्षः प्रियः खलु भवत्यनुरूपचेष्टः ॥ ५. ६ ॥

मर्षो हि नोपगतमप्यपचीयमान

वर्धिष्णुमाश्रयमनागतमप्युपैति ॥ ५. १४ ॥

सघर्षिणा सह गुणाम्यधिकैर्दुरामम् ॥ ५. १७. ॥

आक्रान्तितो न वशमेति महान्परम्य ॥ ५. ४१ ॥

नान्यस्य गन्धमपि मानमृतः सहन्ते ॥ ५. ४२ ॥

नैवात्मनीतमथवा क्रियते मदार्धैः ॥ ५. ४४ ॥

शास्त्रं हि निश्चितधिया क न सिद्धिमेति ॥ ५. ४७. ॥

मन्दोऽपि नाम न महानवगृह्य साध्य. ॥ ५. ४९ ॥

ममय एव करोति बलाबलम् ॥ ६. ४४ ॥

परिमवोऽरिमवो हि सुदु सहः ॥ ६. ४५ ॥

उपचितेषु परेष्वसमर्थता

व्रजति कालवशाद्दुर्लवानपि ॥ ६. ६१ ॥

भवति मदस्य न निष्फलः प्रयाग. ॥ ७. १ ॥

स्फुटमभिमूषयति स्त्रियस्त्रौव ॥ ७. ३८. ॥

भवति हि विक्रमता गुणोऽङ्गनानाम् ॥ ७. ४३ ॥

किमिव न शक्तिहरं सताध्वसानाम् ॥ ७. ५२. ॥

न परिचयो मलिनात्मनां प्रधानम् ॥ ७. ६१ ॥

बुद्धा वा जितमपरेण काममावि-

कुर्वीत स्वगुणमपन्नपः क एव ॥ ८. ७ ॥

शौचित्यं गणयति को विशेषकामः ॥ ८. १० ॥

प्रादुःप्यात्क इव जितः पुरः परेण ॥ ८. १२ ॥

उद्धृतः फ इव मुस्तावहः परेषाम् ॥ ८. १८ ॥

...विपदि न दूषितातिभूमिः ॥ ८. २० ॥

युक्तानां त्रिमलतया तिरश्चिर्याय

नाक्रामन्नपि हि भवत्यलं जडौघः ॥ ८. २८ ॥

कस्मिन्वा सजद्वगुणे गिरां पटुत्वम् ॥ ८. ४५ ॥

शोभायै विपदि सदाश्रिता भवन्ति ॥ ८. ५५ ॥

चक्षुष्यः खलु महतां परैरलङ्घ्यः ॥ ८. ५७ ॥

.....अवधीरिताना-

मप्युच्चैर्भवति लघीयसां हि घाट्यम् ॥ ८. ६० ॥

नैवाहो विरमति कृतुकं प्रियेभ्यः ॥ ८. ६९ ॥

.....अस्तमयेऽपि सता-

मुचितं सुलुच्यतरमेव पदम् ॥ ९. ५ ॥

प्रतिकूलतामुपगते हि विधौ

विफलत्वमेति बहुसाधनता ।

अवलम्बनाय दिनभर्तुरमू-

न्न पतिप्यतः करसहस्रमपि ॥ ९. ६ ॥

अपदोपतैव विगुणस्य गुणः ॥ ९. १२ ॥

चपलाजन प्रति न चोद्यमद ॥ ९. १६ ॥

.. . लघवः

प्रकटीभवन्ति भलिनाश्रयतः ॥ ९. २३ ॥

दधति ध्रुव क्रमश एव न तु

घुतिशालिनोऽपि सहस्रोपचयम् ॥ ९. २९ ॥

. . . अहो महता-

मितरेतरोपकृतिमञ्जरितम् ॥ ९. ३३ ॥

समये हि सर्वमुपकारि कृतम् ॥ ९. ४३ ॥

भजते विदेशमाधिकेन जित-

स्तदनुप्रवेशमथवा कुशल ॥ ९. ४८ ॥

किमु चोदिताः प्रियहितार्थकृतः

कृतिनो भवन्ति मुहदः सुहृदाम् ॥ ९. ५७ ॥

मुहदर्थभीहितमजिज्ञाभियां

प्रकृतेर्विराजति विरुद्धमपि ॥ ९. ६२ ॥

विदितेह्यिते हि पुर एव जने

सपदीरिताः सल्लु लगन्ति गिर. ॥ ९. ६५ ॥

आन्तिमाजि भवति क विवेक. ॥ १०. १ ॥

स्वा मद्रात्रकृतिमेति हि सर्वः ॥ १०. १८ ॥

दुस्त्यजः खलु सुखादपि मानः ॥ १०. २१ ॥

न क्षमं भवति तत्त्वविचारे

मत्सरेण हतसंवृति चेतः ॥ १०. ३५ ॥

आनुकूलिकतया हि नराणा-

माक्षिपन्ति हृदयानि तरुण्यः ॥ १०. ७९ ॥

परपरिभवि तेजस्तन्वसामाशु कर्तुं

प्रभवति हि विपक्षोच्छेदमग्रेसरोऽपि ॥ ११. २५ ॥

.....कामिनां मण्डनश्री-

र्वैजति हि मफलत्वं बलभालोकनेन ॥ ११. ३३ ॥

फरुणमपि समर्थं मानिनां मानभेदे

रुदितमुदितमलं योषिता विग्रहेषु ॥ १०. ३५ ॥

निरसितुमरिमिच्छोयं तदीयाश्रयेण

श्रियमधिगतवन्तस्तेऽपि हन्तव्यपक्षे ॥ ११. ५७ ॥

कुमुदवनमपश्चि श्रीमदम्भोजस्वण्डं

त्यजति मुदमुखकः प्रीतिमांश्चक्रवाकः ।

उदयमहिमरश्मिर्याति शीतांशुरस्त

हतविधिलसितानां ही विचित्रो बिपाकः ॥ ११. ६४ ॥

दाक्ष्यं हि मद्यः फलदम् . ॥ १२. ३२ ॥

‘मदमूढबुद्धिषु विवेकिता कुतः ॥ १३. ६ ॥

महता हि सर्वमथवा जनातिगम् ॥ १३. १७ ॥

महतीमपि श्रियमवाप्य विस्मय

सुजनो न विस्मरति जातु किञ्चन ॥ १३. ६८ ॥

किं परस्य स गुण समश्नुते

पथ्यवृत्तिरपि यद्यरोगिताम् ॥ १४. १३ ॥

परवृद्धिमत्सरि मनो हि मानिनाम् ॥ १५. १ ॥

दयित जन स्वस्तु गुणीति मन्यते ॥ १५. १४ ॥

स्फुटेमापदा पदमनात्मवेदिता ॥ १५. २० ॥

सत्यनियतवचस वचसा

सुजन जनाश्चलयितु क ईशते ॥ १५. ४० ॥

प्रभुचित्तमेव हि जनोऽनुवर्तते ॥ १५. ४१ ॥

मर्तुमधिगतगुणस्मरणा

पटवो न दोषमखिल स्वस्तुत्तमा ॥ १५. ४३ ॥

न्यसनाय ससौरभस्य क

स्तरुसूनस्य शिरस्यमूयति ॥ १६. २० ॥

सुकुमारमहो लघीयसा

हृदय तद्गतमप्रिय यत ।

सहसैव समुद्गिरत्यन्मी

क्षपयन्त्येव हि तन्मनीषिण ॥ १६. २१ ॥

उपकारपरं स्वभावतः

मततः सर्वजनस्य सञ्जनः ।

असतामनिशं तथाप्यहो

गुरुद्रोमकरीं तदुज्जति ॥ १६. २२ ॥

परितप्यत एव नोत्तम

परितप्तोऽप्यपरं सुसृष्टिः ।

परब्रह्मिभिराहितव्यथ

स्फुटनिर्मिन्नदुराशयोऽधमः ॥ १६. २३ ॥

अनिगृह्यतापसपदं

फलहीनां सुमनोभिरुज्जिताम् ।

स्वल्पा स्वल्पमिवासतीं

प्रतिपद्येत कथं बुधो जनः ॥ १६. २४ ॥

अनुहुकुरुते घनध्वनिं

न हि गोमायुस्तानि केसरी ॥ १६. २५ ॥

जितरोपरया महाधियः

मयदिक्रोधजितो लघुर्जनः ।

विजितेन जितस्य दुर्मते-

मतिमद्भिः सह का विरोधिता ॥ १६. २६ ॥

यच्चैरसत्ता महीयसो

न खलु ज्येति गुरुत्वमुद्धतं ।

किमपैति रजोभिरैर्वैरे

रवकीर्णस्य मणेर्महार्घता ॥ १६ २७ ॥

परितोषयिता न कश्चन

स्वगतो यस्य गुणोऽस्ति देहिन ।

परदोषरुथाभिरुपक

स्वजन तोषयितुं किलेच्छति ॥ १६. २८ ॥

सहजान्धदृशं स्वदुर्नये

परदोषेक्षणदिव्यचक्षुष ।

स्वगुणोच्चगिरो मुनिव्रता

परवर्णग्रहणेऽप्यसाधव ॥ १६. २९ ॥

प्रकटान्यपि नैपुणं मह-

त्परवाच्यानि चिराय गोपितुम् ।

विवरीतुमथात्मनो गुणा-

न्मृशमाकौशलमार्यचेतसाम् ॥ १६ ३० ॥

किमिवाखिललोककीर्तित

कथयत्यात्मगुणं महामना ।

वन्दिता न लघ्नीयसोऽपर

स्वगुणं तेन वदत्यसौ स्वयम् ॥ १६ ३१ ॥

महतस्तरसा विलङ्घय

निजदोषेण कुर्धीर्विनश्यति ।

कुरुते न खलु स्वयेच्छया

शलभानिन्धनमिद्वदीधितिः ॥ १६. ३५ ॥

विविनक्ति न बुद्धिदुर्विधः

स्वयमेव स्वहितं पृथग्जनः ।

यदुदीरितमप्यवः परै-

र्न विजानाति तदद्भुतं महत् ॥ १६. ३९ ॥

विदुरेप्यवपायमहमना

परतः श्रद्धधत्तेऽथवा बुधाः ।

न परोपहितं न च स्वतः

प्रमिमीतेऽनुभवाद्दत्तेऽरूपयीः ॥ १६. ४० ॥

उपदेशपराः परेष्वपि

स्वविनाशाभिमुखेषु साधवः ॥ १६. ४१ ॥

अथवाभिनिविष्टबुद्धिषु

व्रजति व्यर्थकतां सुभाषितम् ॥ १६. ४३ ॥

धनाम्बुभिर्वहुलितनिम्नगाजलै-

र्जलं न हि व्रजति विकारमम्बुधेः ॥ १७. १८ ॥

पयस्यमिद्रवति भुवं युगावधौ

सरित्पतिर्न हि समुपैति रिक्तताम् ॥ १७. ४० ॥

अरुच्यमपि रोगात्तं निसर्गादेव भेषजम् ॥ १९. ८९ ॥

उपकृत्य निसर्गतः परेषा-

मुपरोधं न हि कुर्वते महान्तः ॥ २०. ७४ ॥

नैषधम् ।

अदृष्टमप्यर्थमदृष्टवैभवा-

त्करोति सुप्तिर्जनदर्शनातिथिम् ॥ १. ३९ ॥

त्यजन्त्यसूञ्छर्म च मानिनो वरं

त्यजन्ति न त्वेकमयाचितग्रतम् ॥ १. ५० ॥

क भोगमामोति न भाग्यभागजनः ॥ १. १०२ ॥

अवज्यभव्येष्वनद्यग्रहग्रहा

यया दिशा धावति वेधस स्पृहा ।

तृणेन वात्येव तयानुगम्यते

जनस्य चित्तेन भृशावशात्मना ॥ १. १२० ॥

विगर्हित धर्मधनैर्निबर्हणं

विशिष्य विश्वासजुषां द्विषामपि ॥ १. १३१ ॥

ब्रुवते हि फलेन साधवो

न तु कण्ठेन निजोपयोगिताम् ॥ २. ४८ ॥

धनिनामितर सता पुन-

गुणवत्सनिधिरेव सन्निधि ॥ २ ५३ ॥

अखिल विदुषामनाविल

सुदृढा च स्वदृढा च पश्यताम् ।

सविधेऽपि न सूक्ष्मसाक्षिणी

वदनालकृतिमात्रमक्षिणी ॥ २. ५५ ॥

स्वत एव सता परार्थता ॥ २. ६१ ॥

कार्यं निदानाद्धि गुणानधीते ॥ ३. १७ ॥

इदं गर्भारे हृदि चावगाढे

शसन्ति कार्यावतर हि सन्त ॥ ३ ५३ ॥

गुरूपदेश प्रतिभेव तीक्ष्णा

प्रतीक्षते जातु न कालमार्ति ॥ ३ ०१ ॥

अपा हि वृत्ताय न वारिधारा

म्बादु सुगन्धि स्वदते तुषारा ॥ ३ ९३ ॥

पित्तेन दूने रसने मितापि

तिक्तायते ॥ ३ ९४. ॥

प्रियमनु सुकृता हि क्व स्पृहाया विलम्ब ॥ ३ १३४ ॥

तदुदित स हि यो यदनन्तर ॥ ४ ३ ॥

क्षसति क सति नाश्रयमाधने ॥ ४ १६ ॥

क्षटिति पराशयवेदिनो हि विज्ञा ॥ ४ ११८ ॥

माघने हि नियमोऽन्यजनाना

योगिना तु तपसाखिलसिद्धि ॥ ५. ३ ॥

कर्म क स्वकृतमत्र न भुङ्क्ते ॥ ५. ६ ॥

यावदर्हकरण किल साधो

प्रत्यवायधुतये न गुणाय ॥ ५. ९ ॥

आकर स्वपरभूरिकथाना

प्रायशो हि सुहृदो सहवास ॥ ५. १२ ॥

पूर्वपुण्यविभवव्ययलब्धा

मपदो विपद एव विमृष्टा ।

पात्रपाणिकमलार्पणमासा

तासु शान्तिकविधिर्विधिदृष्ट ॥ ५. १७ ॥

वित्रे-

प्रोञ्छनाय विषये रससेक ॥ ५. ३६ ॥

उत्तरोत्तरशुभो हि विभूना

कोऽपि मञ्जुलतमः क्रमवाद ॥ ५. ३७ ॥

वर्त्म कर्पतु पुर परमेक-

स्त्रद्धतानुगतिको न महार्घ ॥ ५. ५५ ॥

द्यौर्न काचिदथवाम्ति निरूढा

मैव मा चरति यत्र हि चित्तम् ॥ ५. ५७ ॥

नं धिगस्तु कलयन्नपि वाञ्छा-

मर्थिवागवसरं सहते यः ॥ ५. ८३ ॥

प्रापितेन चटुकाकुविडम्बं

लम्बितेन बहुधाचनलज्जाम् ।

अर्थिना यदधमर्जति दाता

तल्ल लुम्पति विलम्ब्य ददान् ॥ ५. ८४ ॥

यत्प्रदेयमुपनीय वदान्यै-

र्दायते सलिलमर्थिजनाय ।

याचनोक्तिविफलत्वविग्रहा-

त्तासमूर्च्छितचिकित्सितमेतत् ॥ ५. ८५ ॥

अर्थिनं न तृणवद्धनमात्रं

किन्तु जीवनमपि प्रतिपाद्यम् ।

गृवमाह कुदादञ्जलदापी

द्रव्यदानविधिरुक्तिविदग्धः ॥ ५. ८६ ॥

पङ्कसंकरविगर्हितमहं

न श्रियः कमलमाययणाय ।

अर्थिपाणिकमलं विमलं त-

द्वासवेश्म विदर्षीत सुधीस्तु ॥ ५. ८७ ॥

याचमानजनमानसवृत्तेः

पूरणाय चत जन्म न यम्य ।

तेन भूमिरतिभारवर्तीय

न द्रुमैर्न गिरिभिर्न समुद्रै ॥ ५. ८८ ॥

मा धनानि कृपण खलु जीव-

मृप्ययार्पयतु जातु परस्मै ।

नत नैष कुरुते मम चित्र

यतु नार्पयति तानि भ्रतोऽपि ॥ ५. ८९ ॥

लोक एष परलोकमुपेता

हा विहाय निधने धनमेक ।

इत्यमु खलु तदम्य निनीष-

त्यर्थिबन्धुरुदयदयचित्त ॥ ५. ९१ ॥

दानपात्रमधमर्णमिहैक-

ग्राहि कोटिगुणित दिवि दायि ।

साधुरेति सुकृतैर्यदि कर्तुं

पारलौकिककुसीदमसीदत ॥ ५. ९२ ॥

नास्ति जन्यजनकव्यतिभेद ॥ ५. ९४ ॥

किं ग्रहा दिवि न जाग्रति ते ते

भास्वतस्तु कतमस्तुलयास्ते ॥ ५. १०० ॥

आर्जव हि कुटिलेषु न नीति ॥ ५. १०३ ॥

दुर्जया हि विषया विदुषापि ॥ ५. १०९ ॥

याचितश्चिरयति क नु धीर

प्राणने क्षणमपि प्रतिभू क ।

शसति द्विनयनी दृढनिद्रा

द्राह्निमेपमिषवूर्णनपूर्णा ॥ ५ १०६ ॥

अन्नपुष्पमपि दिस्सति शीत

सार्थिना विमुखता यदमाजि ।

स्तोककृत्य खलु चञ्चुपुटेन

स्लानिरुल्लमति तद्वनमन्त्रे ॥ ५ १०७ ॥

सुत किल पितु सादृश्यमानिच्छति ॥ ५ १०८ ॥

म्वत् सता ही परतोऽतिगुर्वी ॥ ६ १०९ ॥

आक्रीटमक्रीटमवैरि तुल्य

म्वाभीष्टलाभात्तृप्तकृत्यभाव ।

मिन्नम्प्रहाणा प्रति चार्थमर्थ

द्विष्टत्वमिष्टत्वमपव्यवस्थम् ॥ ६ ११० ॥

पलालजालै पिहित म्वय हि

प्रकाशमासादयतीलुडिम्भ ॥ ८ १११ ॥

पुण्ये मन कस्य मुनेरपि न्या

त्प्रमाणमान्ते यदधेऽपि धावत् ।

नचिन्ति चित्त परमेश्वरस्तु

भक्तस्य हृष्यत्तरुणो रुणाद्धि ॥ ८ ११२ ॥

मुग्धेषु क सत्यमृषाविवेक ॥ ८ १८ ॥

वाग्जन्मवैफल्यमसह्यशल्य

गुणाद्भुते वस्तुनि मौनिता चेत् ॥ ८ ३९ ॥

त्रिम्बानुविम्बौ हि विहाय घातु-

र्न जातु दृष्टातिसरूपसृष्टि ॥ ८. ४६ ॥

विवेकधाराशतधौतभन्त

मता न काम कलुषीकरोति ॥ ८ ५४ ॥

नामापि जागर्ति हि यत्न शक्तौ

स्तेजस्विनस्त कतमे सहन्ते ॥ ८ ७४ ॥

पिपासुता शान्तिमुपैति वारिजा

न जातु दुग्धान्मधुनोऽधिकादपि ॥ ९. ५ ॥

गरौ गिर फल्लवनार्थलाघवे

मित च सार च वचो हि वाग्मिता ॥ ९ ८ ॥

महाजनाचारपरम्परेदृशी

स्वनाम नामाददते न साधव ॥ ९ १३ ॥

जन किलाचारमुच विगायति ॥ ९. १३ ॥

स्वभावभक्तिप्रवण प्रतीश्वरा

कया न वाचा मुदमुद्गिरन्ति वा ॥ ९ २६ ॥

अकाञ्चनेऽकिञ्चननायिकाङ्गवे

किमारकृटाभरणेन न श्रिय । ९ २८ ॥

प्रपत्तिशोरी कुरुतामसगता

कथ मनोवृत्तिमपि द्विषाषिषे ॥ ९ २९ ॥

मृणालतन्तुच्छिदुरा सतीरिथ ते

लयादपि वृथ्यति चापलात्किल ॥ ९ ३१ ॥

निषिद्धमप्याचरणीयमापदि

क्रिया सती नावति यत्र सर्वथा ।

धनाम्बुना राजपथे हि पिच्छिठले

कचिद्दुधैरप्यपथेन गम्यते ॥ ९ ३६ ॥

ह वा निर्धिर्निर्धनमेति किं च त

स वा कवाट घटयन्निरस्वति ॥ ९ ३९ ॥

अनुग्रहादेव दिवौकसा नरो

निरस्य मानुष्यकमेति दिव्यताम् ।

अयोधिनारे स्वरितत्वमिष्यते

दुतोऽयसा सिद्धरसस्पृशामपि ॥ ९ ४२ ॥

न्याप्यमुपेक्षते हि क ॥ ९ ४६ ॥

चकास्ति योग्येन हि योमसगम ॥ ९ ५६ ॥

सुरेषु विप्रैरुपरेषु को नर

करम्यमप्यर्थमवाप्तुमीश्वर ॥ ९ ८३ ॥

जनाने क करमर्पयिष्यति ॥ ९ १२५ ॥

न वस्तु दैवस्वरसाद्विनश्वर

सुरेश्वरोऽपि प्रतिकर्तुमीश्वर ॥ ९. १२६ ॥

सता हि चेत शुचितात्मसाक्षिका ॥ ९. १०९ ॥

उदेति दोषादपि दोषलाघव

कृशस्त्वमज्ञानवशादिवैनस ॥ ९. १३२ ॥

न मोघसकल्पधरा* क्लिामरा ॥ ९. १४५ ॥

लघौ लघावेव पुर परे बुधै

विधेयमुत्तेजनमात्मतेजस ।

तृणे तृणेढि ज्वलन खलु ज्वल-

न्क्रमात्कराषट्ठमकाण्डमण्डल ॥ ९. १५२ ॥

जातौ न त्रिष्टे न गुणे न काम

सौन्दर्य एव प्रवण स वाम ॥ १०. १३ ॥

म्वाभाविकात्कृत्रिममन्यदेव ॥ १०. १० ॥

आत्मापरुषे सति मत्सराणा

द्विप परस्पर्धनया समाधि ॥ १०. ४० ॥

गुणेन केनापि जनेऽनवद्ये

दोषान्तरोक्ति खलु तत्स्वरत्वम् ॥ १०. ४३ ॥

य स्पर्धया येन निजप्रतिष्ठा

लिप्सु स एवाह तदुन्नतत्वम् ।

क. स्पधितुः स्वाभिहितम्बहाने.

म्यानेऽवहेलां बहुला न कुर्यात् ॥ १०. ४९ ॥

स्वतःप्रकाशे परमात्मचोषे

बोधान्तरं न स्फुरणार्थमर्थ्यम् ॥ १०. ६२ ॥

एकाम्बुविन्दुव्ययमम्बुराशेः

पूर्णस्य क शसति शोषदोषम् ॥ १०. ६४ ॥

विधेरहो बान्छितविघ्नयत्र ॥ १०. १०० ॥

अन्यानपेक्षितविधौ न खलु प्रधान-

वाचा भवत्यवसर. सति भव्यमृत्ये ॥ ११. ३४ ॥

देवे निरुन्धति निबन्धनता वहन्ति

हन्त प्रयासपरुषाणि न पौरुषाणि ॥ ११. ५५ ॥

अन्यानुरागविरसेन विलोकनाद्वा

जानामि सम्यगविलोकनमेव रम्यम् ॥ ११. ९३ ॥

मुज प्रतीक्षितविभावनमेव वाच ॥ ११. १०१ ॥

किं न द्रुमा जगति जाग्रति लक्षसम्या

स्तुल्योपनीतपिरुक्काकफलोपभोगा ।

स्तुत्यस्तु कल्पविट्पी फलसप्रदानं

कुर्वन्स एष विबुधानमूर्तकवृत्तीन् ॥ ११. १०५ ॥

सता महत्समुल्लासावि पौरुषम् ॥ १२. ८ ॥

सिते हि जायेत शितैः सुलक्षता ॥ १२. २२ ॥

जन्मान्तराधिगतकर्मविपाकजन्मै-

वोन्मीलति कचन कस्यचनानुराग ॥ १३. ३९ ॥

यम्येश्वरेण यदलेसि ललाटपट्टे

तस्म्यादयोग्यमपि योग्यमपास्य तम्य ॥ १३. ५० ॥

नार्कातपैर्जलजमेति हिमैस्तु तापम् ॥ १३. ५० ॥

प्रथमचरमयोर्वा शब्दयोर्वर्णसंख्ये

विलसति चरमेऽनुप्रासभासा विलास ॥ १३. ५४ ॥

सुरेषु हि श्रद्धता नमम्या

सर्वार्थसिद्धयङ्गमिथ समम्या ॥ १४. ३ ॥

सुपर्वणा हि स्फुटभावना या

सा पूर्वरूप फलभावनाया ॥ १४. ७ ॥

स्वेनानलम्य स्फुटता मियासो

फूत्कृत्यपेक्षा कियती खलु म्यात् ॥ १४. ८ ॥

देवा हि नान्यद्वितरन्ति किन्तु

प्रसद्य ते साधुधिय ददन्ते ॥ १४. ९ ॥

प्रेत्याम्नि कीदृग्भवितेति चिन्ता

सन्तापमन्तस्तनुते हि जन्तो ॥ १४. ७४ ॥

आपो वहन्तीह हि लोकयात्रा

यथा न भूतानि तथापराणि ॥ १४. ८३ ॥

अथो विनैवार्थनयोपसीद

नारूपोपि धीरैरवर्धरणीय ।

मान्येन मन्ये विधिना वितीर्ण

स प्रीतिदायो बहु मन्तुमर्ह ॥ १४ ८७ ॥

अदोषतामेव सता विवृण्वते

द्विषा मृषादोषकजाधिरोषणा ।

न जातु सत्ये सति दूषणे भवे

दलीकमाधातुमवद्यमुद्यम ॥ १५ ४ ॥

न लीढे धीरवैदग्धी धीग्गम्मारगाहिनी ॥ १७ १३४ ॥

आहता हि विषयैकतानता

ज्ञानधौत्तमनस न लिम्पति ॥ १८ २ ॥

किं विदग्धमनसामगोचर ॥ १८ ११ ॥

क म्वत्तन्त्रमनु नन्वनुयोग ॥ २१ १०५ ॥

हेम नहति कियन्निजर्चारे

काञ्चनाद्रिमधिगत्य दरिद्र ॥ २१ ११८ ॥

आप्मायनाद्वा रुचिभि मुधाशो

शैत्यात्तम काननजन्मनो वा ।

यावन्निशायामथ धर्मदु स्व

स्तावद्वजत्यहि न शब्दपान्थ ॥ २२ ११० ॥

प्रवृत्तयोऽप्यात्ममयप्रकाशा-

न ह्यन्ति न ह्यन्तिमदेहमाप्तान् ॥ २२. १२० ॥

मेघसंदेशः ।

मेघालोके भवति सुखिनोऽप्यन्यथावृत्ति चेत्

कण्ठाश्लेषप्रणयिनि जने किं पुनर्दूरसस्ये ॥ १. ३ ॥

कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ॥ १. ५ ॥

याच्छा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा ॥ १. ६ ॥

आशाबन्धं कुसुमसदृशं प्रायशो ह्यङ्गनानां

सद्यः पाति प्रणयि हृदयविप्रयोगे रुणद्धि ॥ १. १० ॥

न क्षुद्रोऽपि प्रथमसुकृतापेक्षया सश्रयाय

प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः किं पुनर्यस्तथोच्चैः ॥ १. १७ ॥

सद्भावाद्द्रुमः फलति न चिरेणोपकारो महत्सु ॥ १. १९ ॥

रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय ॥ १. २० ॥

स्त्रीणामाद्यः प्रणयवचनविभ्रमो हि प्रियेषु ॥ १. २८ ॥

मन्दायन्ते न खलु मुह्यदामभ्युपेतार्थकृत्या ॥ १. ३८ ॥

आपन्नार्तिप्रशमनफला सपदो ह्युत्तमानाम् ॥ १. ५३ ॥

के वा न स्युः परिभवपदनिष्फलारम्भयत्ना ॥ १. ५४ ॥

मूयापाये न खलु कमलपुष्पतिस्वामिख्याम् ॥ २. १७ ॥

प्रायः सर्वो भवति करुणावृत्तिराद्रान्तरात्मा ॥ २. ३० ॥

.....सीमन्तिनीनां

कान्तोदन्त सुहृदुपनत मगमार्त्तिकचिदूनः ॥ २. ३७ ॥

कम्यात्यन्त सुखमुपनत दुःखमेकान्ततो वा

नीर्चर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ॥ २. ४६ ॥

प्रत्युक्त हि प्रणयिषु सतापीप्सितार्थक्रियैव ॥ २. ५१ ॥

कृपा न स्यादभिमतफला प्रार्थनाभ्युन्नतेषु ॥ २. ५४ ॥

